

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programı

HETEROSEKSÜEL ÇİFTLERDE CİNSİYETÇİLİK TÜRLERİ İLE YAKIN İLİŞKİ ŞİDDETİ
ARASINDAKİ İLİŞKİDE BASKINLIK DÜZEYİNİN ARACI ROLÜ

Buse ARAS

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2022

Liderlik, araştırma, inovasyon, kaliteli eğitim ve değişim ile

Daha ileriye... En iyiye...

Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programı

HETEROSEKSÜEL ÇİFTLERDE CİNSİYETÇİLİK TÜRLERİ İLE YAKIN İLİŞKİ ŞİDDETİ
ARASINDAKİ İLİŞKİDE BASKINLIK DÜZEYİNİN ARACI ROLÜ

THE MEDIATOR ROLE OF DOMINANCE LEVELS IN THE RELATIONSHIP BETWEEN
SEXISM TYPES AND INTIMATE PARTNER VIOLENCE ON HETEROSEXUAL DYADS

Buse ARAS

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2022

Kabul ve Onay

Eğitim Bilimleri Enstitüsü M¼d¼rl¼đ¼ne,

Buse Aras'ın hazırladığı “Cinsiyetçilik T¼rleri ile Yakın İlişki Şiddeti Arasındaki İlişkide Baskınlık D¼zeyinin Aracı Rol¼” başlıklı bu çalışma j¼rimiz tarafından Eğitim Bilimleri **Ana Bilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalında Y¼ksek Lisans/Doktora Tezi** olarak kabul edilmiştir.

J¼ri Başkanı	Prof. Dr. T¼rkan DOğAN	İmza
J¼ri Üyesi (Danışman)	Prof. Dr. Arif ÖZER	İmza
J¼ri Üyesi	Doç. Dr. Meliha TUZGÖL DOST	İmza
J¼ri Üyesi	Doç. Dr. Gökhan ATİK	İmza
J¼ri Üyesi	Dr. Özlem HASKAN AVCI	İmza

Bu tez Hacettepe Üniversitesi Lisans¼st¼ Eğitim, Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca yukarıdaki j¼ri üyeleri tarafından ..... / ..... / ..... tarihinde uygun gör¼lm¼ř ve Enstit¼ Yönetim Kurulunca ..... / ..... / ..... tarihi itibarıyla kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Selahattin GELBAL
Eğitim Bilimleri Enstitüsü M¼d¼r¼

Öz

Bu araştırmanın amacı, heteroseksüel çiftlerde çelişik duygulu cinsiyetçilik ile yakın ilişki şiddeti arasındaki ilişkide baskınlığın aracı rolünün incelenmesi ve Baskınlık Ölçeği'nin Türkçeye uyarlanmasıdır. Bu çalışmada yordamaya dayalı korelasyonel model kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu, bir büyük şehirde yaşayan ve uygun örnekleme yöntemiyle seçilmiş 108 heteroseksüel çift oluşturmuştur. Araştırmada veri toplama aracı olarak Kişisel Bilgi Formu, Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği, Çatışmaların Çözümüne Yaklaşım Ölçeği-2 ve Baskınlık Ölçeği kullanılmıştır. Analizler Mplus 8.1 paket programında gerçekleştirilmiştir. Baskınlık Ölçeği Türkçeye uyarlanırken yapı geçerliği kapsamında doğrulayıcı faktör analizi yapılmış, ölçümlerin güvenirliği ise Cronbach alfa güvenirlik analizleriyle test edilmiştir. Sonuçlar Baskınlık Ölçeği Türkçe formundan elde edilen ölçümlerin güvenirlik ve geçerlik değerlerinin yeterli olduğunu göstermiştir. Araştırmaya katılan çiftler için ayırt edilebilir ve ayırt edilemez model testleri yapılmış; çalışmaya katılan çiftlerin ayırt edilebilir olduğu görülmüştür. Çiftlerden elde edilen veriler aktör-partner karşılıklı bağımlı aracılık yaklaşımıyla değerlendirilmiştir. Bu araştırmanın bulguları; yakın ilişki şiddeti konusunda bir cinsiyet simetrisi olduğunu ve şiddetin partnerler arasında karşılıklı şekilde ortaya çıktığını göstermiştir. Erkeğin korumacı cinsiyetçilik düzeyinin artmasının kadın ve erkek için uygulanan ve maruz kalınan yakın ilişki şiddetini azalttığı bulunmuştur. Çelişik duygulu cinsiyetçilik, yakın ilişki şiddetini doğrudan arttırmamaktadır; fakat partnerlerin baskınlığı arttığında çelişik duygulu cinsiyetçilik kadının ve erkeğin uyguladığı ve maruz kaldığı yakın ilişki şiddetini arttırmaktadır. Partnerlerden birinin baskınlığı arttığında, kadının korumacı cinsiyetçilik düzeyi, erkeğin ise düşmanca cinsiyetçilik düzeyinin artması partnerlerin uyguladığı ve maruz kaldığı şiddeti arttırmaktadır. Bu çalışmadan elde edilen sonuçlar yakın ilişki şiddeti literatürü kapsamında tartışılmış; araştırma ve uygulama alanına yönelik öneriler sunulmuştur. Bu araştırmanın yakın ilişki şiddeti literatürüne katkı sağlaması umulmaktadır.

Anahtar sözcükler: yakın ilişki şiddeti, cinsiyetçilik, korumacı cinsiyetçilik, düşmanca cinsiyetçilik, baskınlık, diydik model, aktör-partner karşılıklı bağımlı aracılık modeli

Abstract

This study aimed to examine the mediation role of dominance in the relationship between ambivalent sexism and intimate partner violence in heterosexual dyads and to adapt the Dominance Scale into Turkish. The design was a predictive correlational study. The study participants consisted of 108 heterosexual couples selected by a convenient sampling method. The Instruments were the Personal Information Form, Ambivalent Sexism Inventory, Conflict Tactics Scale-2, and Dominance Scale. Data analysis was performed in Mplus 8.1. Dominance Scale was adapted into Turkish, confirmatory factor analysis was conducted for construct validity, and Cronbach alpha coefficients were calculated to evaluate the reliability. The results indicated that the reliability and validity coefficients of Dominance Scale were sufficient. Later, dyad members' distinguishability was examined, and the results showed that dyad members are distinguishable. Data obtained from couples were assessed through the actor-partner interdependence mediation model. The results revealed that intimate partner violence was bidirectional. As men's benevolent sexism level increased, the likelihood of exposure and perpetration of intimate partner violence reduced for both men and women. Ambivalent sexism had no direct effect on the increase of intimate partner violence. However, when partners' dominance levels rose, ambivalent sexism caused an increase in the victimization and perpetration of intimate partner violence. As one of the partners' dominance levels rose, women's ambivalent sexism levels and men's hostile sexism levels increased the violence exposed and perpetrated by partners. The findings were discussed in intimate partner violence literature, and recommendations were presented for theoretical and practical applications.

Keywords: : intimate partner violence, sexism, benevolent sexism, hostile sexism, dominance, dyadic model, actor-partner interdependence mediation model

Teşekkür

Yüksek lisans tez süreci benim için sadece bir tez yazmayı değil, aynı zamanda akademik disiplinin önemini de öğrendiğim bir süreç oldu. Bu süreçte bilimsel bilgi birikimiyle, çalışma etiğiyle, işine duyduğu saygıyla bana rol model olan; kendisinden hem akademik alanda hem çalışma ahlakı anlamında çok şey öğrendiğim; fikirlerime her zaman önem veren; tezimin her aşamasında bilgi birikimini, desteğini, sabrını benden esirgemeyen; tez danışmanım Prof. Dr. Arif ÖZER'e çok teşekkür ederim. Sizin tez öğrenciniz olup bu süreci sizinle birlikte tamamladığım için kendimi çok şanslı sayıyorum.

Tez savunma jürimde bulunmayı kabul ederek değerli geribildirimleriyle tezime katkıda bulunan jüri üyeleri Prof. Dr. Türkan DOĞAN, Doç. Dr. Meliha TUZGÖL DOST, Doç. Dr. Gökhan ATİK ve Dr. Özlem HASKAN AVCI hocalarıma tezime zaman ayırdıkları ve tezimin zenginleşmesine katkıda buldukları için teşekkür ederim.

Benim için çok zor bir yol ayrımında karşıma çıkan, ben kendime güvenmezken bana güvenerek daha önce girmeye cesaret edemeyeceğim bir akademik yola girmemi sağlayan, karşılaşma fırsatı bulduğum süre boyunca desteğini ve güvenini her zaman üzerimde hissettiğim Prof. Dr. Tuncay ERGENE'ye çok teşekkür ederim. Sizin güveniniz olmasa şu an yapıyor olduğum birçok şeyi denemeye cesaret edememiş olacaktım. Sizinle karşılaşmamızı her zaman hayatımın kırılma noktası olarak hatırlayacağım.

Yaşadığım stresin altında ezildiğimde, sorumlulukların ağırlığıyla destek için onlara gittiğimde her zaman yanımda olan, onlara ayıramadığım zamanı hep telafi etmemizi sağlayan, her aşamada tüm özenleri ve sabırlarıyla benimle fikirlerini paylaşan, hayatımı hep kolaylaştırmaya çalışan, geri çekilmek üzere olduğum yerlerde ilerlememi sağlayan, kendimle ilgili göremediklerimi sabırla ve anlayışla bana gösteren Emine ÇELİK, İlayda ERYILMAZ, Nur Sinem GÜLLE ve Ramazan KAYGUSUZ'a çok teşekkür ederim.

Veri toplama aşamasında yaşadığım büyük zorluğa rağmen bu konuda birçok kişiden destek gördüm. Destekleriyle veri toplama sürecimi kolaylaştıran tanıdığım

tanımadığım herkese çok teşekkür ederim. Özellikle, kendileriyle ve ilişkileriyle ilgili bilgileri büyük bir açıklık ve güvenle paylaşarak araştırmamı tamamlamamı sağlayan bütün çiftlere teşekkür ederim. Siz olmasanız çok önem verdiğim bu araştırmayı tamamlamam mümkün olmazdı.

Son olarak, yüksek lisansla da sınırlı olmayan bütün bu stresli süreç boyunca beni destekledikleri, bana her zaman güvendikleri, kaygımı anladıkları, zor zamanlarda beni sakinleştirdikleri için, koşulsuz sevgileri için, duygusal dalgalanmalarımda gösterdikleri olgunluk için, senelerce büyük fedakarlıklarla benim hayallerime ulaşmamı sağladıkları için, anlattığımda beni hep anladıkları, anlamaya ve öğrenmeye hep açık oldukları için sevgili annem Birsen AĞKOÇ ve babam Ercan ARAS'a çok teşekkür ederim. Sizi çok seviyorum. Bugün olduğum kişi olmam için yaptığınız her şey için teşekkür ederim.

İçindekiler

Kabul ve Onay	ii
Öz.....	iii
Abstract.....	v
Teşekkür	vi
Tablolar Dizini	x
Şekiller Dizini	xi
Simgeler ve Kısaltmalar Dizini	xii
Bölüm 1 Giriş	1
Problem Durumu	1
Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	9
Araştırma Problemi	11
Sayıltılar.....	14
Sınırlılıklar.....	14
Tanımlar	16
Bölüm 2 Araştırmanın Kuramsal Temeli ve İlgili Araştırmalar.....	18
Yakın İlişki Şiddeti	18
Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Kuramı	44
Baskınlık	48
Bölüm 3 Yöntem	62
Araştırmanın Türü	62
Araştırmanın Çalışma Grubu.....	63
Veri Toplama Süreci.....	66
Veri Toplama Araçları	67
Verilerin Analizi.....	74
Bölüm 4 Bulgular, Yorumlar ve Tartışma.....	75
Bölüm 5 Sonuç ve Öneriler	92

Kaynaklar	112
EK-A: Ölçeklerin Kullanım İzinleri.....	cxli
EK-B: Bilgilendirilmiş Onam Formu.....	cxliv
EK-C: Kişisel Bilgi Formu.....	cxlv
EK-Ç: Örnek Ölçek Maddeleri.....	cxlvi
EK-D: Araştırma Etik Komisyonu Onay Bildirimi.....	cxlix
EK-B: Etik Beyanı	cl
EK-C: Yüksek Lisans Tez Çalışması Orijinallik Raporu	cli
EK-Ç: Thesis/Dissertation Originality Report.....	clii
EK-D: Yayımlama ve Fikrî Mülkiyet Hakları Beyanı	cliii

Tablolar Dizini

Tablo 1 <i>Katılımcıların Cinsiyetlerine, Yaşlarına, İlişki Durumlarına, İlişki Sürelerine ve Ebeveynlerinin Eğitim Durumlarına İlişkin Bilgiler</i>	65
Tablo 2 <i>Model Genel İyilik ve Karşılaştırma Katsayıları</i>	76
Tablo 3 <i>Heteroseksüel Çiftler İçin Doğrudan Etki Tahminleri</i>	78
Tablo 4 <i>Heteroseksüel Çiftler İçin Dolaylı Etki Tahminleri</i>	82

Şekiller Dizini

Şekil 1 <i>Baskınlıkla İlişkili Literatür Haritası</i>	4
Şekil 2 <i>Çelişik Duygulu Cinsiyetçilikle İlişkili Literatür Haritası</i>	7
Şekil 3 <i>Cinsiyetçilik Türleri ile Yakın İlişki Şiddeti Arasındaki İlişkide Aktör-Partner Karşılıklı Bağımlılık Modelinde Baskınlık Düzeyinin Aracı Rolü</i>	14
Şekil 4 <i>Araştırma Sürecinde İzlenen Adımlar</i>	62

Simgeler ve Kısaltmalar Dizini

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

APIM: Aktör-Partner Karşılıklı Bağımlılık Modeli

APIMeM: Aktör-Partner Karşılıklı Bağımlı Aracılık

BÖ: Baskınlık Ölçeği

CFI: Karşılaştırmalı Uyum İndeksi

CRKÖ: Cinsiyet Rollerine İlişkin Kalıp Yargılar Ölçeği

CTS2: Çatışmaların Çözümüne Yaklaşım Ölçeği

ÇDCÖ: Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği

DFI: Doğrulayıcı Faktör Analizi

DSÖ: Dünya Sağlık Örgütü

GA: Güven Aralığı

NCADV: National Coalition Against Domestic Violence

OECD: Organisation for Economic Co-operation and Development (İktisadi İş birliği ve Gelişme Teşkilatı)

RMSEA: Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökü

TSSB: Travma Sonrası Stres Bozukluğu

Bölüm 1

Giriş

Bu bölümde araştırmanın problem durumu, araştırmanın amacı ve önemi üzerinde durulmuş; araştırmanın problem cümlesine, alt problemlere, araştırmanın sayıltılarına ve olası sınırlılıklara yer verilmiş ve araştırma ile ilgili temel kavramlar tanımlanmıştır.

Problem Durumu

Yakın ilişki şiddeti hem dünyada hem Türkiye’de çok sayıda insanı etkilemekte ve günümüzde ciddiyetini koruyan bir sorun olmayı sürdürmektedir. Dünya genelinde her üç kadından biri hayatı boyunca şiddete maruz kalmakta ve şiddete maruz kalan kadınların yaklaşık üçte biri bu şiddeti, şu anda ya da geçmişte yakın duygusal ilişki içinde oldukları partnerlerinden görmektedirler (Dünya Sağlık Örgütü [DSÖ], 2021). ABD’nin ulusal istatistik raporlarına göre ABD’de her 20 dakikada bir kişi, partneri tarafından fiziksel şiddete maruz kalmakta, bu sayı yılda 10 milyondan fazla kadın ve erkeği ifade etmekte; acil yardım çağrı hatlarına günde 20.000’den fazla yakın ilişki şiddeti vakası iletilmektedir (National Coalition Against Domestic Violence [NCADV], 2022). Türkiye’de ise bu oran, ABD’nin ve Avrupa ülkelerinin çok daha üstündedir. Ekonomik İş birliği ve Kalkınma Örgütü’nün (OECD; 2019) raporlarına göre ABD’de yaşamları boyunca partnerlerinden şiddet gören kadınların oranı %35.6, Avrupa’da %22.86 iken, bu oran Türkiye’de %38’dir.

Yakın ilişki şiddeti yerine zaman zaman “kadına yönelik şiddet”, “ev içi şiddet”, “aile içi şiddet” kavramları kullanılsa da bu kavramlar bazı noktalarda yakın ilişki şiddetinden farklılık göstermektedir. Yakın ilişki şiddetinin mağdurları genellikle kadınlar olmakla birlikte (Okenwa-Emegwa vd., 2016) sadece kadınlarla sınırlı değildir. Kadına yönelik şiddet kavramı, mağdurun cinsiyetini kadınlarla sınırlı tutar ve cinsiyete vurgu yapar; yakın ilişki şiddeti ise ilişkideki hem kadınlar hem de erkekler için kullanılmaktadır (Stewart vd., 2013). Ayrıca yakın ilişki şiddeti hem heteroseksüel ilişkilerde hem de homoseksüel ilişkilerde

ortaya çıkmaktadır (Rollè vd., 2018). Bu nedenle kadına yönelik şiddet kavramı, yakın ilişki şiddetinin kapsamını daraltmaktadır.

Benzer bir ayırım, “yakın ilişki şiddeti” ile “aile içi şiddet” kavramları arasında da geçerlidir. Aile içi şiddet kavramı, evlilikte ve eşler arasında ortaya çıkan şiddete işaret ederken; yakın ilişki şiddeti, bu kavramı, tüm yakın ilişkiler bağlamında genişletmektedir. Yakın ilişki şiddeti evlilik içinde ortaya çıkan şiddete işaret ettiği gibi aynı zamanda flört şiddetini de içine almaktadır (Bulut vd., 2020). Ayrıca kişinin mevcut durumdaki partnerinden gelebileceği gibi kişinin ilişkisinin sonlandığı eski bir partnerden gelen şiddeti de kapsamaktadır (Miller ve McCaw, 2019). Buna ek olarak, yakın ilişki şiddeti kavramı; aile içinde meydana gelen “çocuğa yönelik şiddet” ya da “yaşlılara yönelik şiddet” kavramları ile partnerler arasında meydana gelen şiddet arasında ayırım yapabilmeyi de sağlamaktadır (Ali vd., 2016a). Buradan hareketle, “yakın ilişki şiddeti” kavramının bazı noktalarda kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddet kavramlarıyla kesiştiği, bazı noktalarda ise birbirinden ayrıldığı söylenebilir. Yakın ilişki şiddeti kavramı, mevcut ya da eski partnerler arasında meydana gelen şiddeti cinsiyet vurgusu yapmadan spesifikleştirmesi açısından da önemlidir (Stewart vd., 2013).

Literatürdeki yakın ilişki şiddeti araştırmalarının büyük kısmı “kadına yönelik şiddet” kavramsallaştırmasıyla yapılmasına rağmen erkeklerin de kadınlar gibi yakın ilişki şiddetinin mağduru olabileceği bilinmektedir (Bates, 2020). Bu araştırma hem kadınların hem erkeklerin yakın ilişkilerde deneyimledikleri şiddetin değerlendirilmesini amaçlamaktadır. Daha kapsayıcı bir kavram olması sebebiyle hem her iki cinsiyetin de şiddet deneyimlerini incelemek hem de deneyimlenen şiddeti evlilik ya da flört gibi belli bir ilişki türüyle sınırlı tutmamak için bu araştırmada “kadına yönelik şiddet”, “aile içi şiddet” veya “flört şiddeti” ifadelerinin yerine, “yakın ilişki şiddeti” kavramsallaştırması tercih edilmiştir.

Yakın ilişki şiddetinin; şiddete maruz kalan mağdur başta olmak üzere şiddete tanık olan üçüncü kişiler (Ali ve McGarry, 2018), hatta toplum üzerinde (García-Moreno vd., 2015) önemli etkileri olduğu bilinmektedir. Yakın ilişki şiddetinin bireyler üzerindeki etkisini

inceleyen araştırmalar, genellikle mağdurlar üzerinde yoğunlaşmaktadır. Yakın ilişki şiddeti, mağdurun fiziksel (Bosch vd., 2015; Loxton vd., 2017; Potter vd., 2020) ve psikolojik sağlığı (Beydoun vd., 2017; Ruiz-Pérez vd., 2017; Vilariño vd., 2018) üzerinde birçoğ olumsuz etkiye sahiptir. şiddete maruz kalan kişilerin yaşadıkları bu fiziksel ve psikolojik zorluklar, istismar edici ilişki sonlandıktan sonra da uzun süre devam edebilmektedir (Breiding vd., 2015). Benzer şekilde, yakın ilişki şiddeti uygulamanın da kaygı bozuklukları, depresyon ve alkolizm gibi birçoğ psikolojik sorunla ilişkili olduğu bilinmektedir (Sesar vd., 2018). Bütün bu araştırma bulguları, yakın ilişki şiddetinin bireysel ve toplumsal düzeydeki ciddiyetini ortaya koymasından dolayı oldukça önemlidir.

Hem toplumda oldukça yaygın bir şekilde görölmesi hem de yarattığı ciddi sonuçlar, yakın ilişki şiddetini literatürde önemli bir araştırma konusu haline getirmiştir. Yakın ilişki şiddeti; halk sağlığı (García-Moreno vd., 2015), kamu politikaları (Dalkılıç, 2021), psikolojik hizmetler (Arroyo vd., 2016) gibi birçoğ alanı ilgilendiren toplumsal bir sorundur. Bu sorunun çözümü için adımların atılabilmesi, sosyal politikalar oluşturulabilmesi ve yakın ilişki şiddetinin önlenmesi için yakın ilişki şiddetinin öncüllerinin, risk faktörlerinin ve yakın ilişki şiddetiyle ilişkili psikolojik değişkenlerin bilinmesi büyük bir önem arz etmektedir.

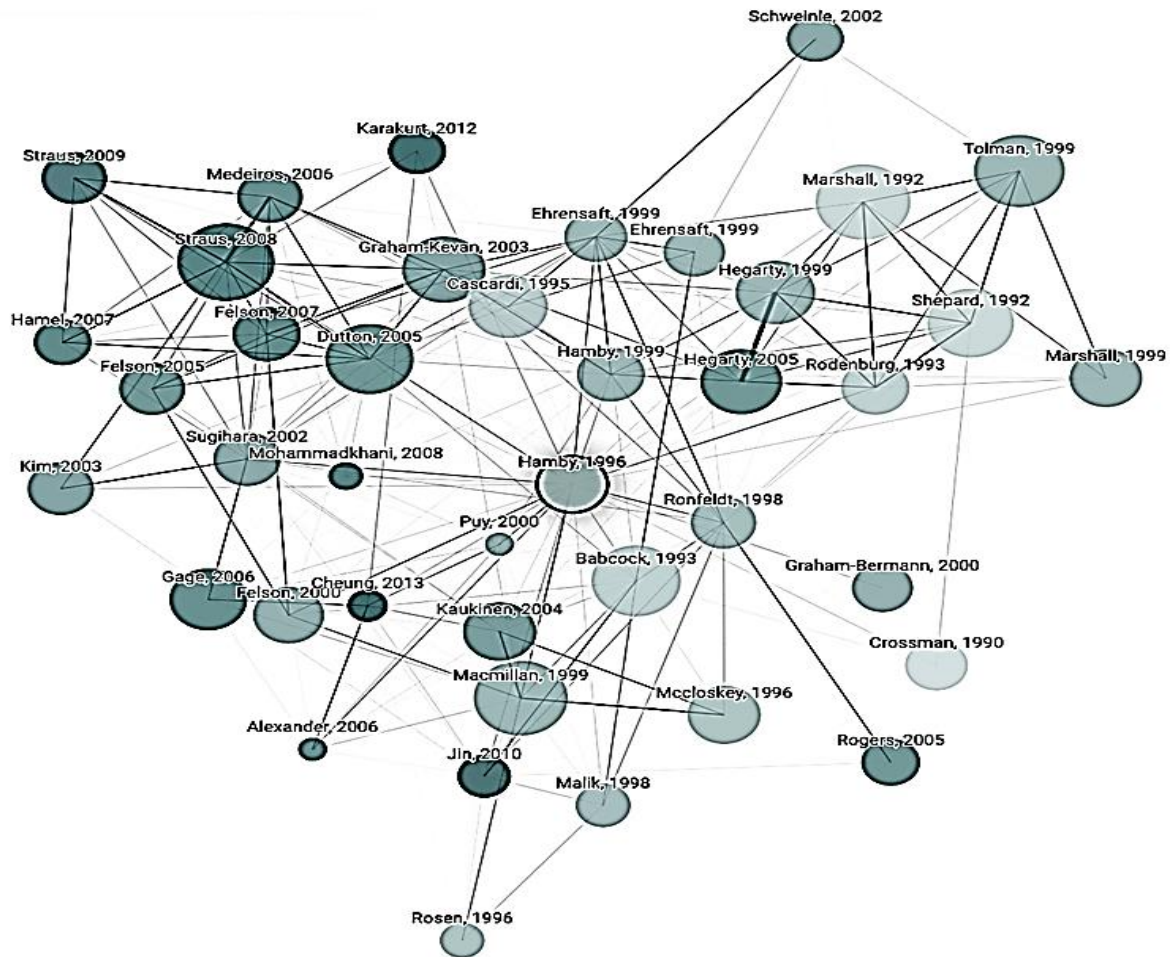
Partnerler arasında toplumsal cinsiyet açısından eşitlikçi tutumların yakın ilişki şiddeti uygulama konusunda koruyucu bir faktör olduğu Machisa vd., 2016) ve eşitlikten sapmanın yaşandığı ve taraflardan birinin diğerisi üzerinde baskınlık kurduğu ilişkilerde yakın ilişki şiddetinin daha çok deneyimlendiği bilinmektedir (Straus, 2008). Bu nedenle, yakın ilişkilerdeki eşitlikçi tutumla çelişen iki kavram olan baskınlık ve cinsiyetçilik yakın ilişki şiddeti bağlamında en çok araştırılan kavramlardan olmuştur.

Hamby (1996, s. 199), baskınlığı "ilişkide eşitlikçi tutumdan herhangi bir sapma" olarak tanımlamıştır. Kişiler, yakın ilişkilerde baskınlık sağlamak için fiziksel, psikolojik ya da cinsel şiddeti partnerleri üzerinde kontrol elde etmenin bir aracı olarak kullanabilmektedir. Hamby'nin (1996) baskınlık kavramını ve bunun şiddetle ilişkisini ortaya koyduğu araştırmasına atıf yapan çalışmaları gösteren literatür haritası şekil 1'de

verilmiştir. Bu araştırmaların bazılarında yakın ilişkilerdeki eşitlikçi tutumlar (Crossman vd., 1990; Karakurt ve Cumbie, 2012), bazılarında yakın ilişki şiddeti için risk faktörleri (Medeiros ve Straus, 2006); bazılarında baskınlık bağlamında yakın ilişki şiddetinde cinsiyet simetrisi (Dutton ve Nicholls, 2005; Hamel, 2007; Rosen ve Bird, 1996; Straus, 2008; Straus, 2009), bazılarında ise güç ve kontrol motivasyonu (Babcock vd., 1993; Cheung ve Choi, 2013; Felson ve Messner, 2000; Felson ve Outlaw, 2007; Graham-Bermann ve Brescoll, 2000; Jin ve Keat, 2010; Malik ve Lindahl, 1998; McCloskey, 1996; Rogers vd., 2005) incelenmiştir.

şekil 1

Baskınlıkla İlişkili Literatür Haritası

Not: Bu harita, www.connectedpapers.com internet sitesinde oluşturulmuştur.

Bu haritada renklerin koyuluğu araştırmanın güncelliğini, çemberlerin büyüklüğu ise alıntı sayısını göstermektedir. Literatür haritası bu bilgiler doğrultusunda incelendiğinde; baskınlık ile ilgili güncel araştırmaların yakın ilişkilerde güç dağılımı ve göe bağlı değişimlerin yakın ilişki şiddeti üzerindeki etkisine (Jin ve Keat, 2010), yakın ilişkilerde eşitlikçi tutumlar, baskınlık ve şiddet arasındaki ilişkiye (Karakurt ve Cumbie, 2012) ve kadına yönelik şiddette erkeklerin güç motivasyonuna (Cheung ve Choi, 2013) odaklandığı görülmektedir. Baskınlık ile ilgili araştırmalardan en çok atıf alanlar incelendiğinde ise bu araştırmalar baskınlık ve yakın ilişki şiddetinde cinsiyet simetrisi (Straus, 2008), yakın ilişki şiddeti ve iş gücüne katılım (Macmillan ve Gartner, 1999), yakın ilişki şiddeti araştırmalarında kuram ve veriler arasındaki uyuşmazlık (Dutton ve Nicholls, 2005), kadına yönelik psikolojik kötü muamele için ölçek geliştirme alışması (Babcock, 1993) gibi konuları ele almaktadır. Bu ilişkiler baskınlığın, yakın ilişki şiddetini açıklayan önemli bir değişken olduğunu göstermektedir.

Baskınlığın yakın ilişki şiddeti üzerindeki doğrudan etkisini inceleyen araştırmalar sonuçların cinsiyetlere göre farklılaştığını göstermektedir. Kadınların baskınlık düzeyinin partnere uygulayan psikolojik şiddetle, erkeklerin baskınlık düzeyinin ise partnere uygulanan fiziksel şiddetle ilişkili olduğunu (Schnurr vd., 2013); erkek baskınlığının yüksek olduğu ilişkilerde kadının cinsel şiddete uğrama ihtimalinin daha fazla olduğunu (Conroy, 2014); ilişkide erkeğin baskınlığını kabullenici tutumların fiziksel şiddete maruz kalmanın en önemli yordayıcısı olduğunu (Faramarzi vd., 2005); ilişkide erkeğin baskınlığını meşrulaştıran erkeklerin partnerlerine karşı daha fazla şiddet uyguladığını (Diaz-Aguado ve Martinez, 2015) gösteren araştırmalar mevcuttur. Diğer taraftan, Karakurt vd. (2013) tarafından yapılan araştırmada ise baskınlık düzeyleri daha yüksek olan kadın ve erkeklerin yakın ilişki şiddetine maruz kalma ihtimallerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur. Benzer şekilde Gage ve Hutchinson (2006) tarafından yapılan araştırmada da karar alma süreçlerinde daha baskın olan kadınların, cinsel şiddete maruz kalma ihtimallerinin daha yüksek olduğu ortaya konmuştur. Bu sonuçlar yakın ilişki şiddeti ile baskınlık arasındaki

ilişkinin cinsiyetlere göre ele alınması gerektiğine ve partnerler arasındaki dinamik etkileşime odaklanılmasına işaret etmektedir.

Güncel yakın ilişki şiddeti araştırmalarında da baskınlık, önemli bir yer tutmaktadır. Bu araştırmaların bir kısmında baskınlık, şiddeti ortaya çıkarma konusunda bir aracı değişken olarak ele alınmaktadır. Örneğin, Gilbar vd. (2020) baskınlığın ve travma sonrası stres bozukluğunun, çocuklukta fiziksel ihmale maruz kalma ve yakın ilişki şiddeti uygulama arasındaki ilişkide aracı rolü olduğunu bulunmuştur.

Türkiye’de ilişki baskınlığı ölçmek amacıyla hazırlanan ya da uyarlanan bir ölçme aracına rastlanmamıştır. Bu durumun yakın ilişki şiddeti, kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddet araştırmalarında baskınlık değişkeninin incelenememesine yol açtığı ileri sürülebilir. Daha önce, Karaçanta (2002) Sosyal Baskınlık Yönelimi Ölçeğini (Pratto vd., 1994) Türkçeye uyarlamış; sosyal baskınlık yönelimi ile yakın ilişki şiddeti arasındaki ilişkiyi inceleyen bir araştırma Erkurt (2015) tarafından yapılmıştır. Bununla birlikte, sosyal baskınlık yönelimi, yakın ilişkiler bağlamında ortaya çıkan baskınlıktan farklı bir kavramdır. Sosyal baskınlık yönelimi, toplumda alt gruplar arasında bir hiyerarşi olduğunu ve bu hiyerarşide daha yukarıda yer alan grupların, hiyerarşinin daha altında bulunan gruplar üzerinde güç ve söz sahibi olduğunu ve üst grupların alt gruplar üzerindeki baskınlığını destekleme eğilimini ifade etmektedir (Sidanius ve Pratto, 1999). Dolayısıyla bu yaklaşımda baskınlık yakın ilişkiler bağlamında değil, gruplar arası bağlamda ele alınmaktadır. Oysa, yakın ilişki şiddetinde gruplar arasında değil, partnerler arasındaki etkileşimde ortaya çıkan baskınlığın daha belirleyici bir faktör olduğu düşünülmektedir. Bu gerekçeyle yakın ilişki şiddeti araştırmalarına katkı sağlamak amacıyla bu çalışmada Baskınlık Ölçeği (Hamby, 1996) Türkçeye uyarlanmıştır.

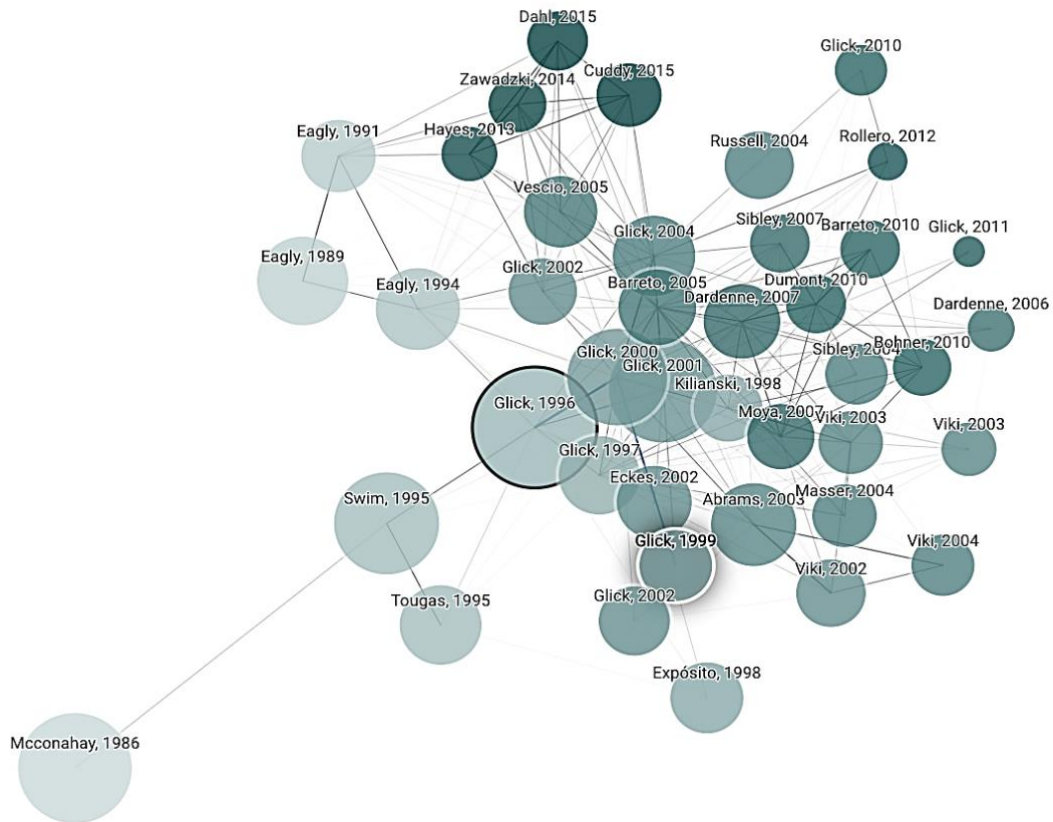
Yakın ilişki şiddeti bağlamında en çok araştırılan kavramlardan bir diğeri ise cinsiyetçiliktir. Hem toplumda hem de yakın ilişkilerde ortaya çıkan eşitlikten sapmanın altında yatan en önemli sebeplerden biri cinsiyetçi tutumlardır (Chen vd., 2009; Huang vd., 2018). Glick ve Fiske (2001, Agadullina vd.’nin aktardığı gibi, 2021) klasik cinsiyetçilik

kavramsallaştırmasının yetersiz olduğunu, cinsiyetçiliğin sadece kadınlara yönelik olumsuz kalıp yargılardan oluşmadığını, olumlu kalıp yargıları da içerdiğini ileri sürerek çelişik duygulu cinsiyetçilik kuramını geliştirmişlerdir.

Çelişik duygulu cinsiyetçilik kuramının yayımlandığı araştırma temele alınarak oluşturulan literatür haritası Şekil 2’de verilmiştir. Bu haritada çelişik duygulu cinsiyetçiliğin kadına yönelik şiddet (Glick vd., 2002), öfke ve ideolojik baskınlık (Dahl vd., 2015), güç (Vescio vd., 2005), erkek baskınlığı (Glick ve Whitehead, 2010), sosyal baskınlık ve cinsel saldırıya tolerans (Russell ve Trigg, 2004) ve mağduru suçlama ve tecavüz eğilimiyle (Abrams vd., 2003) ilişkisinin incelendiği araştırmalara rastlanmaktadır. Bu çalışmalar, çelişik duygulu cinsiyetçilik, baskınlık ve yakın ilişki şiddetinin ilişkili değişkenler olduğunu göstermektedir.

Şekil 2

Çelişik Duygulu Cinsiyetçilikle İlişkili Literatür Haritası

Not: Bu harita, www.connectedpapers.com internet sitesinde oluşturulmuştur.

Bu araştırmada bu değişkenlerin seğimine ek olarak, nasıl modellenecekleri de dikkatle belirlenmesi gereken bir durumdur. Literatürde yakın ilişki şiddetiyle ilgili araştırmalar incelendiğinde, araştırmaların çok büyük çoğunluğunun sadece yakın ilişki şiddetine maruz kalan (Ali vd., 2016b; Breiding vd., 2015; Garcıa-Moreno vd., 2015; Machado vd., 2016; Vilariño vd., 2018) ya da sadece yakın ilişki şiddeti uygulayan kişiler (Crane ve Easton, 2017; Mackay vd., 2018; Semiatin vd., 2017; Sesar vd., 2018) ile yürütüldüğü görölmektedir.

Yakın ilişki şiddeti, doğası gereği, iki kişi arasındaki ilişkide ve karşılıklı bir etkileşim içinde ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle yakın ilişki şiddeti incelenirken sadece şiddet uygulayan ya da sadece şiddete maruz kalan kişinin sahip olduğu özellikleri incelemektense, şiddeti uygulayan ve şiddete maruz kalan kişilerin arasındaki dinamiğin şiddeti nasıl ortaya çıkardığının incelenmesinin, yakın ilişki şiddetinin öncülleriyle ilgili daha kapsamlı bir kavrayış sağlayacağı düşünölmektedir. Yakın ilişki şiddetiyle ilgili geğmiş araştırmalar, yakın ilişki şiddetini bireysel perspektiften incelemeye odaklanmış olsa da (O'Leary, 2007) şiddetin çok boyutlu yapısı ve karşılıklı bir dinamikte ortaya çıkan bir olgu olması sebebiyle, bu şiddet türünün diyadik yaklaşım (çift yaklaşımı) çerçevesinde incelenmesi, yakın ilişki şiddetiyle ilgili daha kapsamlı ve bütüncül bir anlayış sağlaması açısından önemlidir (Karakurt vd., 2013).

Yurtdışı literatürde yakın ilişki şiddetinin çift yaklaşımıyla değerlendirildiği bazı araştırmalar olmasına rağmen (Kalokhe vd., 2019; Sommer vd., 2017; Suarez vd., 2018) Türkiye'de yakın ilişki şiddetinin diyadik (çiftlere ait) veri ile partnerler arasında etkileşim bağlamında değerlendirildiği bir araştırmaya rastlanamamıştır. Bu nedenle yakın ilişki şiddetiyle ilgili daha bütüncül bir bakış açısı oluşturmak amacıyla bu araştırmada yakın ilişki şiddeti ile çelişik duygulu cinsiyetçilik arasındaki ilişkide baskınlığın aracı rolü diyadik yöntem (çift yöntemi) aracılığıyla değerlendirilmiştir.

Bu araştırmanın yakın ilişki şiddetiyle ilgili teorik bilgi birikimini derinleştirmesinin yanı sıra, yakın ilişki şiddeti konusunda koruyucu önleyici çalışmalar ile müdahale

çalışmalarına da katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu araştırmadan elde edilen bilgiler; eğitimde, adalette, sağlıkta, iş hayatında, sosyal ve ekonomik kaynaklara erişim konusunda toplumsal cinsiyet eşitliğinin temele alınması için hem kamu politikalarını oluşturan yetkililer hem de uzmanlar için yol gösterici olabilir.

Çelişik duygulu cinsiyetçilik ve baskınlık alanında yapılan çalışmalar, bu iki değişkenin de yakın ilişki şiddetinin önemli öncülleri olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte çelişik duygulu cinsiyetçiliğin türlerinin yakın ilişki şiddetiyle nasıl bir ilişki içinde olduğunu ele alan araştırmalarda farklı sonuçlar elde edilmiştir. Ayrıca bu değişkenlerin yakın ilişki şiddeti ile ilişkisini partnerler arasındaki etkileşimle ve çiftlere ait veriyle inceleyen oldukça az sayıda araştırma vardır. Türkçe literatürde ilişki baskınlığı ölçecek bir ölçme aracı bulunmaması nedeniyle yakın ilişki şiddeti çalışmalarında baskınlık değişkeni incelenememiştir. Bu araştırmanın Türkiye’de baskınlık ve çelişik duygulu cinsiyetçilik arasındaki ilişkiyi çiftlere ait veriyle ortaya koymasının literatürdeki önemli bir boşluğu dolduracağı düşünülmektedir. Baskınlığın yakın ilişki şiddeti ile çelişik duygulu cinsiyetçilik arasında nasıl bir rol oynadığı ile ilgili bilgi sahibi olmak, yakın ilişki şiddetiyle ilgili hem koruyucu önleyici çalışmaların hem müdahale programlarının geliştirilmesi konusunda psikologlar, psikolojik danışmanlar gibi ruh sağlığı uzmanlara yol gösterici olabilir.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Yakın ilişki şiddeti, başta kadınlar olmak üzere birçok insanın hayatını fiziksel ve psikolojik sağlık gibi birçok alanda olumsuz yönde etkileyen; kişisel, toplumsal ve kültürel birçok sebebe dayanan çok boyutlu toplumsal bir sorundur. Yakın ilişki şiddetinin etkileri sadece şiddete maruz kalan mağdurun değil, doğrudan veya dolaylı yoldan başka birçok insanın hayatını da etkilemektedir. Bu durum, yakın ilişki şiddetini, farklı yönleriyle ele alınması gereken bir sorun haline getirmektedir.

Yakın ilişki şiddetinin şiddet gören mağdurun fiziksel ve psikolojik sağlığı üzerinde akut ve kronik birçok etkisi olmaktadır (Dillon vd., 2013). Kısa vadede görülen etkilerinin

yani sıra yakın ilişki şiddetinin mağdur üzerindeki etkilerinin yaşam boyu devam ettiği bilinmektedir (Breiding vd., 2015). Yakın ilişki şiddetinin kısa vadede görülen ve hızlı bir şekilde ortaya çıkan etkileri ölüm ve fiziksel yaralanmalardır. Uzun vadede ise yakın ilişki şiddetinin mağdurların psikolojik sağlıkları üzerinde olumsuz etkiye sahip olduğu ve kronik sağlık sorunlarıyla ilişkili olduğu bilinmektedir.

Yakın ilişki şiddeti, sadece bu şiddeti doğrudan yaşayan mağduru değil, mağdura bağlı olarak üçüncü kişileri de etkilemektedir. Yakın ilişki şiddetine tanık olan çocukların da fiziksel ve psikolojik sağlığının ve sosyal işlevselliğinin bu durumdan olumsuz yönde etkilendiği bilinmektedir (McTavish vd., 2016; Miller ve McCaw, 2019). Boylamsal çalışmalar, yakın ilişki şiddetinin mağdurun fiziksel ve psikolojik sağlığı hakkında kesitsel çalışmalarla benzer sonuçları göstermektedir. Bu durum, yakın ilişki şiddeti sonlandıktan sonra bile mağdurların bu şiddetten olumsuz yönde etkilenmeye devam ettikleri anlamına gelmektedir (Dillon vd., 2013). Bütün bunlar, yakın ilişki şiddetini hem toplumsal hem bireysel açıdan oldukça ciddi bir sorun haline getirmektedir.

Yakın ilişki şiddeti konusunda önleyici çalışmalar yapılabilmesi ve etkili müdahale programları oluşturulabilmesi için öncelikle yakın ilişki şiddetini ortaya çıkaran durumların tespit edilmesi ve uygun bir şekilde ele alınması gerekmektedir. Bazı toplumsal ve ilişkisel özelliklerin, yakın ilişki şiddetinin ortaya çıkması konusunda etkili olduğu bilinmektedir. Baskınlık (Schnurr vd., 2013) ve çelişik duygulu cinsiyetçilik (Juarros-Basterretxea vd., 2019), yakın ilişki şiddetinin en önemli öncüllerindendir ve bu değişkenlerin ayrı ayrı yakın ilişki şiddeti ile ilişkileri birçok araştırmada gösterilmiştir. Bununla birlikte, bu değişkenler arasındaki ilişkileri inceleyen araştırma sonuçları net ve tutarlı değildir (Allen vd., 2008; Renzetti vd., 2018). Türkçe literatürde baskınlığı ölçecek bir ölçme aracının bulunmaması nedeniyle Türk toplumunda baskınlık ve yakın ilişki şiddeti arasındaki ilişki henüz araştırılmamıştır. Benzer şekilde, Türkiye'de yakın ilişki şiddetinin dinamik ve etkileşimsel yapısıyla ilgili bilgi sağlayacak çift yöntemi araştırmalarına da rastlanmamaktadır. Bu nedenle bu araştırmadan elde edilecek bilgilerin, yakın ilişki şiddetiyle ilgili bilgi birikimine

katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca bu çalışma kapsamında yapılan ölçek uyarlama çalışmasının, yakın ilişki şiddetiyle ilgili çalışacak olan araştırmacılara yardımcı olması ve

Türkiye’de yakın ilişki şiddetiyle ilgili bilgi birikimini derinleştirmesi umulmaktadır. Teorik bilgi birikimini derinleştirmesinin yanı sıra, bu araştırmadan elde edilecek bilgiler, yakın ilişki şiddetiyle ilgili çalışan uzmanlar için koruyucu önleyici çalışmalarda ve yakın ilişki şiddetinin mağdurları ve failleriyle yürütülecek çalışmalarda yol gösterici olabilir. Yakın ilişki şiddetinin öncüllerinin anlaşılması, çift ve aile terapisi alanında çalışan psikolojik danışmanlar için de psikolojik danışma uygulamalarında yol gösterici olabilir; yakın ilişkilerde çatışma sorunlarıyla başvuran danışanlarla çalışırken bilimsel temelli bilgilerle hareket etmek, ilişkilerde çeşitli tutumların ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin önemini farkında olmak, danışanların danışma sürecinden daha fazla fayda görmelerini sağlayabilir.

Sonuç olarak, bu araştırmanın a) yakın ilişki şiddetiyle ilgili bilgi birikimini derinleştirmeye b) uyarlanan ölçekle yakın ilişki şiddeti alanında çalışan uzmanların araştırma ve uygulamalarına c) yakın ilişki şiddetini partnerler arasında ortaya çıkaran etkileşimsel koşulların daha iyi anlaşılmasına d) yakın ilişki şiddetini önleme ve yakın ilişki şiddeti mağdurları ve faillerine etkili müdahalelerde bulunma konusunda alanda çalışan uzmanlara katkı sağlaması umulmaktadır. Araştırmanın amacı, romantik ilişkiye sahip çiftlerde cinsiyetçilik türlerinin yakın ilişki şiddeti üzerindeki doğrudan ve dolaylı etkilerini yordamaktır. Bu araştırmanın bir diğer amacı, Baskınlık Ölçeği’ni Türkçeye uyarlamaktır.

Araştırma Problemi

Bu ilişkisel araştırmada “2021-2022 eğitim ve öğretim yılında bir büyük şehirde yaşayan ve romantik ilişkiye sahip heteroseksüel çiftlerin cinsiyetçilik türleri ile yakın ilişki şiddetleri arasındaki ilişkide baskınlık düzeylerinin çift modeli aracılığıyla incelenmesi ve Baskınlık Ölçeğinin Türkçeye uyarlanması amaçlanmıştır.

Alt Problemler

1. Baskınlık ölçeği Türkçe Formundan elde edilen ölçümlerin ve geçerlik ve güvenirlik katsayıları istatistiksel bakımdan kabul edilebilir düzeyde midir?
2. Çiftlerin değişkenler arasında ilişkilerini, istatistiksel bakımdan ayrılabilir bir modelle mi yoksa ayrılamaz bir modelle mi test etmek uygundur?
3. Çift modeline ilişkin etkiler alt problemlerde doğrudan ve dolaylı olmak üzere iki kategoride ele alınmıştır. Buna göre, doğrudan ve dolaylı etkiler istatistiksel bakımdan önemli ve/veya eşit midir?

Aşağıda doğrudan ve dolaylı etkiler ayrı ayrı ifade edilmiştir:

Doğrudan etkiler.

Kadınların cinsiyetçilik türleri, kadınların uyguladığı ve maruz kaldığı yakın ilişki şiddetini istatistiksel olarak önemli düzeyde etkilemekte midir?

Erkeklerin cinsiyetçilik türleri, erkeklerin uyguladığı ve maruz kaldığı yakın ilişki şiddetini istatistiksel olarak önemli düzeyde etkilemekte midir?

Kadınların cinsiyetçilik türleri, erkeklerin uyguladığı ve maruz kaldığı yakın ilişki şiddetini istatistiksel olarak önemli düzeyde etkilemekte midir?

Erkeklerin cinsiyetçilik türleri, kadınların uyguladığı ve maruz kaldığı yakın ilişki şiddetini istatistiksel olarak önemli düzeyde etkilemekte midir?

Dolaylı etkiler.

Erkeklerin cinsiyetçilik türleri, erkeklerin baskınlık düzeyleri aracılığıyla erkeklerin uyguladığı ve maruz kaldığı yakın ilişki şiddetini istatistiksel olarak önemli düzeyde etkilemekte midir? (EX → EM → EY)

Erkeklerin cinsiyetçilik türleri, kadınların baskınlık düzeyleri aracılığıyla erkeklerin uyguladığı ve maruz kaldığı yakın ilişki şiddetini istatistiksel olarak önemli düzeyde etkilemekte midir? (EX → KM → EY)

Erkeklerin cinsiyetçilik türleri, erkeklerin baskınlık düzeyleri aracılığıyla kadınların uyguladığı ve maruz kaldığı yakın ilişki şiddetini istatistiksel olarak önemli düzeyde etkilemekte midir? (EX → EM → KY)

Erkeklerin cinsiyetçilik türleri, kadınların baskınlık düzeyleri aracılığıyla kadınların uyguladığı ve maruz kaldığı yakın ilişki şiddetini istatistiksel olarak önemli düzeyde etkilemekte midir? (EX → KM → KY)

Kadınların cinsiyetçilik türleri, kadınların baskınlık düzeyleri aracılığıyla kadınların uyguladığı ve maruz kaldığı yakın ilişki şiddetini istatistiksel olarak önemli düzeyde etkilemekte midir? (KX → KM → KX)

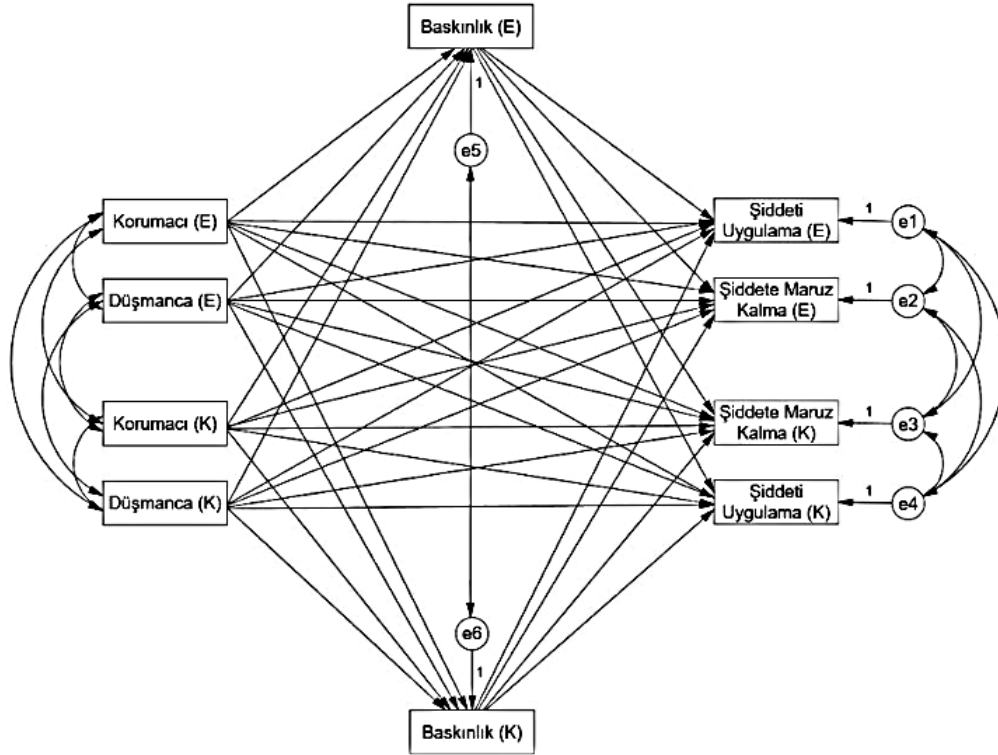
Kadınların cinsiyetçilik türleri, erkeklerin baskınlık düzeyleri aracılığıyla kadınların uyguladığı ve maruz kaldığı yakın ilişki şiddetini istatistiksel olarak önemli düzeyde etkilemekte midir? (KX → EM → KX)

Kadınların cinsiyetçilik türleri, kadınların baskınlık düzeyleri aracılığıyla erkeklerin maruz kaldığı ve uyguladığı yakın ilişki şiddetini istatistiksel olarak önemli düzeyde etkilemekte midir? (KX → KM → EX)

Araştırmada incelenecek doğrudan ve dolaylı etkiler Şekil 3'te sunulmuştur.

Şekil 3

Cinsiyetçilik Türleri ve Yakın İlişki Şiddeti Arasındaki İlişkide Aktör-Partner Karşılıklı Bağımlılık Modelinde Baskınlık Düzeyinin Aracı Rolü

Sayıtlılar

Araştırmada katılımcıların ölçek maddelerine verdikleri cevapların, onların gerçek durumlarını yansıttığı varsayılmaktadır.

Sınırlılıklar

Bu araştırmanın bazı sınırlılıkları vardır. Bu sınırlılıklar aşağıda sıralanmıştır:

Bu araştırmada sosyoekonomik düzey alt, orta ve üst sosyoekonomik düzey şeklinde sınıflandırılmış ve Kişisel Bilgi Formu'nda katılımcıların sosyoekonomik düzeyiyle ilgili bilgi alınırken katılımcıların bu seçeneklerden birini işaretlemeleri istenmiştir. Bu araştırmada kullanılan ölçeklerin madde sayıları çok fazla olduğundan, sosyoekonomik düzey, çeşitli ölçütler göz önünde bulundurularak bir indeks şeklinde hesaplanamamış;

bunun yerine katılımcıların sosyoekonomik düzeyleriyle ilgili özbildirimleri temel alınmıştır. Bununla birlikte, katılımcıların kendi sosyoekonomik düzeylerine yönelik algıları ile dış ölçütler göz önünde bulundurulduğunda sahip oldukları sosyoekonomik düzey birbirinden farklı olabilir.

Bir araştırmadaki katılımcıların, o araştırma sonuçlarının genelleneceği kişilerden farklı özellikler göstermeleri, araştırma sonuçlarını etkileyebilir (Fraenkel vd., 2012). Bu araştırmada, uygulanan ve maruz kalınan şiddet, özbildirim yöntemiyle ölçülmüştür. Bu durumda, halihazırda partnerlerine şiddet uygulamayan katılımcılar araştırmaya katılırken, partnerine şiddet uygulayanlar ise kimliklerinin açığa çıkması endişesi ve sosyal beğenirlik sebebiyle araştırmaya katılmayı reddetmiş olabilir. Araştırmada veriler çift düzeyinde değerlendirileceği için, partnerlerin verilerini eşleştirebilmek amacıyla Kişisel Bilgi Formu'na kişinin kendisinin ve partnerinin ismi (ya da ortak rumuz) sorulmuştur. Bununla birlikte, kimliklerinin açığa çıkması yönündeki endişelerinin araştırma sonuçlarını etkilememesi için katılımcılara, veri girişinde sadece rumuzların kullanılacağı belirtilmiştir. Ayrıca araştırmaya katılım öncesinde katılımcılar hem sözlü hem yazılı olarak verilerinin sadece bilimsel amaçla kullanılacağı konusunda bilgilendirilmiştir.

Bu araştırmanın diğer bir sınırlılığı katılımcı kaybı ile ilgilidir. Veri toplama sürecinde 55 katılımcının partneri ölçekleri doldurmamış, araştırmada veriler çiftlere ait şekilde değerlendirildiği için bu katılımcıların verileri analize dahil edilememiştir. Fraenkel vd. (2012) katılımcı kaybının, önlenmesi en zor iç geçerlik tehditlerinden biri olduğunu öne sürmektedir. Partnerleri araştırmaya katılmasına rağmen araştırmaya katılmayı kabul etmeyen kişiler, aynı zamanda belli bir kişilik eğilimine sahip olabilir. Örneğin, partnerleriyle birlikte araştırmaya katılmayı kabul eden katılımcılar daha uyumlu bir kişilik örüntüsü gösterirken, katılmayı kabul etmeyenlerin uyumluluk düzeyi daha düşük olabilir. Araştırma katılımcılarının uyum düzeyi daha yüksek kişilerden oluşma ihtimalinin, özellikle baskınlık ve yakın ilişki şiddetinin incelendiği bu araştırmanın sonuçlarını etkileyebileceği düşünülmektedir.

Araştırmanın iç geçerliğine yönelik tehdit oluşturabilecek durumlardan bir diğeri tarih etkisidir. Bir iç geçerlik tehdidi olarak tarih, araştırma süresince ya da araştırmaya yakın zamanda dış dünyada meydana gelen, araştırma sonuçlarını etkileyebilecek öngörülemeyen ve kontrol edilemeyen olayları ifade etmektedir (Fraenkel vd., 2012). Ülkemizde kadına yönelik şiddet olayları sıklıkla meydana gelmekte ve bu olaylar bazen kamuoyunda ve yazılı ve görsel basında büyük yankı uyandırmakta, toplumun dikkati ve tepkisi bu olaylar üzerinde toplanmaktadır. Veri toplama aşamasında kamuoyunda kadına yönelik şiddetle ilgili büyük yankı uyandıracak bir durumun olmasının katılımcıların yakın ilişki şiddeti ölçeğinin maddelerine verecekleri cevapları etkileyebileceği düşünülmektedir.

Son olarak, katılımcıların araştırmaya katıldıkları yerin, araştırma sonuçlarını etkileyebileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Bu araştırmada verilerin bir kısmı yüz yüze toplanırken, bir kısmı çevrimiçi formlar aracılığıyla toplanmıştır. Her iki partnerin de yan yana bulunmadığı durumlarda, partnerlerden biri ölçeklerin kâğıt-kalem formunu doldururken, orada bulunmayan partner, müsait ve yalnız olduğu bir zaman diliminde, ölçeklerin çevrimiçi formunu doldurmuştur. Ölçeklerin kâğıt-kalem formunu dolduran katılımcıların verdikleri cevapların, sosyal beğenirlikten daha fazla etkilenmiş olabileceği düşünülmektedir.

Tanımlar

Yakın ilişki şiddeti, “kişinin partneri ya da eski bir partneri tarafından gerçekleştirilen; kişide psikolojik, cinsel ve fiziksel zarara sebep olan; fiziksel saldırganlık, cinsel zorlama, psikolojik taciz ve kontrol davranışlarını içeren davranışlar”ı ifade etmektedir (DSÖ, 2021, s. 1). DSÖ yakın ilişki şiddetini “fiziksel şiddet”, “cinsel şiddet” ve “psikolojik şiddet” olmak üzere üç farklı türde ele almaktadır. “Fiziksel şiddet”; fiziksel acı, yaralanma ya da ağrıya sebep olmak için fiziksel güç kullanmak; “Cinsel şiddet”, mağdurla olan ilişkisine bakılmaksızın herhangi bir kişi tarafından herhangi bir ortamda kişiye karşı zor kullanarak herhangi bir cinsel eylem gerçekleştirmeye yönelik teşebbüs olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca

“Psikolojik şiddeti”, kişiyi ısrarlı ve istemeyen bir şekilde davranış, ilgi veya sözlü iletişime maruz bırakma olarak açıklamakta; kişiyi kontrol altına almayı, üzerinde baskı kurmayı ve manipüle etmeyi amaçlayan süreklilik gösteren davranışlar şeklinde betimlemektedir.

Düşmanca cinsiyetçilik; Kadınları toplumsal cinsiyet rolleri içine sıkıştıran, erkeğin kadından daha üstün olduğu görüşüne dayanan, erkeklerin kadınlar üzerinde güç kullanmasını meşrulaştıran, kadınların yetersizliği düşüncesini temel alan, kadınlara yönelik olumsuz tutumların bütünüdür (Glick ve Fiske, 1996).

Korumacı cinsiyetçilik; Kadınları korunması, desteklenmesi, hayran olunması gereken ancak bir erkeğin koruması ve sevgisiyle tamamlanmış olabilecek narin, zarif, kırılabilir varlıklar olarak tanımlayan; kadınları duygusal ton açısından daha olumlu fakat toplumsal cinsiyet rolleriyle sınırlı şekilde değerlendiren ve temelde yine kadınların yetersizliği üzerinde birleşen tutumlardır (Glick ve Fiske, 1996).

Baskınlık, “ilişkide eşitlikçi tutumdan bir tür sapmadır” (Hamby, 1996, s. 199). Baskınlık; “otoriterlik”, “kısıtlayıcılık” ve “aşağılama” olmak üzere üç alt boyuttan oluşmaktadır. “Otoriterlik”, partnerlerden birinin ilişkideki karar verme gücünü elinde bulundurması; “kısıtlayıcılık”, partnerlerden birinin, diğerinin hayatına ve davranışlarına müdahale etmesinin kabul edilebilir olduğunu düşünmesi; “aşağılama” ise partnerlerden birinin, eşitlikçi ilişkilerde olmayan bir şekilde, diğerini küçümsemesi ve partnerinin değerini azaltacak aşırı eleştirel sosyal kıyaslamalarda bulunmasıdır (Hamby, 1996).

Bölüm 2

Araştırmanın Kuramsal Temeli ve İlgili Araştırmalar

Yakın İlişki Şiddeti

Yakın ilişki şiddetini anlayıp açıklamak için birçok farklı kuram geliştirilmiş ve her kuram yakın ilişki şiddetiyle ilgili farklı unsurları ön plana çıkarmıştır. Yakın ilişki şiddetiyle ilgili sosyokültürel kuramlar, bu alanda geniş bir çalışma ve araştırma sahası oluşturmuştur. Sosyolojik kuramların en önemli özelliği, yakın ilişki şiddetini kişisel bir psikopatolojinin sonucu olarak görmeyip aile, toplum, yakın ilişki gibi daha geniş sistemler içinde ele almasıdır (Wallace vd., 2019). Diğer bir deyişle, yakın ilişki şiddetiyle ilgili sosyokültürel kuramların vurgusu, yakın ilişki şiddetinin ortaya çıktığı toplumsal ve ilişki bağlam üzerinedir.

Yakın ilişki şiddetiyle ilgili sosyokültürel kuramlar temel olarak “feminist kuram” ve “aile şiddeti yaklaşımı” olmak üzere iki ana başlığa ayrılabilir (Lawson, 2012). Aile şiddeti kuramları, her biri yakın ilişki şiddetini ortaya çıkaran ve sürdüren farklı faktörlere vurgu yapan birçok alt kuram içermektedir. Feminist kuram ise aile şiddeti yaklaşımında olduğu gibi alt kuramlara sahip olmamakla birlikte tarihsel süreç içinde, kendi içinde bir dönüşüm geçirmiştir. Yakın ilişki şiddetinin feminist kuram temelli araştırmaları da feminizmin geçirdiği bu dönüşümden etkilenmiştir.

Günümüzde yakın ilişki şiddeti, sadece aile bağlamında değil, flört gibi farklı ilişkiler bağlamında da ele alınıyor olmasına rağmen geleneksel sınıflandırma ve bu sınıflandırmaya dayalı olarak ortaya çıkan kuramlar “aile şiddeti” kavramsallaştırmasıyla ortaya çıktığı için bu başlık özelinde yakın ilişki şiddeti, “aile şiddeti yaklaşımı” adı altında ele alınmıştır.

Yakın İlişki Şiddetinin Aile Şiddeti Yaklaşımı Çerçevesinde Değerlendirilmesi

Aile şiddeti yaklaşımı; aile üyeleri arasındaki şiddetin stres ve çatışma gibi dinamiklerden kaynaklandığını ve şiddetin toplumsal cinsiyet temelinde bir asimetriyle değil,

partnerler arasında eşit düzeyde ve karşılıklı olarak ortaya çıktığı görüşünü savunmaktadır (Cannon vd., 2015). Bu yaklaşıma göre, ailede eşler arasında ortaya çıkan şiddet, diğer aile üyeleri arasında ortaya çıkan şiddet gibi olağan ve yaygındır. Aile şiddeti yaklaşımına göre partnerler arasında meydana gelen şiddetin bir psikopatolojiden kaynaklanmaktan ziyade, daha genel ve büyük bir sistem olan aile içindeki anlaşmazlıkların ifadesinin yoludur (Lawson, 2012).

Bu yaklaşım, şiddetin ortaya çıktığı bağlama odaklandığı için inceleme birimi de bireyler ve bireysel özelliklerden ziyade şiddetin ortaya çıktığı sistemin özellikleridir. Aile şiddeti yaklaşımına dayanan kuramlar genel olarak sistem kuramı, ekolojik kuram, değişim/sosyal kontrol kuramı, şiddetin alt kültürü kuramı, kaynak kuramı şeklinde sıralanabilir (Lawson, 2012).

Genel Sistemler Kuramı. Genel sistemler kuramı, yakın ilişki şiddetinin aile üyelerinin bireysel psikopatolojilerinden ziyade aile sisteminin bir sonucu olarak ortaya çıktığını ve ailenin içinde yaşadığı sosyal sistemlerden etkilendiğini öne sürer (Wallace vd., 2019). Bu yaklaşıma göre aile, birbiriyle karşılıklı etkileşim içindeki bireylerden oluşan ve diğer toplumsal sistemlere de bağlı olan bir kümedir; şiddet ise aile içinde değişime dirençli örüntülerin ve sistemlerin etkileşimlerinin bir sonucudur (Burge vd., 2016). Aile sisteminin işleyiş şekli, aile içindeki şiddetin devam etmesi, artması ya da azalması üzerinde etkilidir. Farklı teorik arka planlara sahip sistem kuramları içerdiği için, "sistem kuramı" ifadesinin bir şemsiye kavram olduğu ve sistem kuramlarıyla ilgili ortak özellikleri ifade ettiği gözden kaçırılmamalıdır (Paquette, 2011).

Ekolojik Kuram. Yakın ilişki şiddetini açıklamak için en çok kullanılan kuramlardan biri olan ekolojik kuram, çeşitli sosyal bağlamlardaki farklı unsurların karşılıklı bir etkileşim içinde şiddeti ortaya çıkardığını görüşünü savunur (Ali ve Naylor, 2013). Bu kuramsal yaklaşıma göre yakın ilişki şiddeti tek boyutlu değil, çok boyutlu bir fenomendir. Yakın ilişki şiddetinin bu çok boyutlu yapısını incelemek için kişinin çevresi, çevresiyle etkileşimi ve çevrenin çeşitli özelliklerinin kişiyi nasıl etkilediği üzerinde durulur (Spencer vd., 2019a). Bu

kuramsal yaklaşıma göre yakın ilişki şiddeti kişisel özellikler (bireysel düzey), aile ve yakın ilişkiler (mikrosistem), toplumsal etkiler (ekzosistem) ve sosyokültürel özellikler ve inanç sistemlerinin (makrosistem) karşılıklı etkileşimin bir sonucu olarak ortaya çıkar (McCloskey vd., 2016). Ekolojik kuram, yakın ilişki şiddetini bireyin içinde bulunduğu çevreyle birlikte ele aldığı yakın ilişki şiddetiyle ilgili daha geniş bir bakış açısı ve değerlendirme imkânı sunar.

Değişim/Sosyal Kontrol Kuramı. Değişim/sosyal kontrol kuramı, her davranışın bazı ödülleri ve bedelleri olduğunu, ödülleri bedellerine baskın olan davranış örüntüleri devam ederken bedeller ağır bastığında davranışın gerçekleşmediğini öne sürmektedir (Stafford ve Kuiper, 2022). Bu kuram daha sonra şiddet davranışını açıklamak için genişletilmiştir. Değişim/sosyal kontrol kuramına göre, kişi şiddet uyguladığında ilişkisel, toplumsal ya da hukuki anlamda caydırıcı bir yaptırımla karşılaşmadığında, aile ve sosyal yapılar şiddeti meşrulaştırdığında şiddet uygulamanın bedelleri azalmakta, ödülleri artmakta ve şiddet daha olası hale gelmektedir. Şiddet üzerinde sosyal kontrollerin olmadıkça ve saldırganlığın ödülü bedeline ağır bastığı sürece aile üyeleri hedeflerine ulaşmak için şiddeti bir araç olarak kullanırlar (Wallace vd., 2019).

Şiddet Alt Kültürü Kuramı. Şiddet alt kültürü kuramına göre toplumdaki bazı alt kültürler, şiddeti sorunların çözümünde bir araç olarak diğerlerine kıyasla daha fazla kullanmaktadır (Caetano vd., 2017). Kişilerarası ilişkilerde güç ve şiddetin kullanımı, baskın kültürden farklılaşan grupların temel değerlerinin bir yansıması, bir grup normu olarak ortaya çıkmakta ve grup içindeki sosyalizasyon süreçleri aracılığıyla öğrenilmektedir (Latzer, 2018). Yakın ilişki şiddeti bağlamında değerlendirildiğinde düşük sosyoekonomik düzeye sahip ya da etnik azınlık durumunda olan bazı gruplarda yakın ilişki şiddetinin grup sosyalizasyonu ile ortaya çıktığı söylenebilir.

Kaynak Kuramı. Kaynak kuramı, yakın ilişki şiddetinin ortaya çıkışını, tarafların sahip olduğu kaynaklar üzerinden temellendirir. Bu kuram göre para, toplumsal statü, mal varlığı gibi kaynakları elinde tutan taraf ilişkide daha baskın bir pozisyona sahip olmakta ve bu gücü partnerine şiddet uygulamak için kullanabilmektedir (Wallace vd., 2019). Kaynak

kuramı başlangıçta daha fazla kaynağa sahip olan tarafın daha fazla şiddet uyguladığı görüşünü savunsa da daha sonra kaynakların şiddeti nasıl etkileyebileceği konusunu genişletmiştir. Buna göre daha az kaynağa sahip olan taraf, ekonomik bağımlılık nedeniyle daha fazla şiddete maruz kalabildiği gibi ekonomik istikrarsızlığın yarattığı stres sebebiyle daha fazla şiddet de uygulayabilmektedir (Cools ve Kotsadam, 2017).

Yakın İlişki Şiddetinin Feminist Kuram Çerçevesinde Değerlendirilmesi

Yakın ilişki şiddetini anlama ve açıklama konusunda literatürde en geniş yer tutan yaklaşımlardan biri de feminist kuramdır. Feminist kuram, yakın ilişki şiddetinin temel sebebinin toplumsal cinsiyet rolleri ve bu toplumsal cinsiyet rollerine bağlı olarak ortaya çıkan toplumsal cinsiyet eşitsizliği olduğunu, toplumsal cinsiyeti temel inceleme birimi olarak ele alınmadan yakın ilişki şiddeti kavramının tam olarak anlaşılamayacağını savunur (Lawson, 2012). Feminist kurama göre, yakın ilişki şiddeti, köklerini toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden, erkek egemen toplum yapısından, erkeklerin kadınlar üzerinde uyguladıkları baskınlık ve güçten, bu unsurları pekiştiren sosyalizasyon süreçlerinden, erkeklerin kadınlardan daha üstün pozisyonda olmasını meşrulaştıran sosyal ve ekonomik normlardan almaktadır (Wallace vd., 2019).

Feminist kuramın iki temel kabulü, erkek egemen toplumun varlığı ve erkeklerin bu egemenliklerini sürdürmek için şiddeti bir araç olarak kullanmalarıdır (Dutton, 2006). Özetle; feminist kuram, yakın ilişki şiddetine toplumsal cinsiyet ve erkek egemen toplumsal düzen merceklelerini kullanarak bakmaktadır. Feminist kurama dayalı olarak yapılan yakın ilişki şiddeti çalışmaları, bu iki kavramın çevresinde konumlanırlar.

Aile şiddeti yaklaşımı ile feminist kuramın birbirinden ayrıldıkları noktalardan biri "toplumsal cinsiyet simetrisi/asimetrisi" konusundaki tartışmalardır. Toplumsal cinsiyet simetrisi/asimetrisi tartışmaları, yakın ilişkilerde kadınların da erkekler kadar şiddet faili olup olmadıkları hakkındadır (Eisner, 2021). Bu noktada farklı kuramsal yaklaşımlar, bu konuyla ilgili farklı bakış açılarına sahiptir.

Aile şiddeti yaklaşımını benimseyen araştırmacılar; partnerler arasında ortaya çıkan şiddetin tek yönlü olmaktan ziyade çift yönlü olduğunu, kadın kadar erkeğin de şiddete maruz kaldığını ve hem kadınların hem erkeklerin yakın ilişkilerde şiddet failleri olabileceği görüşüne dayanan “toplumsal cinsiyet simetrisi”ni savunurlar (Dutton, 2006; Johnson, 2006). Toplumsal cinsiyet simetrisi görüşü; kadınların da erkekler kadar, erkeklerle aynı sebeplerle ve genellikle aynı sonuçlara yol açacak şekilde şiddet kullandığını öne sürmektedir.

Geleneksel feminist bakış açısı (Dobash ve Dobash, 1979 gibi), genel olarak erkekleri yakın ilişki şiddetinin failleri, kadınları ise yakın ilişki şiddetinin mağdurları olarak kavramsallaştıran, şiddetin genellikle erkekten kadına doğru olduğunu savunan “toplumsal cinsiyet asimetrisi”ne dayalı bir bakış açısı önermektedir (Cannon vd., 2015). Feminist kurama göre, kadınlar yakın ilişkinin şiddetinin daha fazla kurbanı olmaktadır ve bu durum, aile içinde ortaya çıkan diğer şiddet türlerinden oldukça farklı özellikler göstermektedir (Dutton, 2006). Toplumsal cinsiyet asimetrisi görüşü; kadına yönelik şiddetin, diğer şiddet türlerinden farklı sebepleri, farklı öncülleri olduğunu ve bu sebeple farklı bir analiz birimi olarak incelenmesi gerektiğini öne sürmektedir (Hamby, 2015).

Feminist kuram, yakın ilişki şiddetinin temelinde erkek egemen düzeni ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğini görmesine rağmen zaman içinde çeşitli eleştiriler almış ve kendi içinde bir dönüşüm geçirmiştir. Araştırmacılar, feminist kuramın açıklamalarını birçok açıdan yetersiz bulmuş ve eleştirmişlerdir. Bu eleştirilerden ilki, aynı toplumsal cinsiyet eşitsizliğini, erkek egemen düzeni ve sosyalizasyon süreçlerini deneyimlemelerine rağmen, feminist kuramın neden bazı erkeklerin şiddet uygularken bazılarının uygulamadığı konusunu açıklamadaki başarısızlığı üzerinedir (George ve Stith, 2014). Ayrıca Dutton’a (2006) göre feminist kuram; kadınların uyguladığı yakın ilişki şiddetini görmezden gelmektedir; politik bir duruştur ve bilimsel verileri bu politik duruşa uygun olacak şekilde elde etmekte ve yorumlamaktadır. Feminist kuram kadınlara yönelik şiddeti tek faktörlü bir bakış açısıyla yorumlamakta ve ekonomik koşullar, yakın ilişkinin özellikleri, yaşam olaylarıyla ilgili

stresörler gibi makro ve mikro düzeydeki diğer faktörleri gözden kaçırmaktadır (DeKeseredy ve Dragiewicz, 2007).

Johnson (2011) bu eleştirilere cevap olarak, feminizm hareketinin özellikle sığınma evlerinde ve kolluk kuvvetlerinde karşılaşılan türden bir erkek şiddetine tepki olarak ortaya çıkmış olmasına rağmen, şiddetin sadece erkekler tarafından uygulanmadığını kabul ettiğini söylemektedir. Johnson'a göre, yakın ilişkilerde ortaya çıkan olağan anlaşmazlıklar ile yakın ilişki terörünün birbirinden ayrılması gerekmektedir. Yakın ilişkilerde ortaya çıkan olağan anlaşmazlıklarda, kadınlar da erkekler kadar şiddet davranışı göstermektedir. Yakın ilişki teröründe ise erkek şiddeti baskın olmaktadır. Bununla birlikte, feminist kuram yakın ilişki terörü düzeyinde şiddet gösteren kadınların da olduğunu kabul etmektedir.

Feminist kuram toplumsal cinsiyetin ve ataerkil toplum yapısının yakın ilişki şiddetinin en önemli öncülleri olduğunu ileri sürse de diğer bireysel, sosyal ve ilişkisel faktörlerin varlığını da kabul etmektedir (George ve Stith, 2014; Johnson, 2011). Özetle; feminist kuram, günümüzde sadece kadınların şiddet mağduru, erkeklerin ise şiddet faili olduğu yönünde katı sınıflandırmalar yapmamakta; kadınların da şiddet uygulayabileceğini, yakın ilişki şiddetinin sadece heteroseksüel değil, homoseksüel ilişkilerde de meydana gelebileceğini ve yakın ilişki şiddetini ortaya çıkaran çoklu nedenselliği kabul etmektedir. Bunun yanında, yakın ilişki şiddetinin önemli öncülleri olarak toplumsal cinsiyeti ve erkek egemen toplum yapısını vurgulamayı sürdürmektedir.

Yakın ilişki Şiddetinin Türleri

Yakın ilişki şiddetinin türlerini ilgili sınıflandırma ihtiyacı, bu konuda çatışan iki farklı yaklaşımın varlığından ortaya çıkmıştır. Bu yaklaşımlardan ilki, kadınların da erkekler kadar şiddet uyguladığını ve ilişkilerde ortaya çıkan şiddetin karşılıklı bir şekilde ortaya çıktığını savunan (Straus, 1990 gibi) aile şiddeti araştırmacılarının görüşüdür. Diğer yaklaşımda ise (Walker, 1989 gibi) feminist kuram araştırmacıları, yakın ilişki şiddetinin mağdurunun kadınlar olduğunu ve bu şiddetin sorumlularının erkekler olduğunu savunmaktadır. ABD'de yapılan Ulusal Aile Şiddeti Tarama çalışmalarında yakın ilişki şiddetinde cinsiyet simetrisi

olduğu doğrulanmış ve bu durum, iki taraf arasındaki tartışmayı derinleştirmiştir (Graham-Kevan ve Archer, 2003). Feminist kuram araştırmacıları, bu tarama çalışmasının sonuçlarını, kullanılan yöntem açısından ve sığınma evlerindeki, adli sistemdeki, mahkeme süreçlerindeki şiddet mağduru kadınların yeterince temsil edilmemesinden dolayı eleştirmişlerdir (Dobash vd., 1998; Archer, 2018).

Archer (2000) tarafından yapılan meta-analitik tarama çalışması, kadınların da partnerlerine erkekler kadar şiddet uyguladığını ve yakın ilişki şiddeti uygulama konusunda bir cinsiyet simetrisi olduğunu; fakat farklı örneklemlerden gelen katılımcılarla yapılan çalışmalarda araştırma sonuçlarının değiştiğini göstermiştir. Bu araştırma, seçilen örneklemin cinsiyet simetrisi/asimetrisi konusunda farklı bulgular ortaya koyabileceğini göstermesi açısından önemlidir. Farklı örneklemlerden elde edilen farklı araştırma bulguları, araştırmacıları yakın ilişki şiddetiyle ilgili yeni bir kavramsallaştırma ortaya koymaya yönlendirmiş ve Johnson (1995) bu iki örneklemden elde edilen farklı araştırma sonuçlarının iki farklı tür şiddete işaret ettiğini söyleyerek yakın ilişki şiddetiyle ilgili bir sınıflandırma yapmıştır. Johnson'ın (1995) yaptığı ilk sınıflandırmaya göre yakın ilişki şiddetinin, "yakın ilişki terörü" ve "durumsal çift şiddeti" olmak üzere iki farklı görünümü vardır. Johnson (2011) daha sonra bu sınıflandırmaya üçüncü bir tür olan "şiddet direnişi"ni de eklemiştir. Johnson bu kavramları şöyle açıklamaktadır:

Yakın İlişki Terörü. Yakın ilişki terörü, "fiziksel ve/veya cinsel şiddetin ile ekonomik şiddet, duygusal şiddet, çocukları bir koz olarak kullanma, baskı ve tehditler, erkek baskınlığının savunulması, sürekli takip, kurbanı suçlama, göçmen kurumlarına bildirmekle ilgili tehdit, bir kişiye ailesine ya da arkadaşlarına ifşa etme gibi şiddet içermeyen baskıcı kontrol taktiklerinin bir birleşimi" olarak tanımlanabilir (Johnson vd., 2011, s. 290). Yakın ilişki terörü, ilk sınıflandırmalarda "ataerkil terörizm" olarak adlandırılmış olmasına rağmen (Johnson, 1995), daha sonra bu kavram toplumsal cinsiyet açısından nötr hale getirilmiş ve yakın ilişki terörü ismini almıştır.

Yakın ilişki terörü, yaygın çift şiddetine kıyasla daha az görülmekle birlikte, kolluk kuvvetleri, dava süreçleri ve sığınma evlerinde karşılaşılan şiddet örnekleri genellikle yakın ilişki terörünün bir sonucudur (Graham-Kevan ve Archer, 2003). Yakın ilişki terörü söz konusu olduğunda, cinsiyet asimetrisi ve erkek fail/kadın kurban rolleri daha belirgindir (Johnson, 2011); fakat erkeklerin de kadınlar gibi yakın ilişki terörü mağduru olabildiklerini (Hines ve Douglas, 2010) ve baskıcı kontrol taktiklerinin eşcinsel ilişkilerde de kullanıldığını (Frankland ve Brown, 2013) bilinmektedir. Yakın ilişki teröründe, yaygın çift şiddeti ile kıyaslandığında, anlaşmazlıklar daha hızlı tırmanır, genellikle fiziksel şiddet içerir ve yaralanmalarla sonuçlanır (Graham-Kevan ve Archer, 2003).

Durumsal Çift Şiddeti. Durumsal çift şiddetinde baskıcı kontrol, ilişkinin genel ve ayırt edici bir özelliği değildir; şiddet, bazı tartışmaların saldırganlığa dönüşmesi sonucunda ortaya çıkar (Johnson, 2011). Durumsal çift şiddeti, Johnson'ın (1995) ilk çalışmalarında "yaygın çift şiddeti" olarak adlandırılmasına rağmen güncel çalışmalarında Johnson bu şiddet türüne durumsal çift şiddeti adını vermiştir.

Yakın ilişki terörü daha çok klinik ve adli örneklemede görülürken, durumsal çift şiddetiyle ise toplum örnekleminde daha çok karşılaşılmaktadır ve durumsal çift şiddeti söz konusu olduğunda genellikle cinsiyet simetrisi söz konusudur (Johnson vd., 2014). Durumsal çift şiddetini yakın ilişki teröründen ayıran en önemli özellik, ilişkinin geneline yayılmış bir kontrol davranışı örüntüsünün olmaması ve çatışmanın belirli konular özelinde ortaya çıkıp tırmanmasıdır (Johnson ve Leone, 2005). Durumsal çift şiddetinin nasıl ortaya çıktığı ilişkidен ilişkiye büyük farklılık göstermektedir. Bazı durumlarda durumsal çift şiddeti sözlü tartışma olarak ortaya çıkabilirken, bazı durumlarda fiziksel şiddete dönüşüp yaşama tehdit edici bir hal alabilir (Johnson, 2011). Burada ayırıcı olan, durumsal çift şiddetinde partner üzerinde kontrol sağlamak gibi ilişkiyle ilgili genel bir amacın söz konusu olmaması ve şiddetin bağlama özgü şekilde ortaya çıkmasıdır.

Şiddet Direnişi. Yakın ilişki terörünü uygulayan partnerin şiddetini durdurmak amacıyla, bir tepki olarak ortaya çıkan şiddet türü Johnson (2011) tarafından şiddet direnişi

olarak adlandırılmıştır. Şiddet direnişi; bazı şiddet mağdurları için şiddete uğradıkları ilk anda ve neredeyse otomatik bir şekilde ortaya çıkarken; bazıları partnerin şiddetinin son bulmasını son ana kadar bekleyip son çare olarak şiddet direnişini kullanmaktadır (Johnson, 2011). Johnson vd. (2014) heteroseksüel ilişkilerde şiddet direnişini uygulayan tarafın genellikle kadınlar olduğunu savunmaktadırlar. Yapılan araştırmalarda genellikle yakın ilişki terörünü uygulayan tarafın erkekler, şiddet direnişini uygulayan tarafın ise kadınlar olduğu; durumsal çift şiddetinin ise kadın ve erkeklerde eşit düzeyde ortaya çıkarak bir cinsiyet simetrisi gösterdiği bulunmuştur (Johnson, 2006).

Yakın İlişki Şiddeti için Risk Faktörleri

Bazı psikolojik, sosyokültürel ve sosyodemografik özelliklerin varlığında yakın ilişki şiddetinin yaşanma ihtimali artmaktadır. Yakın ilişki şiddeti için bu risk faktörleri temel olarak “bireysel faktörler”, “kişilerarası faktörler” ve “sosyokültürel özellikler” olmak üzere üç başlık altında incelenebilir (Bulut vd., 2020).

Yakın ilişki şiddetinin temel olarak “mağdur” ve “fail” olmak üzere iki tarafı vardır. Bu sebeple yakın ilişki şiddeti için bireysel risk faktörleri, kişinin yakın ilişki şiddetinin mağduru olması konusunda risk faktörleri ve kişinin yakın ilişki şiddetinin faili olması için risk faktörleri olmak üzere iki farklı şekilde incelenebilir. Yakın ilişki şiddetinin faili olma konusundaki risk faktörleri genel olarak genç yaş, düşük eğitim seviyesi, işsizlik, çocukken şiddete maruz kalma ya da şiddeti gözlemlenme, alkol ve uyuşturucu kötüye kullanımı, kişilik bozuklukları, şiddeti kabul edilebilir olarak görme ve geçmişte istismarcı bir partnerle ilişki yaşamış olma olarak sıralanabilir (Abramsky vd., 2011; Bulut vd., 2020; Capaldi vd., 2012; Yakubovich vd., 2018). Yakın ilişki şiddetinin mağduru olma konusunda risk faktörleri ise düşük eğitim seviyesi, çocukluk döneminde ebeveynler arasında yaşanan şiddete maruz kalma, çocukluk döneminde yaşanan cinsel istismar deneyimi, şiddeti kabul edilebilir olarak görme ve daha önce istismarın farklı türlerine maruz kalmış olmaktır (Bulut vd., 2020; Yakubovich vd., 2018).

Yakın ilişki şiddetinin ortaya çıkmasına zemin hazırlayan risk faktörleri, tarafların sahip olduğu özelliklerle sınırlı değildir ve ilişkinin bazı özellikleri de yakın ilişki şiddeti ortaya çıkması konusunda risk faktörü olabilir. İlişkiyle ilgili bu risk faktörleri, kişilerarası risk faktörleri olarak adlandırılır. Bu kişilerarası risk faktörleri; ilişkide yaşanan çatışmalar ve ilişki tatminsizliği, ailede erkeğin baskın olması, finansal stres, erkeğin çok-eşli olması ve partnerlerin eğitim seviyelerindeki eşitsizlikler (ör., kadının eğitim seviyesinin erkekten yüksek olması) olarak sıralanabilir (Abramsky vd., 2011; Bulut vd., 2020; Capaldi vd., 2012; Yakubovich vd., 2018).

Yakın ilişki şiddetiyle ilgili sosyokültürel risk faktörleri ise toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dayanan toplumsal kurallar, yoksulluk, kadının düşük sosyoekonomik düzeye sahip olması, evlilikte kadınları yakın ilişki şiddetine karşı koruyacak yasal yaptırımların zayıf olması, boşanma ve evlilik gibi konularda kadınlara yönelik medeni haklardaki eksiklikler, yakın ilişki şiddetine karşı toplumsal yaptırımların zayıf olması, şiddetin bir çatışma çözme yöntemi olarak toplumda geniş ölçüde kabul görmesi ve toplumda silahlı çatışma ve genel şiddet oranlarının yüksek olmasıdır (Abramsky vd., 2011; Bulut vd., 2020; Capaldi vd., 2012; Yakubovich vd., 2018). Yakın ilişki şiddetinin ortaya çıkışı için zemin hazırlayan bireysel risk faktörleri, kişilerarası risk faktörleri ve sosyokültürel risk faktörleri birbirinden tamamen bağımsız süreçler olarak ele alınmamalı ve bu faktörlerin karşılıklı etkileşim içinde olduğu göz ardı edilmemelidir.

Yakın İlişki Şiddetinin Fiziksel ve Psikolojik Sağlıkla İlişkisi

Yakın ilişki şiddetinin, şiddete maruz kalan mağdurlar, şiddetin failleri ve şiddeti gözlemleyen üçüncü kişiler (başta çocuklar) üzerinde ciddi fiziksel ve psikolojik etkileri olmaktadır. Yakın ilişki şiddetiyle ilgili yapılan çalışmalar, ağırlıklı olarak yakın ilişki şiddetinin mağdur üzerindeki etkilerine odaklanmış olsa da (Anderson vd., 2019; Pengpid ve Peltzer, 2020; Sparrow vd., 2017) daha az sayıda olmakla birlikte şiddeti uygulayan kişi (Maldonado vd., 2022; Ulloa ve Hammett, 2014; Spencer vd., 2019b) ve şiddete dolaylı

olarak maruz kalan çocukların (Howell vd., 2016; Mondal ve Paul, 2020; Sonogo vd., 2018) psikolojik ve fiziksel sağlığına odaklanan bazı araştırmalar da vardır.

Yakın ilişki şiddeti hem fiziksel hem psikolojik sağlık üzerinde birçok olumsuz etkiye sahip olsa da yakın ilişki şiddetinin fiziksel ve psikolojik sağlık üzerindeki bu etkileri birbirinden kesin sınırlarla ayrılamaz. Yakın ilişki şiddetine bağlı olarak yaşanan fiziksel sağlık sorunları ile psikolojik sağlık sorunları birbirleriyle karşılıklı bir ilişki içindedir. Ör., yakın ilişki şiddeti ile kronik sağlık sorunları arasında yüksek kaygının aracı rolü olduğu ve yüksek düzeyde kaygının kişilerin sağlıklı yaşam tercihleriyle negatif yönde ilişkili olduğu bilinmektedir (Tomasulo ve McNamara, 2007). Benzer bir durum, yaşanan kronik ağrıların kişilerin psikolojik iyi oluşlarıyla ilişkisinde de kendini göstermektedir. Kronik ağrılar duygusal kaynakların tükenmesi (Snelgrove ve Lioffi, 2013), kişilerarası ilişkilerdeki işlevselliğin azalması (Pasquale vd., 2013) ve düşük yaşam kalitesiyle (Stanos vd., 2016) ilişkilidir. Bu nedenle mağdurların psikolojik sorunlarını ele almak fiziksel sağlıklarına, fiziksel sağlık sorunlarına müdahale etmek de psikolojik iyi oluşlarına katkı sağlar (Stewart vd., 2013).

Yakın İlişki şiddetinin Mağdurun Fiziksel ve Psikolojik Sağlığı ile İlişkisi. Yakın ilişki şiddeti; şiddetin mağdurları, failleri ve gözlemcilerinde birçok fiziksel ve psikolojik sorunla ilişkili olmasına rağmen, yakın ilişki şiddetinden en çok ve doğrudan zarar gören grup, yakın ilişki şiddetinin mağdurlarıdır. Bu nedenle araştırmalar ağırlıklı olarak yakın ilişki şiddetine maruz kalan kişiler üzerine odaklanmıştır (Anderson vd., 2019; Pengpid ve Peltzer, 2020; Sparrow vd., 2017).

Yakın ilişki şiddetine maruz kalan kadınlar, kalmayanlara kıyasla sağlık hizmetlerine daha fazla başvurmakta ve daha fazla sağlık problemi bildirmektedirler (García-Moreno vd., 2015). Bu durum, yakın ilişki şiddetini aynı zamanda bir halk sağlığı sorunu haline getirmektedir. Yakın ilişki şiddeti, çeşitli yaralanmalarla, hatta ölümlle sonuçlanabilmektedir. Yakın ilişki şiddetinin fiziksel sağlık üzerindeki etkileri; kesik ve çürük gibi yaralanmalardan işitme ve görme kaybı gibi kalıcı hasarlara kadar uzanmaktadır.

Yakın ilişki şiddeti mağdurlarının en sık bildirdiği fiziksel şikayetler; sırt ağrıları, boyun ağrıları, mide krampları, baş ağrıları, eklem ağrıları gibi kronik ağrılardır (Loxton vd., 2006). Bu ağrılar, şiddet görülen ilişki sonlandıktan sonra da devam etmektedir. Yakın ilişki şiddetiyle ilişkili olan bir diğer fiziksel sorun alanı da kalp krizi, hipertansiyon, tromboz ve felç gibi kardiyovasküler hastalıklardır (Vives-Cases vd., 2010). Yakın ilişki şiddetinin astım ve bronşit gibi solunum problemleri (Ruiz-Perez vd., 2007); gastroenterolojik hastalıklar (Hurwitz vd., 2006); kötü beslenme alışkanlıkları, obezite ve normalden düşük vücut ağırlığı ile (Ferdos ve Rahman, 2018); cinsel birleşme sırasında ağrı, cinsel birleşme sonrasında anormal kanamalar, genital bölgede ağrı ve yanma gibi jinekolojik sorunlar ve HIV bulaştırmayla da (Campbell, 2002) ilişkili olduğu bilinmektedir.

Mağdurun fiziksel sağlığı üzerindeki birçok olumsuz etkisinin yanı sıra, yakın ilişki şiddeti, mağdurların psikolojik sağlığı üzerinde de tahribata yol açmaktadır. Yakın ilişki şiddeti, mağdurların psikolojik sağlığı üzerinde kaygı bozuklukları, korku, depresyon, TSSB, yeme bozuklukları, uyku bozuklukları, obsesif kompulsif bozukluk ve psikosomatik bozukluklar olmak üzere birçok olumsuz etkiye sahiptir (Ali vd., 2016b; Jordan vd., 2010).

Dillon vd. (2013) yakın ilişki şiddetine bağlı olarak en yaygın şekilde bildirilen psikolojik sorunun depresyon olduğunu ortaya koymaktadırlar. Yakın ilişki şiddetine maruz kalan kadınların, kalmayanlara kıyasla, depresif belirti gösterme ihtimallerinin iki kat fazla olduğu bilinmektedir (DSÖ, 2013). Ayrıca kadınlar yakın ilişki şiddetini hem uygulayan hem de yakın ilişki şiddetinden etkilenen rolde olduklarında, diğer bir deyişle hem kurban hem fail olduklarında, daha fazla depresif belirti deneyimlemektedirler (Graham vd., 2012).

Yakın ilişki şiddeti ve depresyon arasındaki ilişkide bazı psikolojik değişkenlerin aracı rolü olduğu bilinmektedir. Yakın ilişki şiddeti ve depresyon arasındaki ilişkide aracı rolü olan değişkenlerden biri de güçsüzlük duygusudur (Filson vd., 2010). Güçsüzlük duygusu daha yüksek olan yakın ilişki şiddeti mağdurları, daha fazla depresif belirti göstermektedirler. Bu durum, aynı zamanda, yakın ilişki şiddeti mağdurlarının

güçlendirilmesinin hem yakın ilişki şiddetine maruz kalma düzeyini hem de depresyon riskini azaltabileceği anlamına gelmektedir.

Yakın ilişki şiddeti durumunda en sık görülen psikolojik sorunlardan bir diğeri ise depresyona eşlik eden TSSB'dir (Stewart vd., 2013). O'Campo vd. (2006) ırk, medeni durum ve maddi kazanç değişkenlerinin etkisi kontrol altında tutulduğunda, yakın ilişki şiddeti gören kadınların, yakın ilişki şiddetini hiç deneyimlememiş olanlara kıyasla TSSB semptomları gösterme ihtimalinin 2.3 kat daha fazla olduğunu belirtmektedir. Ayrıca kişinin gösterdiği TSSB semptomlarının şiddeti, yaşanan şiddet düzeyine bağlı olarak farklılık göstermektedir. Daha ağır ve ciddi yakın ilişki şiddeti deneyimleyen kadınlar, daha yüksek düzeylerde TSSB semptomu sergilemektedirler (Chandra vd., 2009). Benzer şekilde, kişinin yaşadığı TSSB semptomlarının düzeyi ile kişinin maruz kaldığı yakın ilişki şiddetinin türü ve sayısı arasında bir ilişki vardır. Yakın ilişki şiddetinin sadece tek bir türünü deneyimleyen kadınların TSSB semptomları gösterme ihtimali, hiç yakın ilişki şiddetine maruz kalmamış olan kadınlardan iki kat daha fazlayken; yakın ilişki şiddetinin üç türünü de deneyimleyen kadınların TSSB semptomları gösterme ihtimali hiç yakın ilişki şiddetine maruz kalmamış olan kadınlardan dokuz kat fazladır (Houry vd., 2006).

Yakın ilişki şiddeti ile TSSB semptomları arasında aracı bir rol üstlenen psikolojik kavramlardan biri başa çıkma stilleridir. Başa çıkma stilleri temel olarak "duygu odaklı başa çıkma" ve "problem odaklı başa çıkma" olmak üzere ikiye ayrılmaktadır (Heckhausen ve Schulz, 1995). Bu sınıflandırmaya göre, duygu odaklı başa çıkma, yaşanan olumsuz bir durumla başa çıkmak için kişinin duygusal sıkıntısını ve olumsuz duygularını azaltmayı amaçlayan bazı davranışları ifade ederken; problem odaklı başa çıkma, duygusal sıkıntıya sebep olan çevreyi değiştirmeyi amaçlayan davranışları ifade etmektedir. Yakın ilişki şiddeti, TSSB belirtileri ve başa çıkma stratejilerinin ilişkisinin incelendiği bir araştırmada, yakın ilişki şiddeti yaşayan kadınların duygu odaklı başa çıkma stratejileri kullandıklarında daha fazla TSSB belirtisi deneyimlediklerini ortaya koyulmuştur (Lilly ve Graham-Bermann, 2010).

Yakın ilişki şiddetiyle ilişkili olduğu bilinen bir diğer psikolojik sorun ise kaygıdır. Helfrich vd. (2008) tarafından yapılan araştırmada yakın ilişki şiddeti görmeyen kadınlar arasında kaygı belirtilerinin görülme oranı %61 iken, yakın ilişki şiddetine maruz kalan kadınlarda bu oranın %77 olduğunu belirtmektedirler. Bu alanda yapılan araştırmalar, daha sık aralıklarla, daha yoğun ve daha sert şekilde yakın ilişki şiddetine maruz kalan kadınların daha ciddi kaygı belirtileri yaşadıklarını göstermektedir (Ansara ve Hindin, 2011; Ludermir vd., 2008).

Yakın ilişki şiddetiyle ilişkili depresyon, TSSB (Pigeon vd., 2011) ve kaygıya (Lagdon vd., 2014) bağlı olarak görülen bir diğer sorun uyku bozukluklarıdır. Yakın ilişki şiddetine bağlı olarak ortaya çıkan uyku bozukluklarında psikolojik, fizyolojik ve çevresel birçok faktör rol oynamaktadır ve bunlar karşılıklı olarak etkileşim içindedir (Lalley-Chareczko vd., 2015). Yakın ilişki şiddeti, yakın ilişki şiddetine maruz kalan kişilerin hem uyku kalitesi hem de uyku süresi ile negatif yönde ilişkilidir (Rauer vd., 2010). Bu uyku sorunlarının en çok rastlanan iki türü uykusuzluk ve kabuslardır. Yakın ilişki şiddetine maruz kalan kadınlarda uykusuzluk probleminin görülme sıklığı %46, kabusların görülme sıklığı ise %32'dir (Pigeon vd., 2011).

Yakın ilişki şiddetine maruz kalan kadınlarla yapılan nitel bir araştırmada (Lowe vd., 2007) katılımcılar, saldırgan uyanırken uyuyor olmanın çok riskli olduğunu belirtmişlerdir. Bazı durumlarda uyuyor olmak bile saldırgan partnerin şiddet göstermesi için yeterli bir sebep iken, bazı durumlarda ise saldırgan partnerler kadınları uykusuz bırakarak üzerlerinde kontrol sağlamaya çalışmışlardır. Bu durum, kadınları sürekli olarak uyanık kalma ihtiyacına itmiştir. Lowe ve diğerleri, uykusuzluk yaşama sorununun, saldırgan partnerle olan ilişkinin bitirilmesinden beş ya da altı yıl sonrasına kadar sürebildiğini ortaya koymuşlardır.

Yakın İlişki Şiddetinin Şiddet Failinin Fiziksel ve Psikolojik Sağlığı ile İlişkisi.

Yakın ilişki şiddeti ile psikolojik ve fiziksel sağlık arasındaki ilişkiye odaklanan çalışmalar genellikle yakın ilişki şiddetinin mağdurları ile yürütülmüştür (Anderson vd., 2019; Pengpid ve Peltzer, 2020; Sparrow vd., 2017). Yakın ilişki şiddetinin, özellikle fiziksel şiddetin,

mağdurun fiziksel sağlığı üzerinde doğrudan etkileri olmaktadır; fakat fiziksel sağlık üzerindeki bu doğrudan etki, yakın ilişki şiddetini uygulayan kişi için geçerli değildir. Bu nedenle literatürde yakın ilişki şiddetinin, failerin fiziksel sağlıkları ile ilişkisi doğrudan araştırılmamıştır. Mağdurlarla kıyaslandığında daha az sayıda olmakla birlikte, literatürde yakın ilişki şiddetinin failerin psikolojik sağlıklarıyla ilişkisini inceleyen araştırmalar da bulunmaktadır. Bu araştırmalar, yakın ilişki şiddeti uygulayan kişilerin de mağdurlar gibi ciddi psikolojik zorluklar yaşadığını ortaya koymaktadır (Stark vd., 2020).

Genel kanının aksine, sadece yakın ilişki şiddeti mağduru olmanın değil, yakın ilişki şiddetinin faili olmanın da depresyonla ilişkili olduğu çeşitli araştırmalar tarafından gösterilmiştir (Graham vd., 2012; Vaeth vd., 2010). Depresyonun yakın ilişki şiddeti uygulamanın bütün türleriyle ilişkili olduğu bilinmektedir (Fulu vd., 2013). Graham vd. hem kadınların hem erkeklerin yakın ilişki şiddetinin mağduru ve faili olduklarında depresif belirtiler yaşadıklarını savunmaktadırlar. Ayrıca kadınların ve erkeklerin şiddet açısından hangi rolde olduklarına bağlı olarak bu depresif belirtilerin düzeyinin farklılık gösterdiğini öne sürmektedirler. Buna göre, yakın ilişki şiddetinin mağduru olan erkekler, sadece fail ya da hem fail hem mağdur olan erkeklere göre daha fazla depresif belirti göstermektedirler.

Yakın ilişki şiddeti uygulama konusundaki araştırmalar genellikle erkeklerle yürütülmesine rağmen (Stark vd., 2020) yakın ilişki şiddeti uygulayan kadınların ve erkeklerin karşılaştırıldığı bazı araştırmalar da vardır. Stark vd. tarafından yapılan araştırmada yakın ilişki şiddeti uygulamanın hem kadınlar hem erkekler için psikolojik sağlıkla olumsuz yönde ilişkili olduğu ortaya konmuştur; fakat bu ilişkinin cinsiyetler arasında farklılaşmaktadır. Bu araştırmada, geçmiş şiddet mağduriyetinin etkisi kontrol edildiğinde, partnerlerine yakın ilişki şiddeti uygulayan kadınların, uygulamayanlara kıyasla yaklaşık üç kat daha fazla şiddetli mutsuzluk deneyimledikleri ve intihar düşüncesine sahip oldukları bulunmuştur. Yakın ilişki şiddeti uygulayan erkekler ise, uygulamayanlara kıyasla, yaklaşık üç kat daha fazla değersizlik hissi yaşamaktadır.

Madde kullanımının, özellikle alkol kullanımının, yakın ilişki şiddetinin önemli bir yordayıcısı olduğu bilinmektedir (Lipsky vd., 2011). Alkol ve madde kötüye kullanımının yakın ilişki şiddeti uygulamayla ilişkili olduğunu ortaya koyan çok sayıda araştırma vardır (Jose vd., 2018; Lipsky vd., 2011; Stark vd., 2020). Stark vd. (2020) yakın ilişki şiddeti uygulayan erkeklerin, son 30 gün içinde, uygulamayanlardan yaklaşık 2 kat fazla alkol kullanımı bildirdiğini ortaya koymuşlardır. Madde kullanımının hem kadınların hem erkeklerin uyguladığı yakın ilişki şiddetiyle ilişkili olduğu bilinmektedir. Afifi vd. (2012) tarafından yapılan araştırmada alkol, uyuşturucu, kokain, esrar ve nikotin de dahil olmak üzere bütün madde kullanım bozuklarının hem kadınlar hem erkeklerde yakın ilişki şiddeti uygulamayla ilişkili olduğu bulunmuştur. Yapılan boylamsal araştırmalar, alkolden uzak durma becerisine sahip kişilerin, takip çalışmalarında daha düşük düzeylerde yakın ilişki şiddeti uyguladıklarını göstermiştir (Taft vd., 2010).

Kişilerarası ilişkilerde yaşanan zorluklar, dürtüsellik ve saldırganlık ile karakterize olan antisosyal ve sınırda kişilik eğilimlerinin de (Bateman vd., 2016) yakın ilişki şiddeti uygulama ile ilişkili olduğu çeşitli araştırmalarda ortaya konmuştur (Jose vd., 2018). Antisosyal ve sınırda kişilik eğilimleri, duygu düzenleme güçlükleri ve kişilerarası ilişkilerde yaşanan zorluklar gibi bazı ortak özellikleri paylaşmakta (Loper vd., 2008) ve genellikle eş tanı göstermektedir (Torgersen vd. 2008). Antisosyal kişilik eğilimlerinin partnere uygulanan şiddet konusunda yordayıcılığı hem kadınlar hem erkekler için geçerlidir (Jose vd., 2018). Benzer şekilde, sınırda kişilik bozukluğu tanısına sahip kişilerin de partnerine şiddet uygulama olasılıkları da bu tanıya sahip olmayanlara kıyasla daha yüksektir (Jackson vd., 2015). Diğer kişilik bozukluklarıyla kıyaslandığında, antisosyal ve sınırda kişilik bozukluğuna sahip olan kişilerin partnerlerine daha fazla ciddi düzeyde sözel şiddet uyguladığı ortaya konmuştur (South vd., 2008).

Yakın İlişki Şiddetinin Çocukların Fiziksel ve Psikolojik Sağlığı ile İlişkisi. Yakın ilişki şiddeti, sadece bu şiddeti doğrudan yaşayan tarafları değil, bu şiddeti gözlemleyen ve bu şiddetin etkilerine dolaylı yoldan maruz kalan üçüncü kişileri de etkilemektedir. Bu

durumun en sık görülen örneği, şiddete maruz kalan bir annenin çocuğunun da bu durumdan olumsuz yönde etkilenmesidir (Ali ve McGarry, 2018). Bir çocuğun yakın ilişki şiddetine maruz kalması, büyüdüğü ortamda genellikle ebeveynleri ya da temel bakım verenleri arasında meydana gelen yakın ilişki şiddetini doğrudan gözlemlemesi, bu şiddetin etkilerini görmesi, duyması ya da başka herhangi bir yolla bu şiddetin farkında olması anlamına gelmektedir (Artz vd., 2014). Geçmiş tanımlamalarda çocuğun yakın ilişki şiddetine maruz kalması, çocuğun bu şiddeti sadece “gözlemlemesi” üzerinden tanımlanırken; günümüzde çocuğun bu şiddetle ilgili herhangi bir “farkındalığı”, yakın ilişki şiddetine maruziyet için yeterli kabul edilmektedir (MacMillan ve Wathen, 2014).

Yakın ilişki şiddetine maruziyet, çocuğa yönelik kötü muamelenin bir türü olarak kabul edilmekte ve en az çocuğa yönelik diğer kötü muamele türleri kadar zararlı olabileceği bilinmektedir (Kitzmann vd., 2003). Yakın ilişki şiddetinin uç örneklerinde, çocuklar partnerler arasında meydana gelen fiziksel şiddetin ortasında kalabilir ve bu fiziksel şiddet çocuğun fiziksel olarak yaralanması, hatta ölümüyle sonuçlanabilir; ayrıca yakın ilişki şiddetine bağlı olarak ebeveyni zarar gören ya da ebeveynini kaybeden çocuklar bu durumdan ciddi ölçüde psikolojik zarar görebilirler (Jaffe vd., 2012).

Yakın ilişki şiddeti; çocukların duygusal, davranışsal, fiziksel, sosyal ve akademik alanda yaşadıkları ciddi problemlerle sonuçlanabilmektedir (McTavish vd., 2016). Yakın ilişki şiddetine maruz kalan ve kalmayan çocukların fiziksel sağlıklarının kıyaslandığı bir araştırmada yakın ilişki şiddetine maruz kalan çocukların daha fazla yemek bozukluğu (ör., aşırı yeme, obezite, kabızlık ve mide bulantısı), daha fazla uyku bozukluğu (ör., uyumakta zorluk çekme ve kabuslar görme) ve daha fazla ağrı şikayeti (ör., baş ağrısı, mide ağrısı, halsizlik) bildirdiği ortaya koyulmuştur (Lamers-Winkelmann vd., 2012).

Yakın ilişki şiddetine maruz kalan çocukların yaşadıkları fiziksel sağlık sorunları, çocukluk dönemiyle sınırlı kalmamaktadır. Olofsson vd. (2012) tarafından 26 yıl süresince sürdürdükleri boylamsal bir araştırmada çocukluğunda yakın ilişki şiddetine maruz kalan ve kalmayan çocukların yetişkinlikteki fiziksel sağlık durumlarını karşılaştırmış ve

çocukluğunda yakın ilişki şiddetine maruz kalan çocukların yetişkinliklerinde de ağır sağlık sorunları yaşadıklarını saptamışlardır.

Çocukluk döneminde yaşanan psikolojik zorluklarla ilgili sıklıkla kullanılan bir yaklaşım, çocuğun yaşadığı psikolojik zorlukların dışsallaştırma problemleri ve içselleştirme problemleri olarak ikiye ayrılmasıdır. Dışsallaştırma problemleri; çocuğun yaşadığı psikolojik zorlukları, dışsal çevreyi etkileyecek olumsuz davranışlarla (ör., saldırganlık, hiperaktivite ve meydan okuma) ifade etmesi (Artz vd., 2014); içselleştirme problemleri ise çocuğun yaşadığı psikolojik zorlukları kendi içine yöneltmesi (ör., depresyon, anksiyete ve içe kapanma) olarak tanımlanmaktadır (Garnefski vd., 2005).

Yakın ilişki şiddetinin çocukların psikolojik sağlığı üzerindeki etkisi incelendiğinde ise yakın ilişki şiddetinin çocuklarda hem içselleştirilmiş hem de dışsallaştırılmış problemler ile ilişkili olduğu görülmektedir (Artz vd., 2014). Evans vd. (2008) tarafından yapılan araştırmada, erkek çocukların yakın ilişki şiddetine bağlı olarak kız çocuklarından daha fazla dışsallaştırılmış problem sergilediği ortaya koyulmuştur.

Yakın ilişki şiddetinin uzun dönemli etkilerinden bir diğeri, şiddetin nesiller arası geçişine neden olmasıdır. Çocukluklarında yakın ilişki şiddetine maruz kalmış olan kişilerin yetişkin olduklarında kendi ilişkilerinde de yakın ilişki şiddeti uygulama (Carr ve Vandeußen, 2002) ve kendi çocuklarına kötü muamelede bulunma (Schwartz vd., 2006) riski daha yüksektir.

Yakın İlişki Şiddetinde Toplumsal Cinsiyet Simetrisi/Asimetrisi

Yakın ilişki şiddetinde toplumsal cinsiyet simetrisi/asimetrisi ile ilgili yapılan çalışmalar, yakın ilişki şiddeti faillerinin cinsiyetler açısından farklılaşıp farklılaşmadığına odaklanan çalışmaları ifade etmektedir (Allen, 2011). Toplumsal cinsiyet simetrisi, aynı zamanda “cinsiyet simetrisi” ve “şiddet simetrisi” kavramlarıyla da ifade edilmektedir (Öztürk, 2021).

Yakın ilişki şiddeti konusunda cinsiyet asimetrisi görüşü; genellikle yakın ilişki şiddetinin faillerinin erkekler, mağdurlarının ise kadınlar olduğunu, bu şiddetin tek yönlü ve erkekten kadına yönelik şekilde ortaya çıktığını savunmaktadır (Allen, 2011). Öte yandan, yakın ilişki şiddeti konusunda cinsiyet simetrisi; kadınların da erkekler gibi ve benzer sıklıkta yakın ilişki şiddeti uyguladığını, yakın ilişki şiddetinin tek yönlü bir şekilde değil, kadından erkeğe yönelik ya da kadın ve erkek arasındaki ilişkide karşılıklı şekilde de ortaya çıkabileceğini ifade etmektedir (Hamberger vd., 2016).

Yakın ilişki şiddetinde cinsiyet simetrisi/asimetrisi, literatürde en çok tartışılan konulardan biridir ve her iki yaklaşım da kullanılan araştırma yöntemlerinin güvenilirliği açısından ciddi eleştiriler almaktadır (Allen, 2013). Yakın ilişki şiddeti araştırmalarının tarihçesine bakıldığında, bu alandaki ilk araştırmaların daha çok cinsiyet asimetrisi kabulüyle ve “kadına yönelik şiddet” kavramsallaştırılmasıyla ele alındığı görülmektedir. Günümüzde ise yakın ilişki şiddetinin değerlendirildiği perspektif genişletilmiş, yakın ilişki şiddetiyle ilgili farklı kavramsallaştırmalar ve sınıflandırmalar oluşturulmuş ve erkeklerin kadınlara uyguladığı şiddet kadar kadınların erkeklere uyguladığı şiddet de araştırılmaya başlanmıştır (Bates, 2020; Capaldi vd., 2007).

Literatürde, yakın ilişki şiddetinde toplumsal cinsiyet asimetrisini destekleyen ve bu şiddetin genellikle erkekten kadına yönelik bir şekilde ortaya çıktığını gösteren birçok araştırma vardır. Şiddet olayları genel anlamda değerlendirildiğinde, şiddetin mağduru genellikle erkekler olmasına rağmen, yakın ilişki şiddeti söz konusu olduğunda mağdurun kadın olma ihtimali artmaktadır. Yakın ilişki şiddeti, cinsiyete bir atıfta bulunmadan, eski ya da mevcut bir ilişkide bulunan partnerler arasındaki şiddeti ifade etmesine rağmen, Stöck vd. (2013) tarafından 66 ülkede yapılan yakın ilişki şiddeti araştırmalarının ele alındığı bir sistematik derleme çalışmasında, kadınların yakın ilişki şiddetinin mağduru olma ihtimallerinin, erkeklerden 6 kat fazla olduğu ortaya konmuştur.

Öte yandan, yakın ilişki şiddetinde cinsiyet simetrisini doğrulayan birçok araştırma da bulunmaktadır. Archer (2000) tarafından yapılan meta analiz çalışmasında

heteroseksüel çiftlerde, etki büyüklüğü çok küçük olmakla birlikte, kadınların erkeklere oranla partnerlerine daha fazla fiziksel şiddet uyguladığı ve yine etki büyüklüğü çok küçük olmakta birlikte kadınların partnerleri tarafından uygulanan şiddet sonucunda yaralanma olasılıklarının daha yüksek olduğu ortaya konmuştur. Benzer şekilde, Chan (2011) tarafından yapılan araştırmada da partnere uygulanan şiddet açısından cinsiyetler arası bir fark olmadığı ve kadınların da erkekler kadar şiddet uyguladığı bulunmuştur; fakat uygulanan şiddet türleri cinsiyetler arasında farklılık göstermektedir. Kadınlar, cinsel şiddete erkeklerden daha fazla maruz kalmakta; fakat partnerlerine daha fazla psikolojik şiddet uygulamaktadır.

Ayrıca araştırmalar, ilişkilerde çift yönlü şiddetin, diğer bir deyişle her iki partnerin de birbirine karşılıklı olarak uyguladığı şiddetin, tek yönlü şiddetten çok daha yaygın olduğunu göstermektedir (Renner ve Whitney, 2009). Diğer araştırmalarla da tutarlı bir şekilde bu araştırmada da cinsiyetler arası anlamlı bir fark bulunan tek şiddet türü cinsel şiddettir ve kadınların cinsel şiddet mağduriyeti, erkeklerden daha fazladır.

Yakın ilişki şiddetinin partnerler arasındaki karşılıklılığını ve kadınların da şiddetin failleri olduğunu gösteren bu araştırmaların yanı sıra, bazı araştırmacılar erkeklerin maruz kaldığı yakın ilişki şiddetinin seçici şekilde göz ardı edildiğini ve bu şiddetin öneminin azaltıldığını savunmaktadır. Erkekler de partnerlerinden tekmeleme, vurma, ısırma gibi çeşitli şekillerde fiziksel şiddete (Hines vd., 2007) ve zorbalık, tehdit etme ve yok sayma gibi çeşitli şekillerde psikolojik şiddete maruz kalmakta (Drijber vd., 2013); fakat erkekler bu şiddeti kadınlardan daha az dile getirmekte ve bu durum erkeklerin yakın ilişki şiddetine kadınlardan daha az maruz kaldıkları yanılgısına yol açmaktadır (Dutton ve Nicholls, 2005).

Erkeklerin maruz kaldıkları yakın ilişki şiddetini daha az rapor etmesinin ve bu şiddetle ilgili daha az yardım aramasının çeşitli bireysel ve sosyal sebepleri vardır. Yakın ilişki şiddeti mağduru erkeklerin büyük bir çoğunluğu ciddiye alınmama, utanç ve yetkililerin harekete geçmeyeceği düşüncesi (Drijber vd., 2013), bazıları zayıf görünmekten ve “gerçek istismarcı”nın kendilerinin olduğunun düşünülmesinden çekindikleri için (Bates, 2020),

bazıları ise toplumsal etiketlenme (Tsui, 2014) sebebiyle maruz kaldıkları şiddet için yardım arayışına girmemektedir.

Erkekler de yakın ilişki şiddetinin mağduru olmalarına rağmen, kadınların ve erkeklerin şiddet mağduriyetleri birbirinden farklı algılanmaktadır. Araştırmalar; erkeklerin kadınlara uyguladığı şiddetin, yakın ilişkilerde diğer bütün cinsiyetler arası şiddet kombinasyonlarından daha olumsuz olarak değerlendirildiğini (Felson ve Feld, 2009) ve hem homoseksüel hem heteroseksüel ilişkilerde erkekler şiddete uğradıklarında, mağduriyetleriyle ilgili de daha fazla suçlandığını (Taylor ve Sorenson, 2005) göstermektedir.

Kişilerin şiddet olaylarını cinsiyetlere bağlı olarak değerlendirmesindeki bu farklılığın en önemli nedenlerinden biri, toplumsal cinsiyet rolleriyle ilgili kalıp yargılardır (Scarduzio vd., 2016). Erkekler atanan “güçlü”, “baskın” ve “saldırgan” olmakla ilgili cinsiyet rollerinin şiddet uygulamakla; kadınlara atanan “zayıf”, “boyun eğen” ve “korunmaya muhtaç” olmakla ilgili cinsiyet rollerinin ise şiddete maruz kalmakla uyumlu olması, erkeklerin maruz kaldığı şiddetin daha önemsiz görülmesine yol açmaktadır (Bates, 2020).

Bu çalışmaların dışında, kadınların da erkekler kadar yakın ilişki şiddeti uyguladığını ortaya koyan cinsiyet simetrisi araştırmaları yöntem açısından ciddi eleştiriler almıştır. Bu eleştirilerden en önemlisi, bu şiddetin bağlamsal olarak değerlendirilmemesidir (Hamberger, 2005). Şiddet simetrisine eleştiri getiren araştırmacılar, yakın ilişki şiddetinin varlık-yokluk durumu olarak değerlendirilmesine karşı çıkmış ve şiddetin sıklığı, şiddeti başlatan tarafın kim olduğu, uygulanan şiddetin düzeyi ve karşı taraf üzerindeki psikolojik ve fiziksel sonuçları, şiddeti ortaya çıkaran motivasyon gibi şiddetin bağlamsal özelliklerinin değerlendirilmesinin gerekliliğini savunmuşlardır.

Şiddetin bağlamsal unsurlarının değerlendirilmesi için Hamberger ve Larsen (2015) tarafından klinik örnekleme yapılan bir derleme çalışmasında hem fiziksel hem duygusal yakın ilişki şiddetinin erkekler kadar kadınlar tarafından da uygulandığı, fakat bu şiddetin niteliğinin cinsiyetler arasında farklılık gösterdiği bulunmuştur. Bu araştırmaya göre kadınlar

da erkekler gibi partnerlerine fiziksel şiddet uygulamaktadır; fakat kadınların uyguladığı şiddet, erkeklerin uyguladığına kıyasla şiddet ve sertlik açısından oldukça düşük düzeydedir ve genellikle erkeğin uyguladığı şiddete bir karşılık ve tepki olarak ortaya çıkmaktadır. Erkeklerin kullandığı duygusal şiddet yöntemleri ağırlıklı olarak partnerini ölümlle tehdit etmek ve partnerinin özerkliğini kısıtlamaktan oluşurken; kadınlar tarafından uygulanan duygusal şiddet genellikle bağırma ve küfürdür. Cinsel şiddet ise çok büyük bir oranda erkekler tarafından uygulanmaktadır. Klinik örneklem için yapılan bu derleme çalışmasında kadınların yakın ilişki şiddetinin daha ciddi mağdurları olduğu, yakın ilişki şiddetine bağlı olarak daha fazla yaralanma yaşadıkları ve yakın ilişki şiddetiyle ilgili erkeklere göre daha fazla korktukları bulunmuştur.

Kadınlar ve erkekler tarafından uygulanan şiddetin bağlamsal koşullarının değerlendirildiği bir diğer araştırmada (Hamberger, 2005) ilişkilerde şiddetin partnerler arasında karşılıklı olarak ortaya çıkmasının tek yönlü şiddetten daha yaygın olduğu; şiddeti ilk uygulayan kişinin erkek olma olasılığının daha yüksek olduğu; erkeklerin şiddet uygulama motivasyonunun daha çok partneri baskı altına almakken, kadınların şiddet motivasyonunun daha çok öz savunma olduğu ortaya konmuştur.

Bazı araştırmacılar, yakın ilişki şiddetinde cinsiyet simetrisi/asimetrisi konusunda elde edilen tutarsız araştırma bulgularının, seçilen örneklemden kaynaklandığını savunmaktadır (Lawson, 2012). Bu durum Straus (1999) tarafından "klinik örneklem yanılığı" ve "temsil edici örneklem yanılığı" olarak adlandırılmaktadır. Yakın ilişki şiddeti konusunda klinik örneklem; kadın sığınma evlerinde, devlet korumasında, devlet güçlerinin gözetiminde bulunan yakın ilişki şiddeti mağdurlarını ifade etmek için kullanılmaktadır (Hamberger ve Larsen, 2015). Cinsiyet asimetrisi görüşünü ve kadınların yakın ilişki şiddetinin asıl mağdurları olduğunu savunan araştırmacılar, araştırmalarını genellikle klinik örnekleme yer alan ve yakın ilişki şiddetinden ciddi düzeyde zarar görmüş kadın katılımcılarla yürütmektedir. Yakın ilişki şiddetinde cinsiyet simetrisi görüşüne dayanan temsil edici örneklem çalışmaları ise şiddetin daha az ciddi türlerinin partnerler arasında

karşılıklı şekilde uyguladığı genel toplum örnekleminde yapılmaktadır. Bu nedenle Straus, birbirinden açık bir şekilde farklı olan bu iki örneklemden elde edilen araştırma sonuçlarının bir diğerine genelleyemeyeceğini savunmaktadır.

Eşcinsel İlişkilerde Yakın İlişki Şiddeti

Feminist kuramın yakın ilişki şiddeti konusunda eleştiri aldığı tek yaklaşım, cinsiyet asimetrisi araştırmalarında kadınları şiddetin kurbanları ve erkekleri şiddetin failleri olarak kavramsallaştırması değildir. Feminist kuram, mağdur ve fail rolleriyle ilgili cinsiyetler üzerinden yaptığı bu eşleştirmenin yanı sıra, heteronormatif kabullere dayandığı ve homoseksüel ilişkilerde kadından kadına ve erkekten erkeğe uygulanan şiddeti görmezden gelmesi ve bu sebeple yakın ilişki şiddetiyle ilgili eksik bir kavramsallaştırma sunması açısından da ciddi eleştiriler almıştır (Cannon ve Buttel, 2015).

Homoseksüel ve heteroseksüel ilişkilerde yakın ilişki şiddetinin karşılaştırıldığı araştırmalar, heteronormatif yakın ilişki şiddeti kavramsallaştırmasının geçerli olmadığını göstermektedir. Homoseksüel ilişkilerde yakın ilişki şiddetinin heteroseksüel ilişkilerdekiyle aynı oranda (Finneran ve Stephenson, 2012; Walters vd., 2013), hatta bazen daha yüksek düzeyde (Lewis vd., 2012) meydana geldiği bilinmektedir. Biseksüel, homoseksüel ve heteroseksüel kadınların yakın ilişki şiddeti deneyimleri karşılaştırıldığında, biseksüel kadınların en yüksek düzeyde yakın ilişki şiddetine maruz kaldıkları bilinmektedir (Hamel, 2014). Walters vd. (2013) tarafından yapılan ulusal tarama çalışması da bu bilgiyi desteklemektedir. Bu araştırmada biseksüel kadınların yaşamları boyunca homoseksüel ve heteroseksüel kadınlardan daha fazla tecavüze, fiziksel şiddete ve tacize uğradığı, homoseksüel ve heteroseksüel kadınların ise şiddete maruz kalma düzeyleri arasında ise anlamlı bir fark olmadığı bulunmuştur.

Feminist kuramın heteronormatif yakın ilişki şiddeti kavramsallaştırmasının eksikliğini gösterildiği alanlardan bir diğeri de homoseksüel ve biseksüel erkeklerle yapılan yakın ilişki şiddeti çalışmalarıdır. Finneran ve Stephenson (2012) tarafından yapılan sistematik derleme çalışmasında, homoseksüel ve biseksüel erkeklerin yakın ilişki şiddetine

heteroseksüel kadınlar kadar ve bazen onlardan daha fazla maruz kaldığı bulunmuştur. Ayrıca kalıplaşmış ve katı toplumsal cinsiyet rolleri sadece erkekten kadına yönelik şiddeti değil, aynı zamanda eşcinsel erkek partnerler arasında meydana gelen şiddeti de yordamaktadır. Erkeklere atfedilen “güçlü” ve “baskın” olmakla ilgili toplumsal cinsiyet rolleri, eşcinsel erkeklerin ilişkilerinde, ilişkinin kontrolünün kimde olması gerektiği konusunda bir çatışma yaratmakta ve yakın ilişki şiddetine sebep olmaktadır (Goldenberg vd., 2016).

Bütün bu araştırma bulguları; erkeklerin, kadınları kontrol etmek ve erkek egemen düzeni sürdürmek için şiddet uyguladığı fikrini savunan feminist kuramın yakın ilişki şiddeti kavramsallaştırmasının yetersiz olduğunun bir göstergesi olarak kabul edilmiştir. Feminist kuram; heteroseksüel ilişkilerde kadının erkeğe uyguladığı şiddeti, homoseksüel ilişkilerde kadından kadına ve erkekten erkeğe yönelik olarak ortaya çıkan şiddeti açıklama konusunda yetersiz kalmaktadır. Bu araştırmalardan elde edilen sonuçlar, cinsiyetin ve toplumsal cinsiyet rollerinin yakın ilişki şiddetini yordamada önemli değişkenler olmakla birlikte tek açıklama olmadığını ve yakın ilişki şiddetinin toplumsal cinsiyeti ve erkek egemen toplum yapısını da içine alacak şekilde, fakat bunlardan ibaret olmayan bir kavramsallaştırmayla incelenmesinin önemini göstermektedir.

Eşcinsel İlişkilerde Azınlık Stresi ve Yakın İlişki Şiddeti. Eşcinsel ilişkilerde partnerler, heteroseksüel ilişkilerden farklı olarak, onları şiddete daha yatkın ve açık hale getiren, “azınlık stresi” adında özel bir stresör sahiptir. Azınlık stresi kuramı; bir azınlık grubuna üye olan kişilerin, hayatları boyunca karşılaştıkları önyargı, etiketlenme ve ayrımcılıktan kaynaklanan, psikolojik ve fiziksel sağlıklarını olumsuz yönde etkileyen bir stres deneyimlediklerini öne sürmektedir (McConnell vd., 2018). Azınlık stresi, azınlık gruba üye olmayan kişiler tarafından da deneyimlenmekte, azınlık üyelerinin genel stres düzeyini arttırmaktadır (Longobardi ve Badenes-Ribera, 2017).

Lezbiyen, gey, transeksüel, biseksüel kişiler gibi heteronormativiteden sapan her cinsel yönelim ve ilişki biçimine sahip olan kişiler, bu azınlık stresini deneyimlemektedir. Cinsel yönelim bakımından azınlık grupta bulunan kişilerin deneyimledikleri stres; günlük

hayatta karşılaştıkları ayrımcılıktan, saldırıya uğrama tehlikelerinden, etiketlenmelerden, cinsel yönelimlerini saklama gerekliliğinin oluşturduğu baskıdan, mikro-saldırganlıklardan ve içselleştirilmiş homofobi sebebiyle ortaya çıkan düşük benlik değerinden kaynaklanabilmektedir (Frost vd., 2013).

Azınlık stresini oluşturan bazı alt unsurlar vardır. Azınlık stresiyile ilgili en çok kullanılan sınıflandırma distal ve proksimal stresörlerdir (Flentje vd., 2019). Distal stresörler, dış dünyada ve sosyal hayatta meydana gelen, dışlanmaya, ayrımcılığa ve saldırıya maruz kalma gibi objektif olarak ölçülebilir dışsal olayları ifade ederken; proksimal stresörler ise daha çok kişinin ayrımcılığa ilişkin algısı ve beklentileri ile ilgili içsel süreçleri ifade etmektedir (Flentje vd., 2019; Meyer, 2003). Distal stresörler dışsallaştırılmış stres faktörleri, proksimal stresörler ise içselleştirilmiş stres faktörleri olarak da ifade edilmektedir.

Meyer (2003) distal ve proksimal stresörleri birbirinden tamamen ayrı kavramlar olarak kategorize etmemiş, bunun yerine bu stresörlerin distalden proksimale bir süreklilik içinde ortaya çıktığını öne sürmüştür. Meyer (2003, s. 676) azınlık stresi ile ilgili faktörleri distalden proksimale

- a. "dışsal, objektif stresli olaylar ve durumlar (akut ve kronik)
- b. bu tür olaylarla ilgili beklentiler ve bu beklentilerin getirdiği ihtiyat
- c. bu negatif sosyal tutumların içselleştirilmesi" olarak sıralamıştır.

Bazı araştırmacılar ise azınlık stresini içselleştirilmiş stres faktörleri ve dışsallaştırılmış stres faktörleri olarak doğrudan iki ayrı başlık altında incelenmiştir (Longobardi ve Badenes-Ribera, 2017). Longobardi ve Badenes-Ribera'ya göre içselleştirilmiş stres faktörleri; içselleştirilmiş homofobi, cinsel oryantasyonla ilgili açıklık ve kapalılık derecesi, algılanan ayrımcılık ve etiketlenme farkındalığından meydana gelmektedir. Dışsallaştırılmış stres faktörleri ise azınlık grubuna üye olmaya bağlı olarak günlük yaşamda deneyimlenen şiddet, ayrımcılık ve saldırıları ifade etmektedir.

Azınlık stresi, bu strese maruz kalan kişilerin psikolojik (Fulginiti vd., 2020) ve fiziksel sağlıklarını (Flenar vd., 2017) olumsuz yönde etkilemekle birlikte, bu stresin azınlık

grubunun üyeleri üzerindeki etkisi bununla sınırlı değildir. Azınlık stresinin, eşcinsel ilişkilerde yakın ilişki şiddeti için önemli bir risk faktörü olduğu bilinmektedir. Yaş, cinsiyet, ilişki durumu gibi değişkenler kontrol edildiğinde, kişilerin algılanan önyargı ve ayrımcılık düzeyleri arttıkça hem yakın ilişki şiddetine maruz kalma hem de yakın ilişki şiddeti uygulama ihtimali artmaktadır (Carvalho vd., 2011).

Yakın ilişki şiddetiyle yakından ilişkili azınlık stresi unsurlarından biri içselleştirilmiş homofobidir. İçselleştirilmiş homofobi, eşcinsel bireyin, toplumun homoseksüellik ile ilgili olumsuz kalıp yargılarını, düşüncelerini, davranışlarını ve varsayımlarını içselleştirmesi anlamını taşımaktadır (Rostosky vd., 2007). Badenes-Ribera vd. (2017) tarafından yapılan meta-analiz çalışmasında içselleştirilmiş homofobinin hem yakın ilişki şiddeti uygulama hem de yakın ilişki şiddetine maruz kalma ile pozitif yönlü bir ilişkisinin olduğu bulunmuştur. İçselleştirilmiş homofobinin, kişinin homoseksüellik ile ilgili olumsuz tutumlarını homoseksüel partnerine yansıtmasının bir sonucu olarak yakın ilişki şiddeti uygulamaya sebep olduğu düşünülmektedir. Yakın ilişki şiddetinin mağdurları ise, içselleştirilmiş homofobi sebebiyle bu muameleyi ve şiddeti hak ettiklerine yönelik bir düşünce yapısına sahip olma ve bu şiddeti, homoseksüel kimliklerinin doğal bir sonucu olarak görme eğilimindedir (Stiles-Shields ve Carroll, 2015).

Türkiye’de eşcinsel kadınlarla yapılan bir araştırmada da benzer sonuçlar elde edilmiştir. Ayhan-Balık ve Bilgin (2019) tarafından yapılan bu araştırmada katılımcıların cinsel yönelim konusundaki açıklık düzeylerinin psikolojik, fiziksel ve cinsel yakın ilişki şiddetine maruz kalma ve uygulamayla; içselleştirilmiş homofobinin ise cinsel şiddete maruz kalma ve uygulamayla ilişkili olduğu bulunmuştur.

Homoseksüel ilişkiler ile heteroseksüel ilişkilerde yakın ilişki şiddeti açısından ekonomik bağımsızlığa sahip olmamak, sosyal destek kaynaklarının azlığı gibi bazı ortak risk faktörleri olmakla birlikte, azınlık stresi sebebiyle homoseksüel ilişkilere özgü bazı risk faktörleri de söz konusudur. Yakın ilişki şiddetine maruz kalan homoseksüel kişiler, cinsel yönelimlerinin açığa çıkması ve buna bağlı olarak etiketlenme endişesiyle daha az yardım

arayışında bulunmakta (Carvalho vd., 2011) ve partnerleri tarafından cinsel yönelimlerinin sosyal çevrelerine açıklanacağı konusunda tehdit edilmektedir (Goldenberg vd., 2016). Bu durum kişinin iş kaybı, etiketlenme, çocuklarıyla ilişkisinin zedelenmesi gibi potansiyel tehlikeler içerdiğinden, yakın ilişki şiddetinin mağduru genellikle bu tehditlere boyun eğmekte, istismar edici ilişkide kalmaya devam etmekte ve yardım arayışında bulunamamaktadır.

Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Kuramı

Cinsiyetçilik, kişilerin cinsiyet temelinde sahip olduğu önyargıları ve uyguladıkları ayrımcılığı ifade etmektedir ve cinsiyetçiliğin genellikle kadınlara yönelik olarak ortaya çıktığı kabul edilmektedir (Renzetti vd., 2018). Klasik cinsiyetçilik görüşü, cinsiyetçiliğin kadınlara yönelik olumsuz tutumlar içerdiğini söylemekle birlikte, cinsiyetçiliğin bu olumsuz tutumların yanı sıra kadınlara yönelik öznel olumlu kalıp yargısal tutumları da içerebileceği gerçeğini göz ardı eder. Glick ve Fiske (1996) tarafından ortaya konulan çelişik duygulu cinsiyetçilik kuramı ise cinsiyetçiliğin kadınlara yönelik olumlu kalıp yargıları içeren “korumacı cinsiyetçilik” ve olumsuz kalıp yargıları içeren “düşmanca cinsiyetçilik” olmak üzere iki farklı boyutu olduğu ve birbiriyle çelişir gibi görünen bu iki boyutun gerçekte birbirini beslediği görüşünü savunur.

Çelişik duygulu cinsiyetçilik; birbirine zıt görünen, fakat temelde kadınların “zayıflığı” konusunda ortak bir kavramsallaştırmaya dayanan ve kadınları geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri içerisinde tutmaya çalışan bu iki boyuttan oluşmaktadır (Mikołajczak ve Pietrzak, 2014). Birbiriyle çelişir görünmesine ve korumacı cinsiyetçilik toplum tarafından daha kabul edilir algılanmasına rağmen her iki cinsiyetçilik türü de kadınların aleyhine olan toplumsal cinsiyet eşitsizliğini sürdürmeye ve güçlendirmeye hizmet etmektedir (Glick ve Fiske, 2001; Hammond vd. 2017).

Glick ve Fiske'ye (1996) göre çelişik duygulu cinsiyetçiliğin ortaya çıktığı yer; erkek egemen toplumun, kadın ile erkeğin karşılıklı bağımlılığının ve toplumsal cinsiyet rollerinin

kesişim noktasıdır. Sosyal rol kuramının dayandığı bu görüşe göre, kadınlara karşı olan fiziksel güç üstünlüklerinin de etkisiyle erkekler; tarihsel süreç içinde karar verme gücü, ekonomik, siyasi, toplumsal üstünlük gibi bazı avantajlar elde etmişlerdir (Eagly ve Wood, 2012). Bu bağlamda, erkeklerin evrimsel ve tarihsel süreç içinde elde ettikleri gücü ve üstünlüğü sürdürme çabalarının bir sonucu olarak kadınları hiyerarşik olarak daha aşağıya yerleştiren düşmanca cinsiyetçilik tutumları ortaya çıkmaktadır; fakat kadın ve erkek arasındaki karşılıklı bağımlı ilişkinin devamlılığını ve süreğenliğini sağlamak için tek başına düşmanca cinsiyetçilik tutumlarının kullanılması işlevsizdir (Connor vd, 2017). Bu noktada korumacı cinsiyetçilik; toplumsal cinsiyet eşitsizliğini kadınların aleyhine sürdürecektir, aynı zamanda da tarafların duygusal yakınlık ihtiyacını karşılayacak olan daha kabul edilebilir bir strateji olarak ortaya çıkmaktadır (Connor vd. 2017; Hammond vd., 2017).

Düşmanca cinsiyetçiliğin temelinde kadının erkekten daha yetersiz görülmesi, hiyerarşik olarak daha “aşağıda” kabul edilmesi yer alır; buna bağlı olarak düşmanca cinsiyetçilikte kadınlara yönelik olumsuz tutumlar ve düşmanca davranışlar söz konusudur (Connor vd., 2017). Korumacı cinsiyetçilik ise kadınları narin, erkekler tarafından korunmaya muhtaç ve “bakım verici”, “uysal”, “yakınlık arayan”, “şefkatli” gibi olumlu görünen fakat geleneksel toplumsal cinsiyet rollerine uymaya zorlar bir şekilde kavramsallaştırmaktadır (Glick ve Fiske, 1996; Hammond vd. 2017). Connor’a göre düşmanca cinsiyetçilik ile korumacı cinsiyetçilik birbiriyle çelişen değil, birbirini besleyen iki kavramdır. Her iki cinsiyetçilik türünde de ortak olan nokta, ikisinin de toplumsal cinsiyet eşitsizliğini beslemeye hizmet etmesidir.

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile ilgili vurgu, düşmanca cinsiyetçilik ile kıyaslandığında korumacı cinsiyetçilikte daha örtük bir şekilde kendini göstermektedir (Okutan ve Büyükşahin-Sunal, 2011); fakat her iki cinsiyetçilik türü de bu toplumsal cinsiyet eşitsizliğini beslemeye ve sürdürmeye hizmet etmektedir. Connor vd. (2017, s. 298), bu durumu “korumacı cinsiyetçiliğin kadife eldiveninin kadınları yerlerinde tutmayı

başaramadığında, düşmanca cinsiyetçiliğin demir yumruğunun ortaya çıkması” şeklinde ifade etmişlerdir.

Çelişik Duygulu Cinsiyetçiliğin Unsurları

Düşmanca cinsiyetçilik ile korumacı cinsiyetçiliğin ortak olarak paylaştığı bazı unsurlar vardır ve çelişik duygulu cinsiyetçilik bu unsurların üzerine kuruludur. Glick ve Fiske'ye (1996) göre her iki cinsiyetçilik türü de sosyal güç, toplumsal cinsiyet kimliği ve cinsellik kavramları etrafında şekillenmektedir. Buna bağlı olarak korumacı cinsiyetçilik ve düşmanca cinsiyetçilik; “ataerkillik”, “cinsiyetler arası farklılaşma” ve “heteroseksüellik” kavramlarını ortak olarak paylaşmaktadır.

Ataerkillik. Ataerkillik, toplumların çok büyük çoğunluğunda yaygın şekilde görülen ve hem evrimsel hem sosyal unsurların ortaya çıkardığı toplumsal bir yapıdır (Glick ve Fiske, 2001). Ataerkillik; “toplumda erkeğin ekonomik, kanuni ve politik üstünlüğü anlamına gelmektedir (Sakallı-Uğurlu, 2002, s. 48). Korumacı cinsiyetçilik ve düşmanca cinsiyetçilik tutumlarına bağlı olarak, ataerkillik de “baskıcı ataerkillik” ve “korumacı ataerkillik” olarak ortaya çıkabilmektedir (Glick ve Fiske, 2001). Glick ve Fiske'ye göre baskıcı ataerkillik; kadını yeterli ve yetkin yetişkinler olarak görmez, erkeklerin kadınlardan daha fazla güce sahip olması gerektiğini savunur ve kadınların erkekler tarafından yönetilmeleri gerektiği düşüncesini meşrulaştırır. Bu düşünce yapısının yansımaları, ikili ilişkilerden çalışma hayatına kadar kendini birçok alanda gösterir. Özetle, baskıcı ataerkillik daha çok düşmanca cinsiyetçilikle ilişkilidir ve kadınların yetersizlikleri sebebiyle erkekler tarafından kontrol edilmeleri gerektiği düşüncesine dayanır.

Kadınlara karşı sadece olumsuz tutumlardan oluşan düşmanca cinsiyetçilik ve baskıcı ataerkillik düşüncesi; erkeklerin de kadınlara duyduğu ihtiyaçla çelişir ve düşmanca tutumların ötesinde, kadınlarla ilgili farklı bir tutum ihtiyacı ortaya çıkar. Bu noktada korumacı cinsiyetçilik ve korumacı ataerkillik kavramları kendini gösterir. Korumacı ataerkillik; kadınların erkeklere ihtiyaç duydukları ve erkekler tarafından korunup desteklenmesi gerektiği görüşüne dayanır (Sakallı-Uğurlu, 2002). Bu durum, erkeklere

biçilen evin sorumluluğunu üstlenme, kadını koruma gibi toplumsal cinsiyet rolleriyle büyük bir uyuşma gösterir.

Cinsiyetler Arası Farklılaştırma. Cinsiyetler arası farklılaştırma, temelde biyolojik cinsiyete dayanan, kadınlar ile erkekler arasındaki farklılıkları vurgulamaktadır. Cinsiyetler arası farklılaştırmayla iki cinsiyete farklı roller verilmekte ve bunlara uygun bir şekilde davranmaları beklenmektedir (Sakallı-Uğurlu, 2002). Cinsiyetler arası farklılaştırma; “yarışmacı farklılaştırma” ve “tamamlayıcı farklılaştırma” olmak üzere iki şekilde ortaya çıkmaktadır (Glick ve Fiske, 2001). Yarışmacı farklılaştırma daha çok düşmanca cinsiyetçilikle özdeşleştirilirken, tamamlayıcı farklılaştırma ise daha çok korumacı cinsiyetçilikle özdeşleştirilmektedir.

Yarışmacı farklılaştırma; kadın ve erkek arasındaki farklılıklara odaklanıp bu farklılıkları kadının aleyhine olacak ve erkeğin üstünlüğünü vurgulayacak şekilde yorumlar (Glick ve Fiske, 2001). Yarışmacı farklılaştırmada ön planda olan erkeğin üstünlüğü ve kadının erkek karşısındaki yetersizliğidir. Bu durum, düşmanca cinsiyetçilik tutumlarıyla paralellik göstermektedir. Öte yandan tamamlayıcı farklılaştırma ise korumacı cinsiyetçilikte olduğu gibi kadınlara yönelik daha olumlu tutumlarla ilişkilidir. Tamamlayıcı farklılaştırmada yine kadın ve erkek arasındaki farklılıklar vurgulanır; fakat burada kadın ve erkek rollerinin birbirini tamamlayıcılığı söz konusudur (Sakallı-Uğurlu, 2002). Tamamlayıcı farklılaştırmada kadınlar uyumluluk, sosyallik, yardımseverlik gibi olumlu fakat kısıtlı sosyal rollerle ilişkilendirilir ve kadınlardan temel olarak ev içi rolleri üstlenmeleri beklenir (Glick ve Fiske, 1996). Kadının ev içi rolleri ve sorumlulukları üstlenmesi, erkeğin kariyerinde ilerlemesini ve “eve bakması”nı kolaylaştıracaktır.

Özetle; yarışmacı farklılaştırma erkeği daha üstün sosyal rollerde görüp erkekle kadın arasındaki farklılıkları erkeğin kadın karşısındaki üstünlüğünü öne çıkaracak şekilde vurgularken; tamamlayıcı farklılaştırma kadın ve erkek arasındaki rol farklılıklarını birbirini tamamlayan bir perspektifte ele alınır. Burada yola çıkarak yarışmacı farklılaştırmanın

düşmanca cinsiyetçilik, tamamlayıcı farklılaşmanın ise korumacı cinsiyetçilik ile bağlantılı olduğu söylenebilir.

Heteroseksüellik. Feminist kuram yönelimli araştırmacılar, cinselliğin kadınla erkek arasındaki güç ilişkilerinden bağımsız olarak düşünölemeyeceğini ve cinselliğin erkekler tarafından kadınlar üzerinde baskınlık kurmak için bir araç olarak kullanıldığını savunmaktadır (Glick vd., 1997). Bu durum, cinsel şiddet gibi örneklerde geçerli olsa da cinselliğin kadın ve erkek arasında bir karşılıklı bağımlılık durumu ve yakınlık oluşturduğu da inkâr edilemez bir gerçektir. Glick ve Fiske'ye (1996) göre heteroseksüel yakın ilişki, "heteroseksüel düşmanlık" ve "heteroseksüel yakınlık" olmak üzere iki farklı şekilde deneyimlenmektedir.

Heteroseksüel düşmanlık; kadınların cinselliğini bir tehdit olarak gören, kadının cinselliği erkeklere karşı bir silah olarak kullandığını düşönen ve kadını cinsel olarak nesneleştiren bir görüştür (Glick vd., 1997; Sakallı-Uğurlu, 2002). Heteroseksüel düşmanlık, kadınlara yönelik olumsuz tutumlar etrafında birleşen düşmanca cinsiyetçilikle yakından ilişkilidir. Diğer taraftan kadınla erkek arasındaki heteroseksüel yakın ilişki tutkunun, bağıllığının, yakınlığın bir simgesi olarak görölmektedir. Kadının ve erkeğin "tamamlanmışlığı"nın ve her iki tarafın da gerçek mutluluğunun heteroseksüel yakın ilişki ile mümkün olduğu kabul edilmektedir (Glick ve Fiske, 2001). Bu durum ise heteroseksüel yakınlık kavramını ifade etmektedir. Kavramsal açıdan düşünöldüğünde, heteroseksüel yakınlığın korumacı cinsiyetçilikle ilişkili olduğu görölmektedir.

Baskınlık

Baskınlık kavramı, genellikle feminist kuramla ilişkilendirilmekle birlikte, yakın ilişki şiddetini açıklamak için geliştirilen başka birçok kuramda da önemli bir açıklayıcı unsur olarak kabul edilmektedir (Hamby, 1996). Feminist kuram; erkeklerin kadınlar üzerinde kurduğu baskınlığa odaklanır ve bu durumun geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin ve bu toplumsal cinsiyet rollerinin kazanıldığı sosyalizasyon süreçlerinin bir sonucu olduğu fikrini

öner sürer (Lawson, 2012). Lawson'a göre feminist kuram, yakın ilişki şiddeti de dahil hemen hemen her olayı inceler ve yorumlarken "toplumsal cinsiyet" ve "ataerkillik" merceklelerini kullanır. Bu durum, feminist kuramın, erkeklerin kadınlar üzerindeki üstünlüklerini korumak için yakın ilişkilerde şiddeti bir araç olarak kullandıkları yönündeki kavramsallaştırmasına paralel bir özellik gösterir. Feminist kurama göre yakın ilişki şiddetinin temelinde yatan motivasyon, erkek egemen toplumda erkeklerin sosyal üstünlüklerini sürdürme çabasıdır ve bu sonuca ulaşmak için kullanılan araçlardan biri de yakın ilişkilerde gösterilen baskınlık durumudur.

Hamby (1996), baskınlığın "otoriterlik", "kısıtlayıcılık" ve "aşağılama" olmak üzere üç farklı şekilde ortaya çıktığını söylemektedir. Hamby'e göre "otoriterlik", genellikle yakın ilişkilerdeki "karar verme gücü" ile ilişkilendirilmektedir; ilişkiyle ya da partnerlerden biriyle ilgili verilecek kararlarda diğer partnerin daha fazla söz hakkı olmasını, partnerlerden birinin söz hakkının büyük çoğunluğunu kendi elinde bulundurmasını ifade etmektedir. Bu durum, özellikle erkek egemenliğinin daha belirgin olduğu toplumlarda, toplumsal kabullere paralel bir özellik göstermektedir. "Kısıtlayıcılık" ise bir partnerin diğer partnerin davranışları üzerinde söz hakkı olduğunu düşünmesi ve karşıdaki kişinin davranışlarını kontrol etmeye çalışması şeklinde ortaya çıkmaktadır. Partnerinin görüşebileceği kişilere, gidebileceği yerlere, giyebileceği kıyafetlere karar vermeye çalışmak bu duruma örnek olarak verilebilir. "Aşağılama" ise partnerin değerini azaltmaya çalışan, partnerin özelliklerine odaklanan ve bu durumu bir baskınlık stratejisi olarak kullanan bir tutum ve davranış örüntüsüdür. Bu bakış açısı, yakın ilişkilerde baskınlığın farklı görünüşleriyle ilgili bir bakış açısı sağlaması açısından önemlidir.

Baskınlık ve yakın ilişki şiddeti, birbiriyle yakından ilişkili ve birbirini besleyen kavramlar olarak kabul edilmesine rağmen baskınlık, yakın ilişki şiddetinden ayrı bir kavram olarak değerlendirilmektedir. Baskınlık, doğrudan yakın ilişki şiddetinin bir biçimi olarak kabul edilmese de yakın ilişki şiddetiyle yakından ilişkili olduğu ve baskınlığın şiddetle sonuçlanabildiği bilinmektedir. Hamby'e (1996) göre, baskınlık yakın ilişki şiddetinin hem

öncülüdür hem de yakın ilişki şiddetinin ortaya çıkış sürecini hızlandıran bir katalizör görevi görmektedir.

Baskınlık, bir partnerin ilişkide elinde bulundurduğu gücü sürdürmek için yarattığı bir sistemdir; baskın olan partner tarafından diğer partnere yönelik talepler ve tehditler, kişinin elinde bulundurduğu gücü korumasını sağlar; fiziksel ve psikolojik şiddet ise algılanan güç kaybının telafi edilmesi için kullanılan bir yoldur (Schnurr vd., 2013). Özetle; baskınlık ihtiyacı, kişileri yakın ilişki şiddeti uygulamaya iten bir önemli bir unsurdur ve bazı durumlarda ilişki içinde uygulanan fiziksel, psikolojik ya da cinsel şiddet kişinin baskınlığını korumak için kullandığı bir araç olabilir.

Araştırmanın Kuramsal Temeli

Bu araştırma, kuramsal temellerini feminist yaklaşımdan almaktadır. Çelişik duygulu cinsiyetçilik ve baskınlık kavramları, toplumsal cinsiyet temelinde tanımlanmış kavramlardır (Renzetti, 2018; Wallace vd., 2019). Buna bağlı olarak, feminist kuramda toplumsal cinsiyet rolleri, şiddetin önemli öncüllerinden biri olarak kabul edilmektedir (Renzetti, 2018). Bununla birlikte, bu araştırma, kadınları doğrudan yakın ilişki şiddetinin mağdurları, erkekleri ise şiddetin failleri olarak kavramsallaştıran geleneksel feminist kurama değil; toplumsal cinsiyet rollerini daha geniş bir perspektifte ele alan ve bunları şiddetin tek nedeni olarak değil, nedenlerinden biri olarak tanımlayan güncel feminist kurama dayanmaktadır. Güncel feminist kuram, erkeklerin her zaman yakın ilişki şiddetinin failleri olduğu ön kabulünden uzaklaşmış, yakın ilişki şiddeti mağduru olan erkeklerin varlığını ve homoseksüel ilişkilerde ortaya çıkan şiddeti de kabul ederek kuramsal olarak bir dönüşüm geçirmiştir; fakat hala toplumsal cinsiyet eşitsizliği, feminist kuramda şiddet için en önemli risk faktörlerinden kabul edilmektedir (Johnson, 2011). Bu araştırma, toplumsal cinsiyetle yakından ilişkili olan çelişik duygulu cinsiyetçilik ve baskınlık kavramlarını, sadece kadının ya da erkeğin penceresinden ele almak yerine, bu kavramların partnerler arasındaki dinamiğine odaklanarak incelenmesini mümkün kılmıştır. Bu çalışmada, toplumsal cinsiyetle ilgili kavramların

partnerler arasındaki etkileşimde yakın ilişki şiddetini nasıl ortaya çıkardığının incelenmesinin, bu değişkenlerin şiddet üzerindeki etkisi ile ilgili önemli bilgiler sunacağı düşünülmektedir.

İlgili Araştırmalar

Bu araştırmada cinsiyetçilik ile yakın ilişki şiddeti arasındaki ilişkide baskınlık düzeyinin aracı rolü, çift modeli çerçevesinde, yakın ilişki şiddeti uygulama ve bu şiddete maruz kalma durumlarına göre incelenecektir. Bu sebeple bu başlık altında yakın ilişki şiddetinin hem mağdurları hem faileri ile yapılan, cinsiyetçilik ile yakın ilişki şiddeti arasındaki ilişkinin, baskınlık ile yakın ilişki şiddetinin ve her üç değişkenin birlikte ele alındığı çalışmalara ayrı başlıklar altında kronolojik olarak yer verilmiştir.

Yakın İlişki Şiddeti ve Cinsiyetçilik İle İlgili Araştırmalar

Literatürde çelişik duygulu cinsiyetçilik ile yakın ilişki şiddetinin ilişkisini ortaya koyan birçok araştırma mevcuttur (Alvarez vd., 2021; Juarros-Basterretxea vd., 2019; Renzetti vd., 2018). Bazı araştırmalarda doğrudan yakın ilişki şiddeti davranışları incelenmişken, bazılarında yakın ilişki şiddetine yönelik tutumlar incelenmiştir. Aşağıda yakın ilişki şiddeti ile cinsiyetçilik türlerini ele alan güncel araştırmalar kronolojik olarak verilmiştir.

Yakın İlişki Şiddeti ve Cinsiyetçilik Türleri ile İlgili Araştırmalar. Çelişik duygulu cinsiyetçilik ve yakın ilişki şiddeti arasındaki ilişki, farklı kültürlerde yapılan çalışmalarda gösterilmiştir. Örneğin; Bask halkında bu iki değişken arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmada (Ibabe vd., 2016), cinsiyetçi düşünceler ile hem yakın ilişki şiddeti uygulamanın hem de bu şiddete maruz kalmanın pozitif yönde ilişkili olduğu bulunmuştur. Öte yandan, bu araştırmaya göre, çelişik duygulu cinsiyetçilik ile yakın ilişki şiddeti uygulama arasındaki ilişki, çelişik duygulu cinsiyetçiliğin unsurları olan koruyucu ataerkillik ve heteroseksüel yakınlık boyutları için geçerli değildir. Ibabe vd., en güçlü korelasyonların ise yakın ilişki şiddetine maruz kalma ve çelişik duygulu cinsiyetçilik ile yakın ilişki şiddetine maruz kalma ve düşmanca cinsiyetçilik arasında olduğunu bulmuştur. Bu araştırmaya göre, yakın ilişki

şiddeti uygulama ise, sadece düşmanca cinsiyetçilik tarafından yordandığıdır. Ayrıca bu araştırmada şiddete maruz kalmanın, şiddet uygulama konusunda önemli bir yordayıcı olduğu bulunmuştur. Bu durum, yakın ilişki şiddetinin karşılıklı şekilde ortaya çıktığını gösteren araştırma bulgularıyla da (Hamberger, 2005; Renner ve Whitney, 2009) tutarlık göstermektedir.

Vecina ve Piñuela (2017) tarafından yapılan araştırmada ise çelişik duygulu cinsiyetçiliğin, toplumlar tarafından kabul edilen ahlaki değerlerle ilişkisi araştırılmıştır. Bu araştırmanın katılımcıları, partnerlerine şiddet uyguladıkları için mahkeme tarafından zorunlu şekilde bir müdahale programına devam erkeklerden oluşmaktadır. Yapılan araştırmada korumacı cinsiyetçilik otoriterlik temelli değerlerle pozitif yönde ilişkili bulunurken; düşmanca cinsiyetçiliğin ise adalet temelli değerlerle negatif yönde ilişkili olduğu bulunmuştur. Araştırmaya göre düşmanca cinsiyetçilik düzeyi yüksek olan kişiler, partnerin yaşadığı acıya ve partnerin haklarına düşük hassasiyet göstermektedir; bu durum da düşmanca cinsiyetçilik düzeyi yüksek olan kişileri yakın ilişki şiddeti uygulamaya daha yatkın hale getirmektedir. Vecina ve Piñuela tarafından yapılan bu araştırmaya göre korumacı cinsiyetçilik düzeyi daha yüksek olan kişiler ise sosyal düzen, sosyal hiyerarşi, gelenekselcilik gibi değerlere daha fazla önem vermekte ve kadınların geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinden çıkmalarını hoş karşılamamaktadır.

Renzetti vd. (2018) tarafından yapılan araştırmada yakın ilişki şiddeti ve alkol kullanımı arasındaki ilişkide çelişik duygulu cinsiyetçiliğin aracı rolü incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini 18 yaşından büyük, en az bir senedir aynı partnerle ilişkisi devam eden 255 erkek katılımcı oluşturmuştur. Bu araştırmada düşmanca cinsiyetçilik ile yakın ilişki şiddeti arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunurken; korumacı cinsiyetçiliğin yakın ilişki şiddetine yönelik koruyucu bir faktör olduğu hipotezi ise doğrulanmamış, korumacı cinsiyetçilik ile ne fiziksel ne cinsel şiddet arasında herhangi bir ilişki bulunmamıştır. Bu araştırmaya göre yakın ilişki şiddeti uygulama ile alkol kullanımı arasında ise düşmanca cinsiyetçiliğin fiziksel şiddet için aracı rolü vardır; fakat aynı aracılığın psikolojik şiddet için

geçerli değildir. Renzetti vd. bu durumu, ilişkilerde psikolojik şiddetin çok yaygın olması ve bu nedenle iki grup arasında fark yaratmaması şeklinde açıklamışlardır.

Üzümçeker ve Akfırat (2018) tarafından üniversite öğrencileriyle yürütülen araştırmada kadın cinayetlerine yönelik atıflar ile cinsiyetçilik türleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmada düşmanca cinsiyetçilik düzeyi yüksek olan hem kadınların hem erkeklerin kadın cinayetlerinde kurbanı suçlamaya yönelik atıflarının daha fazla olduğu; korumacı cinsiyetçiliğin ise kadın cinayetlerinde kurbanı suçlama ile herhangi bir ilişkisinin olmadığı bulunmuştur. Özetle, bu araştırmadan elde edilen sonuçlara göre, düşmanca cinsiyetçilik, kadına uygulanan herhangi bir şiddette, hatta şiddetin ölümle sonuçlanması durumunda bile suçu suçun faili olan erkekte değil, suçun mağduru olan kadında görmeye daha eğilimlidir. Korumacı cinsiyetçilikte ise tersi bir durum söz konusudur. Araştırmada, korumacı cinsiyetçilik düzeyi yüksek olan erkeklerin, kadın cinayetlerinde kurbanı değil, faille ve sosyal koşullara yönelik suçlayıcı atıflarda bulunduğu görülmüştür. Bu durum, korumacı cinsiyetçiliğin kadınlara yönelik koruyucu ve destekleyici tutumuyla paralellik göstermektedir.

Alvarez vd. (2018) tarafından yürütülen nitel araştırmada göçmen kadınların yakın ilişki şiddeti deneyimleri çelişik duygulu cinsiyetçilik bağlamında incelenmiştir. Bu araştırmanın örneklemini Latin ve Karayipli 30 göçmen kadın oluşturmuştur; katılımcılar en az 18 yaşında ve son 2 sene içinde yakın ilişki şiddeti yaşamış olan kadınlar arasından seçilmiştir. Araştırmanın katılımcıları, kendilerini toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına uygun şekilde, “partnerlerine bağımlı” ve “boyun eğici” olarak tanımlanmışlardır. Katılımcıların çoğu, bu rolleri kendi kimliklerinin bir parçası olarak tanımladıkları ölçüde partnerlerinden gördükleri yakın ilişki şiddetine katlanmaları gerektiğini düşünmüştür. Katılımcılar, ABD'ye ettikleri göçle birlikte dil öğrenme, eğitim alma gibi daha fazla kendini geliştirme imkânı elde etmişlerdir; fakat kadınların geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinden sapıp erkeklere atfedilen bu eylemleri gerçekleştirmeleri düşmanca cinsiyetçilik ile sonuçlanmış ve kadınların maruz kaldığı yakın ilişki şiddetinin artmasına sebep olmuştur. Ayrıca bu

araştırmada kadınların, geleneksel toplumsal cinsiyet rollerini sergiledikleri için bir korumacı cinsiyetçilik yaşamadıkları, bunların kadının görevi olarak görüldüğü ve takdir edilmekten ziyade yerine getirilmediğinde düşmanca cinsiyetçilik ile sonuçlandığı ortaya koyulmuştur.

Korumacı cinsiyetçilik ile düşmanca cinsiyetçiliğin karşılıklı ilişkisini ve çelişik duygulu cinsiyetçiliğin aile içi şiddetle nasıl ilişkili olduğunu keşfetmek için mahkumlarla yapılan bir nitel çalışmada (Testoni vd., 2019) bu durumun ailede gözlemlenen cinsiyetçilik unsurlarının içselleştirilmesi ve şiddetin rasyonelize edilmesiyle ilgili olduğu bulunmuştur. Bu araştırmada katılımcıların, çocukluklarında babalarının annelerine karşı şiddet uygulaması ve düşmanca cinsiyetçilik unsurları sergilemesinin annenin korumacı cinsiyetçilikle idealize edilmesine, özelde anneye ve genelde kadınlara yönelik “kendini eşine ve çocuklarına adaması gereken”, “cefakâr”, “her zorluğa katlanan” gibi geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri yüklenmesine yol açmaktadır. Testoni vd., bu şekilde büyüyen erkeklerin, yetişkin olduklarında içselleştirdikleri korumacı cinsiyetçilik ve düşmanca cinsiyetçilikle ilgili tutumları kendi partnerlerine yansıttıklarını öne sürmektedir.

Ergenlerle yapılan bir araştırma (Fasanelli vd., 2020) ise çelişik duygulu cinsiyetçilik ve şiddete yönelik tutumlar arasındaki ilişkiyi ele almıştır. Ayrıca bu araştırmada çelişik duygulu cinsiyetçilik ve şiddete yönelik tutumların cinsiyete göre nasıl farklılaştığı incelenmiştir. Bu araştırmada hem korumacı cinsiyetçiliğin hem de düşmanca cinsiyetçiliğin şiddetin meşrulaştırılması ile ilgili olduğu bulunmuştur. Fakat bu araştırmaya göre çelişik duygulu cinsiyetçiliğin unsurları, cinsiyetler arasında farklılık göstermektedir. Fasanelli vd. kızlarda korumacı cinsiyetçilik daha ağır basarken, erkeklerde düşmanca cinsiyetçiliğin etkisinin daha fazla olduğu bulmuşlardır. Ayrıca bu araştırmadan elde edilen sonuçlara göre, korumacı cinsiyetçilik düzeyi yüksek olan kızlar, partnere yönelik şiddeti korumacı cinsiyetçiliği yüksek olan erkeklerden daha fazla meşrulaştırmaktadır. Bu durumun; yakın ilişki şiddetine maruz kalan kadınların şiddetin önemini azaltması, kendilerine şiddet uygulayan partneri ihbar etmemesi ve partnerin değişeceğine dair bir umut beslemesiyle ilişkili olabileceği düşünülmektedir.

Özetle, yakın ilişki şiddeti ile çelişik duygulu cinsiyetçilik arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalar, tutarlı şekilde düşmanca cinsiyetçilik ile yakın ilişki şiddeti uygulama arasındaki pozitif yönlü ilişkiyi ortaya koymuştur. Ayrıca düşmanca cinsiyetçiliğin partnere uygulanan şiddeti meşrulaştırma, kurbanı suçlama ve partnerin yaşadığı acıya duyarsızlık ile ilişkili olması, yakın ilişki şiddetinin ortaya çıkması için bir zemin hazırlamaktadır. Korumacı cinsiyetçilik ve yakın ilişki şiddeti arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalardan ise tutarlı sonuçlar elde edilmemiştir. Bazı araştırmalarda korumacı cinsiyetçiliğin yakın ilişki şiddeti konusunda koruyucu olduğu bulunurken; bazı araştırmalarda bu iki değişken arasında bir ilişki bulunmamış, bazı araştırmalarda ise korumacı cinsiyetçiliğin kadınların şiddeti meşrulaştırması ile ilgili olduğu ortaya konmuştur. Bunun sebebi, korumacı cinsiyetçilik ile yakın ilişki şiddeti arasındaki ilişkide başka değişkenlerin aracı rolü olmasından olabilir. Bu sebeple, korumacı cinsiyetçilik ile yakın ilişki şiddeti arasındaki ilişkinin daha iyi anlaşılabilmesi için çeşitli aracılık modellerinin test edilmesine ihtiyaç vardır.

Yakın İlişki Şiddeti ve Baskınlık ile İlgili Araştırmalar. Literatürde yakın ilişki şiddeti ile baskınlığın ilişkisinin araştırıldığı birçok çalışmaya rastlanmaktadır (Gilbar vd., 2020; Karakurt ve Cumbie, 2012; Lasley ve Durtschi, 2015; Schnurr vd., 2013; Tager vd., 2010). Bu araştırmalardan bazılarında baskınlık bağımsız değişken olarak ele alınırken, bazı araştırmalarda ise aracı değişken olarak ele alınmıştır. Baskıcı kontrol, yakın ilişkilerde baskınlığın en önemli görünüşlerinden biri olarak kabul edilmekte ve araştırmalarda sıklıkla baskınlık kavramsallaştırması içinde kullanılmaktadır (Schnurr vd., 2013). Baskınlık ile yakın ilişki şiddeti ilişkisinin incelendiği güncel araştırmalar, aşağıda kronolojik bir şekilde özetlenmiştir.

Faramarzi vd. (2005) tarafından yapılan araştırmada, doğrudan partnerlerin baskınlık düzeyi değil; fakat kadınların ilişkide erkek baskınlığını meşrulaştırma düzeyleri ile yakın ilişki şiddeti deneyimleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu araştırmada, romantik ilişkilerinde erkeğin baskın olmasını rasyonelize eden ve meşrulaştıran kadınların, bu tutuma sahip olmayanlara kıyasla, daha fazla fiziksel ve duygusal şiddete maruz kaldıkları

bulunmuştur. Bu araştırmaya göre erkeğin baskınlığının meşrulaştırılması; kırsalda yaşamak, düşük eğitim düzeyi, kadının işsiz olması ve düşük gelir düzeyine göre fiziksel şiddete maruz kalmanın daha güçlü yordayıcısıdır. Bu durum, erkeğin baskınlığını meşrulaştıran kadınların, fiziksel, duygusal ve cinsel şiddeti kabul etmesi, bu şiddete daha fazla tolerans göstermesi ve şiddetin var olduğu ilişkilerde kalmayı sürdürmesiyle açıklanabilir.

Partnerlerine şiddet uyguladıkları için müdahale programına katılan erkeklerle Tager vd. (2010) tarafından yürütülen bir araştırmada, duygu düzenlemede zorluklar, geleneksel erkeklik normları (baskınlık; Mahalik vd., 2003) ve yakın ilişki şiddeti arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu araştırmada duygu düzenlemede yaşanan zorlukların ve geleneksel erkeklik normlarından biri olan baskınlığın, klinik örneklemdaki erkeklerin partnerlerine uyguladıkları şiddette varyansın %25'ini açıkladığı bulunmuştur.

Robertson ve Murachver (2011) tarafından yapılan araştırmada baskınlığın türlerinden biri olan baskıcı kontrol ile yakın ilişki şiddeti arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini son beş yıl içinde bir romantik ilişkide bulunmuş kadın ve erkek katılımcılar oluşturmuştur. Bu araştırmada baskınlık davranışlarının, cinsiyet fark etmeksizin saldırgan kişilerin bir kişilik eğilimi olduğu ve yakın ilişki şiddeti ile pozitif yönde ilişkili olduğu bulunmuştur. Ayrıca bu araştırmada hem yakın ilişki şiddeti mağdurlarının hem de yakın ilişki şiddeti faillerinin baskıcı kontrol uyguladığı ortaya koyulmuştur. Bu durum, araştırmacılar tarafından baskınlığın görünümünden biri olan baskıcı kontrolün karşılıklılık içeren doğası ile açıklanmıştır; fakat araştırmadan elde edilen sonuçlara göre tarafların uyguladığı baskıcı kontrol stratejileri birbirinden farklılaşmaktadır. Örneğin; yakın ilişki şiddeti mağduru olan kadın ve yakın ilişki şiddetinin faili olan erkeğin her ikisi de birbirlerine karşılıklı olarak baskıcı kontrol uyguluyor olsalar da bu kontrolün nasıl uygulandığı cinsiyetler arasında farklılık göstermektedir.

Schnurr vd. (2013) tarafından yapılan araştırmada ise beliren yetişkinlerde siber saldırganlık, yakın ilişki şiddeti ve baskıcı kontrol arasındaki ilişki incelenmiştir. Siber

saldırganlık hem sanal zorbalık yoluyla partnere karşı psikolojik şiddet uygulamanın hem de partner üzerinde baskınlık sağlamanın yollarından biridir. Bu araştırmada kadınların erkeklerden daha fazla psikolojik ve fiziksel şiddet uyguladığı ve kadınların baskınlık düzeyleri ve yakın ilişki şiddeti uygulama düzeyleri arasındaki ilişkinin, erkeklerinkinden daha güçlü olduğu bulunmuştur. Bu durum, araştırmacılar tarafından erkeklerin partnerlerine uyguladıkları şiddetin daha ciddi toplumsal ve yasal yaptırımları olduğu için erkeklerin daha az şiddet uyguluyor olabileceği ihtimali ile açıklanmıştır. Araştırmacılara göre diğer bir olası açıklama ise yine bu toplumsal ve yasal yaptırımlar sebebiyle erkeklerin partnerlerine uyguladıkları şiddeti daha az rapor ediyor olma ihtimalidir.

Baskınlık ve yakın ilişki şiddetinin ilişkisini inceleyen araştırmalarda örneklem sadece yetişkinlerle sınırlı değildir. Diaz-Aguado ve Martinez (2015) tarafından yapılan araştırmada ergenlerde baskınlığı ve öfkeyi meşrulaştırma, benlik saygısı ve yakın ilişki şiddeti arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu araştırmada yaşları 14 ile 18 arasında değişen erkekler, flört şiddeti uygulama durumuna göre dört gruba ayrılmıştır ve bu gruplar arasında benlik saygısı, baskınlığı ve yakın ilişki şiddetini meşrulaştırma açısından karşılaştırmalar yapılmıştır. Bu araştırmada yer alan birinci grup yakın ilişki şiddeti uygulamayan erkeklerden, ikinci grup partnerleri üzerinde kontrol uygulayan ve partnerlerini yalnızlaştıran erkeklerden, üçüncü grup partnerlerine orta düzeyde duygusal şiddet uygulayan erkeklerden, dördüncü grup ise partnerlerine karşı şiddetin bütün türlerini uygulayan erkeklerden oluşmaktadır. Bu gruplar arasında karşılaştırmalar yapıldığında, diğer üç grupta yer alan katılımcıların benlik saygılarının, partnerlerine şiddet uygulamayan gruptaki katılımcılardan düşük olduğu ve ilişkide baskınlık ile sorunların çözümünde şiddetini daha fazla meşrulaştırdıkları bulunmuştur. Ayrıca Diaz-Aguado ve Martinez'e göre ailelerden baskınlık ve şiddetle ilgili daha fazla mesaj alan ergenler, kadına yönelik şiddeti daha az önemsemektedir. Bu araştırma, yakın ilişki şiddetini önlemek için baskınlığın normleştirilmesinin önüne geçilmesi gerektiğini göstermesi açısından oldukça önemlidir.

Lasley ve Durtschi (2015) tarafından Çinli katılımcılarla yapılan araştırmada kıskançlık, baskınlık, şiddet sosyalizasyonu (kişinin içinde yaşadığı çevrede şiddeti gözlem yoluyla öğrenmesi) ve flört şiddeti arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu araştırmada cinsiyetin etkisi kontrol edildiğinde, yüksek düzeyde baskınlığın düşük düzeyde şiddete maruz kalma, düşük düzeyde şiddet uygulama ve ciddi düzeyde şiddet uygulamayı yordadığı; fakat ciddi düzeyde şiddete maruz kalma üzerinde yordayıcı bir etkisi olmadığı bulunmuştur. Araştırmanın bu bulgusu, baskınlığın, cinsiyetten bağımsız olarak yakın ilişki şiddeti uygulamayı yordadığını göstermektedir. Baskınlığın hem şiddet uygulama hem de şiddete maruz kalma ile ilişkili olması, Lasley ve Durtschi tarafından, Çin toplumunda şiddetin, ilişkinin olağan bir parçası olarak kabul edilip ilişkilerde uygulandığının bir göstergesi olarak yorumlanmıştır. Fakat bu araştırmada bu karşılılığın, düşük düzeyde şiddet için geçerli olduğu; baskınlık ile ciddi düzeyde şiddete maruz kalma arasında anlamlı bir ilişki olmadığı bulunmuştur. Lasley ve Durtschi'ye göre bu durum, ilişkide baskın partnerin, kendisine ciddi düzeyde şiddet uygulanmasına izin vermemesiyle ilgili olabilir.

Yakın ilişki şiddeti ve baskınlığın ilişkisinin gösterildiği araştırmalar sadece heteroseksüel ilişkilerle sınırlı değıldir. Homoseksüel ve biseksüel erkeklerin yakın ilişki şiddeti deneyimlerini keşfetmek için yapılan odak grup görüşmelerinde partnerler arasındaki ekonomik eşitsizliğin baskınlığın bir aracı olarak kullandığı ve bu baskınlığın yakın ilişki şiddetine sebep olduğu ortaya konmuştur (Goldenberg vd., 2016). Ayrıca bu araştırmada, homoseksüel ilişkilerde, heteroseksüel ilişkilerden farklı bir baskınlık sağlama unsuru olduğu bulunmuştur. Bu araştırmaya göre cinsel yönelimini gizleyen partner, cinsel yönelimini sosyal çevresine açıklamış partner tarafından "sırrının" ifşa edilmesi konusunda tehdit edilebilmektedir. Goldenberg vd. bu şantajın kendisinin doğrudan baskınlık kaynağı olarak kullanıldığından bir psikolojik şiddet unsuru oluşturmakla birlikte, şantaja uğrayan partnerde de saldırganlık davranışını tetikleyebildiğini belirtmişlerdir.

Gilbar vd. (2020) tarafından yapılan araştırmada çocukluk travmaları ile uygulanan yakın ilişki şiddetinin düzeyi arasındaki ilişkide, TSBB ve baskınlığın aracı rolü incelenmiştir.

Araştırmanın örneklemini, İsrail’de bir merkezde yakın ilişki şiddeti konusunda müdahale uygulanan erkekler arasından seçkisiz şekilde seçilen 236 erkek oluşturmuştur. Araştırma; çocukluk yaşantıları aracılığıyla sosyal öğrenme kuramını, baskınlık düzeyi aracılığıyla da toplumsal cinsiyet eşitsizliği görüşünü birleştirmeye çalışmıştır. Araştırmanın sonucunda, çocuklukta yaşanan fiziksel ihmal ile uygulanan psikolojik ve fiziksel yakın ilişki şiddetinin düzeyi arasında baskınlık düzeyinin ve TSSB semptomlarının aracı rolü olduğu ortaya koyulmuştur. Gilbar vd., çocuklukta yaşanan travmaların, kişide güçsüzlük duygusunu tetikleyeceği için, ilişkilerde baskınlık kurarak kişilerin bu güçsüzlük duygusuyla başa çıkmaya çalıştığını ileri sürmektedir. Özetle; çocukluk travmaları ve bu travmaların yarattığı güçsüzlük hissinin, diğer insanlar üzerinde güç ve baskınlık kurma eğilimine yol açıyor olabileceği, bu durumun da kişinin yakın ilişki şiddeti uygulama riskini arttıracığı düşünülmektedir.

Sonuç olarak, baskınlık ve yakın ilişki şiddeti arasındaki ilişkinin incelendiği bu araştırmalar, baskınlığın yakın ilişki şiddeti uygulama konusunda önemli bir yordayıcı olduğunu göstermektedir. Aynı zamanda, baskınlığın karşılıklı doğası, yüksek baskınlık düzeyini yakın ilişki şiddetine maruz kalma için de bir risk faktörü haline getirmektedir. Öte yandan, baskınlık ile yakın ilişki şiddeti arasındaki ilişkiyi incelerken, çiftlerden toplanan veriyle baskınlığın ilişki dinamiğini nasıl etkilediğini ortaya koyan görece olarak az sayıda araştırmaya rastlanmıştır. Bu araştırmada, baskınlığın aracı rolünün çiftlere ait veriyle incelenmesinin, baskınlığın partnerler arasındaki şiddet dinamiğini nasıl etkilediğinin anlaşılması konusunda önemli olduğu düşünülmektedir.

Yakın İlişki Şiddeti, Cinsiyetçilik ve Baskınlık ile İlgili Araştırmalar. Literatürde yakın ilişki şiddeti ile cinsiyetçilik ve baskınlığın ilişkisinin ayrı ayrı incelendiği çok sayıda araştırma vardır. Bu üç değişkenin birbirleri ile ilişkisinin bir arada incelendiği araştırmaların sayısı daha az olmakla birlikte, literatürde bu ilişkiyi ele alan bazı araştırmalara da rastlanmaktadır. Bu üç değişken arasındaki ilişkinin incelendiği güncel araştırmalar, kronolojik bir şekilde özetlenmiştir.

Whitaker (2013) tarafından yapılan araştırmada, üniversite öğrencisi erkeklerin baskınlık ve düşmanca cinsiyetçilik düzeyleri, partnerlerine yönelik kontrol istekleri ve yakın ilişki şiddeti uygulama durumları arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu araştırmada, baskınlığın fiziksel şiddetin bir yordayıcısı olduğu ve kontrol arayışının bu ilişkiye aracılık ettiği bulunmuştur. Bu araştırmaya göre kontrol arayışının, düşmanca cinsiyetçilik ile fiziksel şiddet uygulama arasındaki ilişkide de kısmi aracılık rolü vardır. Whitaker düşmanca cinsiyetçiliğin, partnere fiziksel şiddet uygulama konusunda baskınlıktan daha önemli bir yordayıcı olduğunu ileri sürmektedir. Bu durum, ilişkide kişinin baskınlık kurmasının fiziksel şiddetten başka yolları da olabileceği, fakat bu diğer yollar işe yaramadığında saldırgan tutumlarla daha doğrudan ilişkili olan düşmanca cinsiyetçiliğin ortaya çıkmasıyla açıklanabilir.

Gage (2013) erkeklerde, geleneksel erkeklik ideolojileri ve yakın ilişki şiddetiyle ilgili mitlerin kabulü arasındaki ilişkide yakınlık korkusu, çelişik duygulu cinsiyetçilik ve baskınlığın aracı rolünü incelemiştir. Bu araştırmada, çelişik duygulu cinsiyetçilik ve baskınlığın bu ilişkide kısmi aracı rolü olduğu; yakınlık korkusunun ise bu ilişkiye aracılık etmediği bulunmuştur. Gage tarafından yapılan bu araştırmaya göre yakın ilişkiyle ilgili mitlerin kabulü ve geleneksel erkeklik ideolojisi arasındaki ilişki, çelişik duygulu cinsiyetçilik ve baskınlığın etkisi kontrol edildiğinde de ortaya çıkmakta; fakat bu değişkenlerin varlığında bu ilişki güçlenmektedir.

Partnerlerine şiddet uyguladıkları için zorunlu şekilde bir tedavi programına devam eden heteroseksüel erkeklerle yapılan bir başka çalışmada (Loveland ve Raghavan, 2017) fiziksel şiddet uygulama, baskıcı kontrol ve düşmanca cinsiyetçilik düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu araştırmada, düşmanca cinsiyetçiliğin ve baskınlığın boyutlarından biri olan kısıtlayıcılığın, ilişkide partnere karşı baskıcı kontrol stratejileriyle ilişkili olduğu bulunmuştur. Ayrıca bu araştırmaya göre yüksek düzeyde kısıtlayıcı inançlara sahip olan erkekler, partnerlerine daha yüksek düzeylerde baskıcı kontrol ve fiziksel şiddet uygulamaktadır. Bu araştırmanın en önemli bulgularından biri, baskınlığın, baskıcı kontrol

aracılığıyla fiziksel şiddet üzerinde etkili olmasıdır. Loveland ve Raghavan'a göre bu durum, kısıtlayıcılık düzeyi yüksek olan erkeklerin, partnerleri üzerinde manipülasyon, partneri izole etme gibi baskıcı kontrol stratejileriyle partnerleri üzerinde baskınlık kurmaya çalışması ve bu stratejiler başarısız olduğunda da fiziksel şiddete başvurmalarından kaynaklanıyor olabilir.

Li ve Zheng (2021) tarafından yapılan araştırmada ise Çin'de eşcinsel ilişkilerde yakın ilişki şiddeti, baskınlığın görünülerinden biri olan kontrol edici davranışlar ve çelişik duygulu cinsiyetçiliğin ilişkisi incelenmiştir. Bu araştırmada katılımcıların yaklaşık yarısının yakın ilişki şiddeti deneyimlediğini, en sık maruz kalınan şiddet türünün ise psikolojik şiddet olduğu görülmüştür. Bu araştırmaya göre çelişik duygulu cinsiyetçilik hem yakın ilişki şiddetiyle hem de kontrol davranışlarıyla ilişkilidir. Araştırmanın şaşırtıcı bulgularından biri ise erkeklerle ilgili korumacı ve düşmanca cinsiyetçilik tutumlarının, yakın ilişki şiddeti uygulamaktan ziyade yakın ilişki şiddetinin mağduru olmak ile ilişkili olmasıdır. Bu durum, Fasanelli vd. (2020) tarafından yapılan, korumacı cinsiyetçilik düzeyi yüksek olan kadınların yakın ilişki şiddetine daha fazla maruz kaldığını gösteren araştırmanın bulgularıyla tutarlık göstermektedir. Bu durum da cinsiyetçi tutumların, şiddeti meşrulaştırdığı için şiddet mağduriyetiyle daha ilişkili olması şeklinde açıklanabilir.

Yakın ilişki şiddeti, baskınlık ve çelişik duygulu cinsiyetçilik arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalarda genellikle çelişik duygulu cinsiyetçiliğin boyutlarından biri olan düşmanca cinsiyetçiliğin ele alındığı görülmektedir. Ayrıca bu değişkenler arasındaki ilişki incelenirken ağırlıklı olarak baskınlığın alt boyutlarından ve görünülerinden biri olan baskıcı kontrol araştırılmıştır. Baskıcı kontrol, baskınlığın önemli göstergelerinden biri olsa da tek göstergesi değildir. Buna ek olarak, bu değişkenler arasındaki ilişki araştırılırken çift yönteminin kullanıldığı az sayıda araştırma olduğu görülmektedir. Bu araştırmada baskınlığın ve çelişik duygulu cinsiyetçiliğin daha geniş kapsamlı olarak ve partnerler arasındaki etkileşime odaklanarak ele alınmasının yakın ilişkilerde şiddetin öncülleriyle ilgili bilgi birikimini derinleştireceği düşünülmektedir.

Bölüm 3

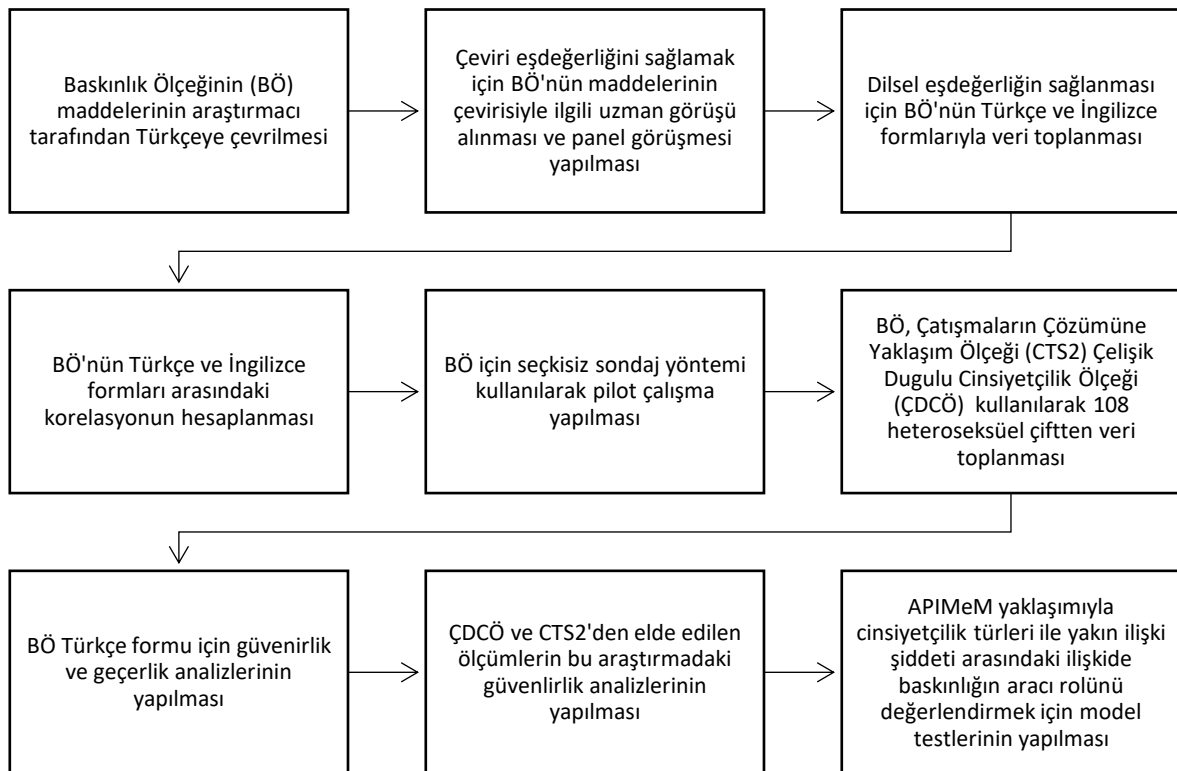
Yöntem

Bu bölümde araştırma modeli, çalışma grubu, veri toplama süreci ve veri toplama araçları, ölçek uyarlama ve veri analiziyle ilgili detaylı bilgilere yer verilmiştir.

Araştırma sürecinde izlenen adımlar, Şekil 4'te özetlenmiştir:

Şekil 4

Araştırma Sürecinde İzlenen Adımlar

Araştırmanın Türü

Bu araştırma, yordamaya dayalı korelasyonel modele göre gerçekleştirilmiştir. İlişkisel modeller; iki ya da daha fazla değişken arasındaki ilişkinin, bu değişkenler üzerinde herhangi bir değişim yaratmadan incelendiği araştırmalardır (Fraenkel vd., 2012). Aracılık modellerinde bağımsız değişkenin, bağımlı değişken üzerindeki etkisini "aracı değişken" adı

verilen üçüncü bir değişken yoluyla sağladığı varsayılr (Hayes, 2009). Aracılık modelinin kullanıldığı bu araştırmada bağımsız değişken cinsiyetçilik türleri, bağımlı değişken yakın ilişki şiddeti, aracı değişken ise baskınlık düzeyidir. Araştırmada korumacı cinsiyetçilik ve düşmanca cinsiyetçilik olmak üzere iki bağımsız değişken, yakın ilişki şiddeti uygulama ve yakın ilişki şiddetine maruz kalma olmak üzere iki bağımlı değişken bulunmaktadır.

Verilerin çözümlenmesinde çift modeli testi kullanılmıştır. Bu model model; kişilerarası ilişkilerin temel inceleme birimi olarak kabul edildiği, karşılıklı etkileşimde bulunan iki kişi arasındaki ilişkiyi temel alan ve bu iki kişiden toplanan verilerle araştırılan kavrama dair ilişki özelliklerin incelendiği bir ilişki analizi yöntemidir (Kenny vd., 2006). Bu model kullanılarak, çalışmada, cinsiyetçilik türleri ile yakın ilişki şiddeti arasındaki ilişkide baskınlık düzeyinin aracı rolü incelenmiştir.

Aracı model testinde aktör-partner karşılıklı bağımlı aracılık (APIMeM) yaklaşımı kullanılmıştır. Aktör-partner karşılıklı bağımlılık modeli (APIM); sadece aktör etkisinin değil, aynı zamanda partner etkisinin ve her ikisi arasındaki etkileşimin ele alınmasını sağlayan bir araştırma modelidir (Kenny vd., 2006). APIM'in genişletilmiş versiyonlarından biri olan APIMeM'de ise aktör-partner karşılıklı bağımlılık modeline ek olarak, üçüncü bir aracı değişken söz konusudur ve bu model bağımsız değişken, bağımlı değişken ve aracı değişkenin ikili çiftlerinden oluşmaktadır (Ledermann vd., 2011). Araştırmada kullanılacak aktör-partner karşılıklı bağımlı aracılık modeli Şekil 3'te gösterilmiştir.

Bu araştırmada, ayrıca, Hamby'nin (1996) geliştirdiği Baskınlık Ölçeği Türkçeye uyarlanmıştır.

Araştırmanın Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu, çoğunluğu bir büyük şehirde yaşayan, yaşları 18 ve 46 arasında değişen, tamamı heteroseksüel 108 çiftten veri toplanmıştır. Yakın ilişki şiddetine maruz kalma yaygınlığının kadınlar için yaklaşık %33, erkekler için ise %25 olduğu ileri sürülmektedir (NCADV, 2022). Şiddet sıklığı .25, hata payı .06, önem düzeyi .05 ve

güven düzeyi %95 alındığında örneklem büyüklüğü 201 katılımcı olarak hesaplanmaktadır; şiddet sıklığı %33 alındığında ise örneklemin 216 katılımcıdan oluşması gerektiği görülmektedir (Australian Bureau of Statistics, 2022). Bu araştırmada toplam 271 katılımcıdan veri toplanmış, sadece çiftlerin verisi değerlendirildiği için partneri ölçekleri yanıtlamayan 55 katılımcının verisi veri analizine dahil edilmemiştir. Partneri ölçekleri yanıtlamayan katılımcıların verisi çıkarıldığında, veri analizi 108 heteroseksüel çiftle, yani 216 kişiyle gerçekleştirilmiştir. Ayrıca çalışma grubuna dahil olma ölçütü, bir romantik ilişkiye sahip olmaktır; dolayısıyla araştırmaya, nişanlı, evli ve bir flört ilişkisi olan katılımcılar dahil edilmiştir. Araştırmaya, romantik ilişki süresi 3 ayın altında olan katılımcılar dahil edilmemiştir.

Bu araştırmada model testi için seçilen çalışma grubunu heteroseksüel çiftler oluşturmaktadır. Yakın ilişki şiddetinin partnerler arasındaki karşılıklı ilişkide ortaya çıkan doğası göz önünde bulundurulduğunda, kadınlar ve erkekler için yakın ilişki şiddetini ortaya çıkaran ve sürdüren benzerlik ve farklılıkları incelemek büyük bir öneme sahiptir (Sommer vd., 2016). Ayrıca Sommer'e göre yakın ilişki şiddetiyle ilgili partnerlerin her ikisinden de bilgi almak, elde edilen sonuçların güvenilirliğini arttırmaktadır. Şiddeti ortaya çıkaran faktörleri daha geniş ve bütünlüklü bir çerçevede ele alabilmek; sadece aktör değil, aynı zamanda partner etkisi de yakın ilişki şiddeti bağlamında değerlendirmek; kadın ve erkek arasındaki ilişki dinamiğinde karşılıklı olarak ortaya çıkan risk faktörlerinin tanımlayabilmek amacıyla bu araştırmada çiftlerden veri toplanmıştır.

Çalışma grubuyla ilgili demografik bilgiler Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1

Katılımcıların Cinsiyetlerine, Yaşlarına, İlişki Durumlarına, İlişki Sürelerine ve Ebeveynlerinin Eğitim Durumlarına İlişkin Bilgiler

		Kadın	Erkek
Demografik değişkenler		f (%)	f (%)
SED	Düşük	10 (%9.30)	11 (%10.20)
	Orta	86 (%79.60)	87 (%80.60)
	Yüksek	12 (%11.10)	10 (%9.30)
İlişki durumu	Flört	73 (%67.60)	73 (%67.60)
	Nişanlı	10 (%9.30)	10 (%9.30)
	Evli	25 (%23.10)	25 (%23.10)
Annenin eğitim durumu	İlkokul	39 (%36.10)	36 (%33.33)
	Ortaokul	12 (%11.10)	17 (%15.70)
	Lise	29 (%26.90)	34 (%31.50)
	Üniversite	28 (25.90)	21 (%19.40)
Babanın eğitim durumu	İlkokul	26 (%24.10)	25 (%23.10)
	Ortaokul	17 (%15.70)	11 (%10.20)
	Lise	24 (%22.20)	37 (%34.30)
	Üniversite	41 (%38)	35 (%32.40)
		$\bar{x}$ (ss)	$\bar{x}$ (ss)
Yaş		24.62 (4.88)	26.10 (5.42)
İlişki süresi (ay)		41.34 (52.62)	41.34 (52.62)

BÖ'nün orijinal formunun geliştirildiği örneklem ile Türkçe uyarlama çalışmasının yapıldığı örneklem; katılımcıların yaş ortalaması, ilişki durumu ve sosyoekonomik düzeyleri açısından birbirine oldukça benzemektedir. BÖ'nün orijinal formunun geliştirildiği örneklem yaş ortalaması 24 olan, çoğunluğu orta-üst sosyoekonomik düzeye sahip, çoğunluğu mevcut durumda bir romantik ilişkisi olan katılımcılardan oluşmaktadır; mevcut durumda

ilişkisi olan katılımcıların çoğunluğu bir flört ilişkisine sahiptir, bunu sırasıyla evli ve nişanlı olanlar takip etmektedir. (Hamby, 1996). Bu araştırmanın çalışma grubunu da yaş ortalaması 24 olan, çoğunluğu orta sosyoekonomik düzeye sahip ve tamamı mevcut durumda bir romantik ilişkisi olan katılımcılardan oluşmaktadır.

Veri Toplama Süreci

Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği (ÇDCÖ) ve Çatışmaların Çözümüne Yaklaşım Ölçeği'nin (CTS2) araştırma kapsamında kullanımı için, ölçeklerin Türkçe uyarlamasını yapan araştırmacılardan gerekli izinler alınmıştır (EK-A). Ayrıca Baskınlık Ölçeği'nin Türkçe formunun güvenilirlik ve geçerlik çalışmalarının yapılması ve bu araştırma kapsamında kullanılabilmesi için de ölçeği geliştiren araştırmacıdan izin alınmıştır (EK-A). Son olarak, Hacettepe Üniversitesi Etik Kurul Komisyonu'ndan 15.10. 2021 tarih ve E-35853172-300-00001822049 sayılı yazı ile izin alınmasının (EK-E) ardından veri toplama aşamasına geçilmiştir.

Araştırmanın verilerinin bir kısmı, Covid-19 pandemisi sebebiyle okulların kapalı olduğu dönemde çevrimiçi toplanırken; diğer kısmı, okullar açıldıktan sonra yüz yüze toplanmıştır. Baskınlık Ölçeği'nin Google Form kullanılarak oluşturulan Türkçe ve İngilizce versiyonlarını 45 katılımcı yanıtlamıştır. Ölçeğin Türkçe ve İngilizce formu arasında yüksek korelasyon değerlerinin bulunmasının ardından Türkçe maddelere son hali verilmiştir. Baskınlık Ölçeği'nin Türkçe maddelerinin anlaşılabilirliği ile ilgili geribildirim alınması için bir romantik ilişkisi olan 13 üniversite öğrencisine yüz yüze uygulanmıştır.

Baskınlık Ölçeği'nin Türkçe formunun güvenilirlik ve geçerlik analizleri ile çift model testi yapılılabilmesi amacıyla heteroseksüel çiftlerden veri toplanmıştır. Katılımcılara Bilgilendirilmiş Onam Formu, Kişisel Bilgi Formu, Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği (ÇDCÖ), Çatışmaların Çözümüne Yaklaşım Ölçeği (CTS2) ve Baskınlık Ölçeği uygulanmıştır. Yüz yüze uygulamaya katılan katılımcılar ölçeğin kâğıt-kalem formunu

doldururken, bu katılımcıların partnerlerine ölçeğin çevrimiçi formu gönderilmiştir. Bu veriler daha sonra katılımcıların isimleri ya da takma isimleri kullanılarak eşleştirilmiştir.

Katılımcılar, Bilgilendirilmiş Onam Formu ile araştırmaya katılım koşulları ve araştırmanın doğası hakkında bilgilendirilmiş, katılımcıların araştırmaya katılımlarıyla ilgili yazılı izinleri alınmıştır. Kâğıt-kalem formunda veri toplanan katılımcılardan öncelikle Bilgilendirilmiş Onam Formu'nu okuyarak imzalamaları istenmiştir. Çevrimiçi formda ise Bilgilendirilmiş Onam Formu'nda verilen bilgileri okuyup araştırmaya gönüllü katılımı ile ilgili "Evet" seçeneğini işaretleyen katılımcılar ölçeklerin yer aldığı sayfaya geçebilmişlerdir. Araştırmaya katılımda gönüllülük esas alınmıştır.

Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada Kişisel Bilgi Formu, Çatışmaların Çözümüne Yaklaşım Ölçeği (CTS2), Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği (ÇDCÖ) ve Baskınlık Ölçeği (BÖ) kullanılmıştır.

Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu'nda katılımcılara katılımcıların yaşı, cinsiyeti, sosyoekonomik düzeyi, yakın ilişki durumu, yakın ilişkinin süresi ile ilgili sorular yöneltilmiştir. Kişisel Bilgi Formu'na EK-C'de yer verilmiştir.

Çatışmaların Çözümüne Yaklaşım Ölçeği

Ölçeğin orijinal formu Straus (1979) tarafından geliştirilmiş; Straus vd. (1996) tarafından da revizyon çalışması yapılmıştır. Ölçeğin Türkçe formu için güvenirlik ve geçerlik çalışması Aba ve Kulakaç (2016) tarafından gerçekleştirilmiştir. CTS2'nin hem orijinal formu hem de Türkçe formu "uzlaşma", "psikolojik şiddet", "cinsel şiddet", "fiziksel şiddet" ve "yaralanma" olmak üzere beş alt boyut ve 78 maddeden oluşmaktadır. Ölçek; evli, birlikte yaşayan ya da flört eden çiftlerin ilişkilerinde maruz kalınan ve uygulanan yakın ilişki şiddetini ölçmek için geliştirilmiştir. Tek sayılı maddeler katılımcı tarafından uygulanan yakın ilişki şiddetini ölçerken; çift sayılı maddeler ise katılımcının maruz kaldığı yakın ilişki şiddetini ölçmektedir.

Ölçeğin her iki formunun güvenilirlik ve geçerlik çalışmaları, üniversite öğrencileriyle yapılmıştır. CTS2'nin örnek maddelerine EK-D1'de yer verilmiştir.

CTS2, genellikle yakın ilişki şiddetiyle ilgili yaygınlığın ve süreğenliğin belirlenmesi için kullanılmaktadır; katılımcıların son bir yıl içinde yakın ilişki şiddeti uygulayıp uygulamadıklarını ya da yakın ilişki şiddetine maruz kalıp kalmadıklarını ölçmeyi amaçlamaktadır. Ölçek sekizli Likert tipinde puanlanmaktadır. Buna göre, 1 "Son bir yılda 1 kez oldu.", 2 "Son bir yılda 2 kez oldu.", 3 "Son bir yılda 3-5 kez oldu.", 4 "Son 1 yılda 6-10 kez oldu.", 5 "Son bir yılda 11-20 kez oldu.", 6 "Son bir yılda 20'den fazla kez oldu.", 7 "Son bir yılda hiç olmadı ama daha önce oldu.", 0 "Bu asla olmadı." anlamına gelmektedir.

Ölçeğin puanlamasıyla ilgili farklı yöntemler bulunmaktadır. Yaygınlık hesaplamasında, son 1 yıl içinde şiddete maruz kalma ve şiddet uygulama durumu varlık-yokluk şeklinde hesaplanmaktadır. Diğer bir deyişle, yaygınlık hesaplamasında önemli olan; kişinin son 1 yıl içinde şiddete kaç kere maruz kaldığı ya da kaç kere şiddet uyguladığı değil, şiddete maruz kalıp kalmadığı ya da şiddet uygulayıp uygulamadığıdır. Ölçekte 1 ve 6 arasındaki puanlar "EVET=1" olarak puanlanmakta; katılımcının 0 ve 7 şeklinde verdiği cevaplar ise "HAYIR=0" olarak kabul edilmektedir. "EVET=1" puanlaması şiddet uygulandığını ya da şiddete maruz kalındığını ifade ederken; "HAYIR=0" puanlaması maruz kalınan ya da uygulanan şiddetin var olmadığını göstermektedir.

Yaygınlık hesaplamasının yetersiz kaldığı durumlarda "süreğenlik" ve "yıllık oluş sıklığı" da belirlenebilmektedir. Yaygınlık hesaplamasının aksine, süreğenlik hesaplamasında değerlendirilen, kişinin son 1 yıl içinde şiddete maruz kalma ve şiddet uygulama düzeyidir. Süreğenlik hesaplaması, son 1 yıl içinde uygulanan ve maruz kalınan şiddetin düzeyiyle ilgili yaygınlık hesaplamasından daha fazla bilgi vermektedir. Süreğenlik hesaplamasını yapmak için sekizli Likert tipi derecemeler, aşağıdaki puanlara dönüştürülmektedir (Aba, 2008):

0 ("Bu asla olmadı.") = 0 puan

7 (“Son bir yılda hiç olmadı ama daha önce oldu.”) = 0 puan

1 (“Son bir yılda 1 kez oldu.”) = 1 puan

2 (“Son bir yılda 2 kez oldu.”) = 2 puan

3 (“Son bir yılda 3-5 kez oldu.”) = 3 puan

4 (“Son 1 yılda 6-10 kez oldu.”) = 8 puan

5 (“Son bir yılda 11-20 kez oldu.”) = 15 puan

6 (“Son bir yılda 20’den fazla kez oldu.”) = 25 puan

Ölçeğin alt boyutlarının test-tekrar test güvenilirlik katsayıları .97 ile 1.00 arasındadır. CTS2’nin Cronbach alfa iç tutarlık katsayısının ölçek geneli için .92; alt boyutları ise .76 ile .88 arasında değişmektedir (Aba ve Kulakaç, 2016).

Bu araştırmada, DSÖ’nün (2021) yakın ilişki şiddeti ile ilgili tanımlamasından yola çıkılarak CTS2’nin psikolojik şiddet, fiziksel şiddet ve cinsel şiddet alt boyutlarından elde edilen toplam puan kullanılmıştır. Araştırmanın bağımlı değişkeni, uygulanan ve maruz kalınan yakın ilişki şiddetinin düzeyi olduğundan, CTS2’nin puanlanmasında süreğenlik hesaplaması kullanılmıştır. Bu araştırmada CTS2’den elde edilen ölçümlerin güvenilirliğini test etmek için aktör ve partner düzeyinde, yakın ilişki şiddeti uygulama ve yakın ilişki şiddetine maruz kalma boyutları için ayrı ayrı Cronbach alfa güvenilirlik katsayıları hesaplanmıştır. Kadın katılımcılar aktör; erkek katılımcılar partner olarak kavramsallaştırılmıştır. Aktör için yakın ilişki şiddeti uygulamanın $\alpha = .75$, yakın ilişki şiddetine maruz kalmanın .76 olduğu bulunmuştur. Partner için ise yakın ilişki şiddeti uygulamanın $\alpha = .76$, yakın ilişki şiddetine maruz kalma .74 olarak hesaplanmıştır.

Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği (ÇDCÖ)

Ölçek Glick ve Fiske (1996) tarafından kişilerin korumacı ve düşmanca cinsiyetçilik düzeylerini ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. ÇDCÖ’nün orijinal formu geliştirilirken tek bir katılımcı grubu kullanılmamış; birçok farklı katılımcı grubundan veri toplanmıştır.

Araştırmaya katılan altı farklı örneklemin dördünü öğrenciler oluştururken; diğer iki örneklemin katılımcıları, üniversite öğrencisi olmayan kişiler arasından seçilmiştir. ÇDCÖ, Sakallı-Uğurlu (2002) tarafından üniversite öğrencileri üzerinde Türkçeye uyarlanmıştır. Ölçek, “korumacı cinsiyetçilik” ve “düşmanca cinsiyetçilik” olmak üzere her biri 11 madde içeren toplam iki alt boyuttan oluşmaktadır. “Korumacı cinsiyetçilik” faktörü; “heteroseksüel yakınlık”, “koruyucu ataerkillik” ve “cinsiyetler arası tamamlayıcı farklılaştırma” olmak üzere üç alt faktöre sahiptir. Heteroseksüel yakınlık ve koruyucu ataerkillik alt faktörleri dört, cinsiyetler arası tamamlayıcı farklılaştırma alt faktörü ise üç maddeden oluşmaktadır. Ölçek beşli Likert tipi puanlandırılmaktadır. Buna göre 1 “Kesinlikle katılmıyorum.” ifadesine karşılık gelirken, 5 “Kesinlikle katılıyorum.” ifadesine karşılık gelmektedir. ÇDCÖ’den alınan puanların artması, daha yüksek düzeyde cinsiyetçiliğin göstergesi olarak kabul edilmektedir. ÇDCÖ’nün örnek maddelerine EK-D2’de yer verilmiştir.

Ölçeğin Cronbach alfa iç güvenirlik katsayısı ölçek geneli için .85, düşmanca cinsiyetçilik için .87, korumacı cinsiyetçilik için .78’dir. ÇDCÖ’nün toplam puanın test-tekrar test güvenirliği ise .87 olarak bulunmuştur (Sakallı-Uğurlu, 2002). Ölçeğin ölçüt bağıntılı geçerliğini değerlendirmek için Burt (1980) tarafından geliştirilen ve Türkçe güvenirlik geçerlik çalışması Sakallı (2000) tarafından gerçekleştirilen Cinsiyet Rollerine İlişkin Kalıp Yargılar Ölçeği (CRKÖ) kullanılmıştır. CRKÖ’nün ÇDCÖ’nün ölçek geneli ve alt boyutları ile arasındaki korelasyon istatistiksel olarak anlamlıdır. CRKÖ’nün ÇDCÖ ile arasındaki korelasyon katsayısı .60, düşmanca cinsiyetçilik alt boyutu ile arasındaki korelasyon katsayısı .59, korumacı cinsiyetçilik ile arasındaki korelasyon katsayısı ise .33 olarak bulunmuştur.

Bu araştırmada farklı cinsiyetçilik türlerinin yakın ilişki şiddeti üzerindeki yordayıcılığını değerlendirebilmek için düşmanca cinsiyetçilik ve korumacı cinsiyetçilik alt boyutları için ayrı ayrı toplam puan hesaplanmıştır. ÇDCÖ’nün aktör için düşmanca cinsiyetçilik alt boyutunda Cronbach alfa katsayısı .88, korumacı cinsiyetçilik için .87 olarak bulunmuştur. Partner için

düşmanca cinsiyetçilik alt boyutunun Cronbach alfa katsayısı .90, korumacı cinsiyetçilik alt boyutunun .86'dır.

Baskınlık Ölçeği (BÖ)

Bu ölçek, Hamby (1996) tarafından yakın ilişkilerde kişilerin partnerlerine karşı gösterdikleri baskınlık düzeyini ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek geliştirme çalışması, üniversite öğrencilerinden oluşan, yaş ortalaması 24 olan bir örneklem üzerinde, mevcut durumda bir romantik ilişkisi olan ya da son ilişkisi son bir yıl içinde bitmiş olan katılımcılarla yürütülmüştür. Romantik ilişkisi olan katılımcıların ilişki durumu için bir kısıtlama uygulanmamış; nişanlı, evli ve flört ilişkisi olan katılımcılar araştırmaya dahil edilmiştir.

Ölçek maddeleri, araştırma alanında ve klinik alanda deneyimli bir grup uzman tarafından yazılmış; ölçek maddeleri oluşturulurken "Evet" ya da "Hayır" şekilde cevaplanacak maddeler yazmaktan kaçınılmıştır. Ölçek; "otoriterlik", "kısıtlayıcılık" ve "aşağılama" olmak üzere üç alt boyuttan ve 9 tanesi ters madde olmak üzere 32 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin alt boyutları, kuramsal temele dayalı olarak oluşturulmuştur. Otoriterlik alt boyutu 12 madde, kısıtlayıcılık 9 madde, aşağılama ise 11 madde içermektedir. Ölçek, dördü Likert tipinde puanlanmaktadır. Buna göre 1 "Kesinlikle katılmıyorum." anlamına gelirken, 4 "Kesinlikle katılıyorum." anlamına gelmektedir. Ölçekten alınan yüksek puanlar, yakın ilişkide gösterilen daha yüksek düzeyde baskınlığı ifade etmektedir. BÖ'yle ilgili örnek maddelere EK-D3'te yer verilmiştir.

Ölçek geliştirme çalışmasında örneklem büyüklüğü, tüm ölçek maddelerini kullanılarak bir faktör analizi yapılması için yeterli olmadığından, kuramsal şekilde oluşturulan alt boyutların tek tek faktör analizi yapılmıştır (Hamby, 1996). Tek faktörlü çözümün otoriterlik boyutu için varyansın %83'ünü açıkladığı görülmüştür. Otoriterlik boyutundaki 14 maddeden, faktör yükü .30'un altında kalan iki madde çıkarılmış ve 12 maddeli bir alt boyut oluşturulmuştur. Kalan 12 maddenin faktör yükleri .31 ile .71 arasında değişmektedir. Kısıtlayıcılık boyutu için tek faktörün 12 maddedeki varyansın %82'sini açıkladığı gösterilmiştir. Kısıtlayıcılık boyutunda faktör yükü .30'un altında kalan üç madde

çıkarılmış ve bu alt boyuta dokuz maddeden oluşan son hali verilmiştir. Bu boyuttaki maddelerin faktör yükleri .30 ile .68 arasında değişmektedir. Aşağılama boyutunda faktör yükü .30'un altında olan madde olmadığı için bu alt boyuttan herhangi bir madde çıkarılmamıştır. Aşağılama boyutu için tek faktörlü çözüm varyansın %87'sini açıklamaktadır. Bu alt boyutta yer alan maddelerin faktör yükleri .35 ile .72 arasında değişmektedir.

BÖ'nün orijinal formundan elde edilen ölçümlerin Cronbach alfa katsayıları otoriterlik alt boyutu için .80, kısıtlayıcılık alt boyutu için .73, aşağılama alt boyutu için ise .82 olarak bulunmuştur (Hamby, 1996). Ölçeğin Türkçe formu için güvenilirlik geçerlik çalışmasının, bu tez çalışma kapsamında gerçekleştirilmiştir.

BÖ, bu çalışma sırasında araştırmacı tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Yapı geçerliği kapsamında BÖ'den elde edilen ölçümlere doğrulayıcı faktör analizi (DFA) uygulanmıştır. BÖ'nün genel uyum katsayılarından bazıları (ki-kare ve karşılaştırmalı uyum indeksi [CFI]) düşük bulunmuş, diğerlerinin (yaklaşık hataların ortalama karekökü [RMSEA]) uyum eşik değerlerini karşıladığı görülmüştür, $\chi^2 = 1499.30$, $sd = 461$, $p = .00$, $CFI = .74$, $RMSEA = .07$ (%90 GA: .07 ile .08). Ölçek maddeleri arasındaki korelasyonlar incelendiğinde 528 korelasyondan sadece 39'unun .40'tan yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Maddeler arası korelasyonlar düşük olduğu için ki-kare ve ki-kareye dayalı hesaplanan CFI değeri eşik değerden uzaktadır. Bununla birlikte, faktör yüklerinin .30'un üstünde olması ve RMSEA'nın eşik değer aşmaması, ölçeğin yapı geçerliğine kanıt oluşturmaktadır. Cronbach alfa katsayıları aktör için .87, partner için .89'dur. Kanıtların çoğu kabul edilebilir değerde olduğundan BÖ'nün toplam puanlarının bu çalışmada kullanılmasına karar verilmiştir. Ayrıca, ölçeğin orijinal formuyla tüm boyutları kapsayan faktör analizleri yapılmadığından, Türkçe formdan elde edilen değerler, orijinal formdan elde edilenlerle karşılaştırılamamıştır.

Ölçek Uyarlama Çalışmasında İzlenen Adımlar

Bu araştırma kapsamında Hamby (1996) tarafından geliştirilen Baskınlık Ölçeği'nin Türkçe formu için uyarlama çalışması yapılmıştır. Öncelikle, ölçeği geliştiren araştırmacıdan

Türkçeye uyarlama için izin alınmıştır. Ardından ölçeğin kavramsal ve anlamsal eşdeğerliğini sağlamak için çeşitli çalışmalar yapılmıştır.

BÖ, araştırmacı tarafından Türkçeye çevrilmiştir. Anlamsal eşdeğerlik, ölçeğin orijinal formundaki maddelerin içerdiği anlamın uyarlama formuna uygun bir şekilde yansıtılması anlamına gelmektedir (Behling ve Law, 2019). Bu amaçla, değiştirilmiş doğrudan çeviri yöntemi kullanılmıştır. Behling ve Law'a göre bu yöntemde bir uzman grubu, araştırmacının yaptığı çeviriyi bağımsız olarak değerlendirmekte ve daha sonra bu uzmanlar panel görüşmesi yaparak ölçek maddelerinin çevirisi üzerinde görüşlerini paylaşmaktadır. Bu bağlamda araştırmacının Türkçeye çevirdiği ölçek maddeleri, tez danışmanı ve toplumsal cinsiyet çalışmaları alanında yüksek lisans yapmış bir psikolog tarafından değerlendirilmiştir. Ardından, uzmanlar ve araştırmacı bir panel görüşmesinde bir araya gelerek ölçek maddelerinin çevirileriyle ilgili görüşlerini paylaşmış ve ölçek maddeleri, uzmanların önerileri doğrultusunda düzenlenmiştir.

Değiştirilmiş doğrudan çeviri yönteminin ardından, dilsel eşdeğerliği sağlamak amacıyla, ölçeğin hem Türkçe hem İngilizce formları, İngilizce seviyesi B2 ve üzerinde olan 45 katılımcıya uygulanmıştır. İki form arasında yüksek korelasyon değerlerinin bulunması, dilsel eşdeğerliğin sağlandığını göstermektedir. Dilsel eşdeğerliğin sağlanmasının ardından seçkisiz sondaj yöntemine geçilmiştir. Seçkisiz sondaj yöntemde ölçek, çevrilen dili kullanan bir grup katılımcıya uygulanmakta ve katılımcılardan maddelerin anlaşılabilirliği ile ilgili geribildirim alınmaktadır (Behling ve Law, 2019). Bu amaçla ölçek, Hacettepe Üniversitesi PDR bölümünde eğitim gören 13 öğrenciye uygulanmış, bu katılımcılardan ölçek maddelerinin anlaşılabilirliğine dair geribildirimler alınmış ve bu doğrultuda ölçek maddelerinin anlaşılabilirliğini arttırmak için maddeler üzerinde düzenlemeler yapılmıştır. Bu sayede, BÖ'nün Türkçe formu uygulamaya hazır hale getirilmiştir.

Anlamsal eşdeğerliğin sağlanmasının ardından, kavramsal eşdeğerlik çalışmalarına geçilmiştir. Kavramsal eşdeğerlik, bir ölçeğin hem geliştirildiği kültürde hem de uyarlandığı kültürde benzer aynı kavramsal yapıyı ölçmesi anlamına gelmektedir (Behling ve Law,

2019). Kavramsal eşdeğerliği ölçmek amacıyla kuramsal modelin veri setindeki ilişkileri ne derece açıkladığı DFA aracılığıyla test edilmiştir. Ayrıca ölçeğin iç tutarlık katsayısı hesaplanmıştır. Kavramsal eşdeğerliği sağlamak için yapılan analizlere, Bölüm 4'te daha ayrıntılı olarak yer verilmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırmada APIMeM model çerçevesinde bağımsız ve bağımlı değişken arasındaki ilişkide üçüncü bir değişkenin aracılık rolü, çift modeli üzerinden incelenmiştir. Ayrıca BÖ'den elde edilen ölçümlerle hedef grup için yapılan çıkarımların uygunluğu yapı geçerliği kapsamında doğrulayıcı faktör analizi ile ölçümlerin güvenilirliği alfa güvenilirlik analizleriyle test edilmiştir. Analizler Mplus 8.1 paket programında gerçekleştirilmiştir. Analizler öncesi verilerin istatistiksel işlemler için uygunlukları (normallik, aykırı değer, çoklu bağlantı, ham ve artık puanlarının varyanslarının homojenliği) kontrol edilmiştir. Sayıltı kontrolü verilerin dyadik ve DFA modelleriyle ele alınabileceğini göstermiştir.

Bölüm 4

Bulgular, Yorumlar ve Tartışma

Bu bölümde öncelikle BÖ'nün güvenilirlik ve geçerlik çalışması kapsamında yapılan analizler yer almaktadır. Ardından baskınlığın aracı rolünün cinsiyetçilik türleri ile yakın ilişki şiddeti arasındaki ilişkide APIMeM yaklaşımıyla ve çiftlere ilişkin (dyadic) verilerle incelendiği analiz sonuçlarına yer verilmiştir.

BÖ'nün Türkçe Formundan Elde Edilen Ölçümlerin Geçerlik ve Güvenirlik Katsayılarına İlişkin Bulgular

Hamby (1996) tarafından geliştirilen BÖ Türkçe'ye uyarlanırken, öncelikle İngilizce formuyla Türkçe formu arasında dilsel eşdeğerliği sağlamak için iki form arasındaki Pearson korelasyon katsayıları hesaplanmıştır. Ölçeğin iki formu arasında korelasyon katsayıları sırasıyla otoriterlik alt boyutu için .92 ($n = 45$, $p < .05$); kısıtlayıcılık alt boyutu için .92 ($n = 45$, $p < .05$) ve aşağılama alt boyutu için .94 ($n = 45$, $p < .05$) olarak bulunmuştur. Bu korelasyon katsayıları, BÖ'nün iki formu arasında yüksek düzeyde uyum olduğuna işaret etmektedir.

Yapı geçerliği kapsamında BÖ'den elde edilen ölçümlere DFA uygulanmış, genel uyum katsayıları $\chi^2 = 1499.30$, $sd = 461$, $p = .00$, $CFI = .74$, $RMSEA = .07$ (%90 GA: .07 ile .08) olarak bulunmuştur. BÖ'nün madde faktör yükleri aşağılama boyutu için .21 ile .67 arasında, kısıtlayıcılık boyutu için .42 ile .77 arasında, otoriterlik boyutu için ise .30 ile .76 arasında değişmektedir. BÖ için Cronbach alfa (α) iç tutarlık katsayıları otoriterlik alt boyutu aktör için .82, partner için .85; kısıtlayıcılık alt boyutu aktör için .83, partner için .80; aşağılama alt boyutu ise aktör ve partner için .74 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin bütününden elden α ise aktör için .87, partner için .89'dur.

Çiftlerin Değişkenler Arasında İlişkilerinin Ele Alınması: Ayırt Edilebilir Ve Ayırt Edilemez Modeller

Çiftlere ilişkin uygun veri analizinin seçilmesi için öncelikle model karşılaştırma testleri yapılmıştır. Bu amaçla, ayırt edilebilir (distinguishability) modelle başlanmış ve her seferinde bu modele ek kısıtlamalar (constraint) getirilerek, çiftler arasında pathlerin değişmezliği (invariance), bir önceki ve ayırt edilebilir modelle karşılaştırılmıştır. Sonuçlar Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2

Model Genel İyiilik ve Karşılaştırma Katsayıları

Model	Ki-kare	sd	CFI	TLI	RMSEA (%90 GA)	ΔX^2_{sd}
Model 1	0	0	1.00			0.00**
Model 2	12.30	1	.98	.29	.33 (.18, .50)	12.30**
Model 3	19.09	2	.98	.46	.28 (.18, .40)	6.80*
Model 4	20.83	3	.98	.63	.24 (.15, .34)	1.73
Model 5	21.62	4	.98	.72	.20 (.12, .29)	0.80
Model 6	1.00	2	1.00	1.03	.00 (.00, .16)	
Model 7	55.23	16	.95	.85	.15 (.11, .20)	33.60**

Not:

Model 1, ayırt edilebilir (doymuş) model;

Model 2 için $aA2 = aA3$;

Model 3 için $aA2 = aA3$, $aA1 = aA4$;

Model 4 için $aA2 = aA3$, $aA1 = aA4$, $aP4 = aP1$;

Model 5 için $aA2 = aA3$, $aA1 = aA4$, $aP4 = aP1$, $aP3 = aP2$;

Model 6 için $aA3 = aP2 = 0$;

Model 7 için $aA2 = aA3$, $aA1 = aA4$, $aP4 = aP1$, $aP3 = aP2$, $bA2 = bA4$, $bA1 = bA3$, $bP1 = bP3$, $bP2 = bP4$, $cA11 = cA23$, $cA14 = cA22$, $cA12 = cA24$, $cA13 = cA21$, $aP4 = aP1$, $aP2 = aP3$, $bP1 = bP3$, $bP2 = bP4$, $cP11 = cP23$, $cP14 = cP22$, $cP12 = cP24$, $cP13 = cP21$

Tablo 2’de, Model 1 ayırt edilebilir modele karşılık gelmekte ve çift üyelerinin ölçülen değişkenler arası ilişkilerinin birbirlerinden istatistiksel olarak farklı olduğu anlamına

gelmektedir. Diğer modeller ayırt edilemez ilişkiler için sınırlamalar içermektedir. En çok sınırlamaya sahip Model 7, genel uyum katsayılarının, Model 1'den önemli düzeyde sapmadığını ileri sürmektedir. Analiz sonuçları sınırlamalar arttıkça, ki-kare değerlerinin büyüdüğünü ve diğer genel uyum katsayılarının bozulduğunu göstermektedir. Bu durum, çift üyelerinin, değişkenler arası ilişkiler açısından farklılaştığı anlamına gelmektedir. Tablo 2'de, diğerlerinden daha yüksek genel uyum katsayılarına sahip olduğundan, Model 1 seçilmiş; bu modelde değişkenler arası ilişkileri gösteren parametre değerleri doğrudan etkiler için Tablo 3'te verilmiştir.

Doğrudan Etkiler

Tablo 3'te cinsiyetçilik türleri ile şiddet uygulama ve şiddete maruz kalma arasındaki ilişkiler (c' etkileri) verilmiştir.

Tablo 3

Heteroseksüel Çiftler için Doğrudan Etki Tahminleri

Etkiler	B	β	sh	t	P
a Etkisi (X → M)					
Kadın aktör etkisi (aA1) (Düşmanca cinsiyetçilik [K] → Baskınlık [K])	0.03	.03	0.12	0.25	.80
Kadın aktör etkisi (aA2) (Korumacı cinsiyetçilik [K] → Baskınlık [K])	0.36	.41	0.09	3.83	.00
Erkek aktör etkisi (aA3) (Korumacı cinsiyetçilik [E] → Baskınlık [E])	-0.08	-.09	0.08	-1.01	.31
Erkek aktör etkisi (aA4) (Düşmanca cinsiyetçilik [E] → Baskınlık [E])	0.58	.60	0.08	7.48	.00
Kadın partner etkisi (aP3) (Korumacı cinsiyetçilik [K] → Baskınlık [E])	0.26	.26	0.09	2.92	.00
Kadın partner etkisi (aP4) (Düşmanca cinsiyetçilik [K] → Baskınlık [E])	-0.09	-.07	0.10	-0.83	.40
Erkek partner etkisi (aP1) (Düşmanca cinsiyetçilik [E] → Baskınlık [K])	0.24	.29	0.06	3.64	.00
Erkek partner etkisi (aP2) (Korumacı cinsiyetçilik [E] → Baskınlık [K])	-0.01	-.01	0.08	-0.11	.91
b Etkisi (M → Y)					
Kadın aktör etkisi (bA1) (Baskınlık [K] → Şiddet uygulama [K])	0.35	.41	0.12	2.87	.00
Kadın aktör etkisi (bA2) (Baskınlık [K] → Şiddete maruz kalma [K])	0.56	.59	0.13	4.14	.00
Erkek aktör etkisi (bA3) (Baskınlık [E] → Şiddet uygulama [E])	0.36	.40	0.14	2.67	.01
Erkek aktör etkisi (bA4) (Baskınlık [E] → Şiddete maruz kalma [E])	0.24	.25	0.12	2.05	.04
Kadın partner etkisi (bP1) (Baskınlık [K] → Şiddete maruz kalma [E])	0.30	.28	0.12	2.57	.01
Kadın partner etkisi (bP2) (Baskınlık [K] → Şiddet uygulama [E])	0.17	.17	0.10	1.68	.09
Erkek partner etkisi (bP3) (Baskınlık [E] → Şiddete maruz kalma [K])	0.04	.05	0.09	0.44	.66
Erkek partner etkisi (bP4) (Baskınlık [E] → Şiddet uygulama [K])	0.12	.16	0.08	1.52	.13
C' Etkileri (X → Y)					
Kadın aktör etkisi (cA11) (Düşmanca cinsiyetçilik [K] → Şiddet uygulama [K])	0.09	.11	0.09	1.04	.30
Kadın aktör etkisi (cA12) (Düşmanca cinsiyetçilik [K] → Şiddete maruz kalma [K])	0.01	.01	0.10	0.11	.92
Kadın aktör etkisi (cA13) (Korumacı cinsiyetçilik [K] → Şiddet uygulama [K])	0.03	.04	0.90	0.30	.76
Kadın aktör etkisi (cA14) (Korumacı cinsiyetçilik [K] → Şiddete maruz kalma [K])	0.00	.00	0.10	0.03	.97
Erkek aktör etkisi (cA21) (Korumacı cinsiyetçilik [E] → Şiddet uygulama [E])	-0.16	-.18	0.07	-2.18	.03
Erkek aktör etkisi (cA22) (Korumacı cinsiyetçilik [E] → Şiddete maruz kalma [E])	-0.19	-.22	0.08	-2.56	.01
Erkek aktör etkisi (cA23) (Düşmanca cinsiyetçilik [E] → Şiddet uygulama [E])	0.04	.04	0.10	0.39	.70
Erkek aktör etkisi (cA24) (Düşmanca cinsiyetçilik [E] → Şiddete maruz kalma [E])	0.13	.14	0.10	1.25	.21
Kadın partner etkisi (cP11) (Düşmanca cinsiyetçilik [K] → Şiddete maruz kalma [E])	-0.15	-.14	0.12	-1.24	.22
Kadın partner etkisi (cP12) (Düşmanca cinsiyetçilik [K] → Şiddet uygulama [E])	-0.09	-.09	0.11	-0.78	.43
Kadın partner etkisi (cP13) (Korumacı cinsiyetçilik [K] → Şiddete maruz kalma [E])	0.17	.18	0.13	1.29	.20
Kadın partner etkisi (cP14) (Korumacı cinsiyetçilik [K] → Şiddet uygulama [E])	0.19	.20	0.13	1.41	.16
Erkek partner etkisi (cP21) (Korumacı cinsiyetçilik [E] → Şiddete maruz kalma [K])	-0.22	-.29	0.07	-3.02	.00
Erkek partner etkisi (cP22) (Korumacı cinsiyetçilik [E] → Şiddet uygulama [K])	-0.22	-.30	0.07	-3.30	.00
Erkek partner etkisi (cP23) (Düşmanca cinsiyetçilik [E] → Şiddete maruz kalma [K])	-0.03	-.04	0.10	-0.34	.73
Erkek partner etkisi (cP24) (Düşmanca cinsiyetçilik [E] → Şiddet uygulama [K])	-0.03	-.05	0.10	-0.35	.73

Model 1, kadının uyguladığı şiddet değişkenindeki varyansın %29'unu açıklarken, maruz kaldığı şiddetin %35'ini açıklamaktadır. Erkeğin ise uyguladığı şiddet değişkenindeki

varyansın %34'ünü açıklarken, maruz kaldığı şiddetteki varyansın %33'ünü açıklamaktadır. Ayrıca Tablo 3'e göre;

Kadın aktör etkisi (cA11): Kadınların düşmanca cinsiyetçilik düzeyi, kadınların şiddet uygulama düzeyini istatistiksel olarak önemli düzeyde etkilememektedir ($B = .09$, $\beta = .11$, $t = 1.04$, $p = .30$).

Kadın aktör etkisi (cA12): Kadınların düşmanca cinsiyetçilik düzeyi, kadınların şiddete maruz kalma düzeyini istatistiksel olarak önemli düzeyde etkilememektedir ($B = .01$, $\beta = .01$, $t = 0.11$, $p = .92$).

Kadın aktör etkisi (cA13): Kadınların korumacı cinsiyetçilik düzeyi, kadınların şiddet uygulama düzeyini istatistiksel olarak önemli düzeyde etkilememektedir ($B = .03$, $\beta = .04$, $t = .30$, $p = .76$).

Kadın aktör etkisi (cA14): Kadınların korumacı cinsiyetçilik düzeyi, kadınların şiddete maruz kalma düzeyini istatistiksel olarak önemli düzeyde etkilememektedir ($B = .00$, $\beta = .00$, $t = .03$, $p = .97$).

Erkek aktör etkisi (cA21): Erkeklerin korumacı cinsiyetçilik düzeyi, erkeklerin şiddet uygulama düzeyini istatistiksel olarak önemli düzeyde düşürmektedir ($B = -.16$, $\beta = -.18$, $t = -2.18$, $p = .03$).

Erkek aktör etkisi (cA22): Erkeklerin korumacı cinsiyetçilik düzeyi, erkeklerin şiddete maruz kalma düzeyini istatistiksel olarak önemli düzeyde azaltmaktadır ($B = -.19$, $\beta = -.22$, $t = -2.56$, $p = .01$).

Erkek aktör etkisi (cA23): Erkeklerin düşmanca cinsiyetçilik düzeyi, erkeklerin şiddet uygulama düzeyini istatistiksel olarak önemli düzeyde etkilememektedir ($B = .04$, $\beta = .04$, $t = .39$, $p = .70$).

Erkek aktör etkisi (cA24): Erkeklerin düşmanca cinsiyetçilik düzeyi, erkeklerin şiddete maruz kalma düzeyini istatistiksel olarak önemli düzeyde etkilememektedir ($B = .13$, $\beta = .14$, $t = 1.25$, $p = .21$).

Kadın partner etkisi (cP11): Kadınların düşmanca cinsiyetçilik düzeyi, erkeklerin şiddete maruz kalma düzeyini istatistiksel olarak önemli düzeyde etkilememektedir ($B = -.15$, $\beta = -.14$, $t = -1.24$, $p = .22$).

Kadın partner etkisi (cP12): Kadınların düşmanca cinsiyetçilik düzeyi, erkeklerin şiddet uygulama düzeyini istatistiksel olarak önemli düzeyde etkilememektedir ($B = -.09$, $\beta = -.09$, $t = -0.78$, $p = .43$).

Kadın partner etkisi (cP13): Kadınların korumacı cinsiyetçilik düzeyi, erkeklerin şiddete maruz kalma düzeyini istatistiksel olarak önemli düzeyde etkilememektedir ($B = .17$, $\beta = .18$, $t = 1.29$, $p = .20$).

Kadın partner etkisi (cP14): Kadınların korumacı cinsiyetçilik düzeyi, erkeklerin şiddet uygulama düzeyini istatistiksel olarak önemli düzeyde etkilememektedir ($B = .19$, $\beta = .20$, $t = 1.41$, $p = .16$).

Erkek partner etkisi (cP21): Erkeklerin korumacı cinsiyetçilik düzeyi, kadınların şiddete maruz kalma düzeyini istatistiksel olarak önemli düzeyde azaltmaktadır ($B = -.22$, $\beta = -.29$, $t = -3.02$, $p = .00$).

Erkek partner etkisi (cP22): Erkeklerin korumacı cinsiyetçilik düzeyi, kadınların şiddet uygulama düzeyini istatistiksel olarak önemli düzeyde azaltmaktadır ($B = -.22$, $\beta = -.30$, $t = -3.30$, $p = .00$).

Erkek partner etkisi (cP23): Erkeklerin düşmanca cinsiyetçilik düzeyi, kadınların şiddete maruz kalma düzeyini istatistiksel olarak önemli düzeyde etkilememektedir ($B = -.03$, $\beta = -.04$, $t = -.34$, $p = .73$).

Erkek partner etkisi (cP24): Erkeklerin düşmanca cinsiyetçilik düzeyi, kadınların şiddet uygulama düzeyini istatistiksel olarak önemli düzeyde etkilememektedir ($B = -.03$, $\beta = -.05$, $t = -0.35$, $p = .73$).

Sonuç olarak, doğrudan etkiler incelendiğinde, kadının korumacı cinsiyetçilik düzeyinin, erkeğin ise düşmanca cinsiyetçilik düzeyinin artması kişilerin hem kendilerinin hem partnerlerinin baskınlık düzeylerinin artmasına neden olmaktadır. Aynı zamanda hem kadın hem erkek için baskınlık düzeyleri arttığında hem şiddet uygulama hem şiddete maruz

kalma ihtimali artmaktadır. Diğer bir deyişle, cinsiyetten bağımsız olarak, baskınlık düzeyinin artması, kişilerin şiddet uygulama ve şiddete maruz kalma ihtimallerini arttırmaktadır. Son olarak, korumacı cinsiyetçilik düzeyi yüksek olan erkekler, partnerlerine daha az şiddet uygulamakta ve daha az şiddete maruz kalmaktadır. Diğer bir deyişle, korumacı cinsiyetçilik, erkekler için hem şiddet uygulama hem de şiddete maruz konusunda koruyucu bir faktör olarak işlev görmektedir. Ayrıca partnerinin korumacı cinsiyetçilik düzeyi yüksek olan kadınlar hem daha az şiddet uygulamakta hem de daha az şiddete maruz kalmaktadırlar.

Dolaylı Etkiler

Heteroseksüel çiftlerin cinsiyetçilik türlerinin yakın ilişki şiddeti üzerindeki etkisinde baskınlık düzeyinin aracı rolünü inceleyebilmek için APIMeM testi uygulanmıştır. Bu aracılık testindeki aktör ve partner etkileri Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4*Heteroseksüel Çiftler için Dolaylı Etki Tahminleri*

Dolaylı Etkiler	B	β	sh	%95 Bootstrap GA	
				Alt	Üst
Düşmanca [K]→Baskınlık [K]→Şiddet uygulama [K]	0.01	.01	0.05	-0.06	0.09
Düşmanca [K]→Baskınlık [E]→Şiddet uygulama [K]	-0.01	-.01	0.02	-0.06	0.00
Korumacı [K]→Baskınlık [K]→Şiddet uygulama [K]	0.13	.17	0.06	0.05	0.26
Korumacı [K]→Baskınlık [E]→Şiddet uygulama [K]	0.03	.04	0.03	0.00	0.09
Düşmanca [E]→Baskınlık [K]→Şiddet uygulama [K]	0.09	.12	0.04	0.04	0.17
Düşmanca [E]→Baskınlık [E]→Şiddet uygulama [K]	0.07	.10	0.05	-0.01	0.15
Korumacı [E]→Baskınlık [K]→Şiddet uygulama [K]	-0.00	-.00	0.03	-0.06	0.04
Korumacı [E]→Baskınlık [E]→Şiddet uygulama [K]	-0.01	-.01	0.00	-0.05	0.00
Düşmanca [K]→Baskınlık [K]→Şiddet uygulama [E]	0.00	.00	0.03	-0.02	0.06
Düşmanca [K]→Baskınlık [E]→Şiddet uygulama [E]	-0.03	-.03	0.04	-0.12	0.02
Korumacı [K]→Baskınlık [K]→Şiddet uygulama [E]	0.06	.07	0.04	0.01	0.14
Korumacı [K]→Baskınlık [E]→Şiddet uygulama [E]	0.10	.10	0.05	0.03	0.20
Düşmanca [E]→Baskınlık [K]→Şiddet uygulama [E]	0.04	.05	0.03	0.01	0.11
Düşmanca [E]→Baskınlık [E]→Şiddet uygulama [E]	0.21	.24	0.08	0.08	0.36
Korumacı [E]→Baskınlık [K]→Şiddet uygulama [E]	-0.00	-.00	0.02	-0.04	0.02
Korumacı [E]→Baskınlık [E]→Şiddet uygulama [E]	-0.03	-.03	0.03	-0.10	0.01
Düşmanca [K]→Baskınlık [K]→Şiddete maruz kalma [K]	0.02	.02	0.07	-0.10	0.13
Düşmanca [K]→Baskınlık [E]→Şiddete maruz kalma [K]	-0.00	-.00	0.01	-0.04	0.01
Korumacı [K]→Baskınlık [K]→Şiddete maruz kalma [K]	0.20	.24	0.08	0.10	0.36
Korumacı [K]→Baskınlık [E]→Şiddete maruz kalma [K]	0.01	.01	0.02	-0.02	0.06
Düşmanca [E]→Baskınlık [K]→Şiddete maruz kalma [K]	0.13	.17	0.05	0.07	0.23
Düşmanca [E]→Baskınlık [E]→Şiddete maruz kalma [K]	0.02	.03	0.05	-0.06	0.11
Korumacı [E]→Baskınlık [K]→Şiddete maruz kalma [K]	-0.00	-.00	0.05	-0.01	0.07
Korumacı [E]→Baskınlık [E]→Şiddete maruz kalma [K]	-0.00	-.00	0.01	-0.04	0.00
Düşmanca [K]→Baskınlık [K]→Şiddete maruz kalma [E]	0.01	.01	0.04	-0.04	0.09
Düşmanca [K]→Baskınlık [E]→Şiddete maruz kalma [E]	-0.02	-.02	0.03	-0.09	0.01
Korumacı [K]→Baskınlık [K]→Şiddete maruz kalma [E]	0.11	.11	0.05	0.04	0.20
Korumacı [K]→Baskınlık [E]→Şiddete maruz kalma [E]	0.06	.67	0.04	0.02	0.14
Düşmanca [E]→Baskınlık [K]→Şiddete maruz kalma [E]	0.07	.08	0.04	0.03	0.15
Düşmanca [E]→Baskınlık [E]→Şiddete maruz kalma [E]	0.14	.15	0.07	0.04	0.26
Korumacı [E]→Baskınlık [K]→Şiddete maruz kalma [E]	-0.00	-.00	0.03	-0.05	0.04
Korumacı [E]→Baskınlık [E]→Şiddete maruz kalma [E]	-0.02	-.02	0.02	-0.08	0.00

Not: Korumacı [K]→Baskınlık [E]→Şiddet uygulama [K] için %95 Bootstrap Güven Aralığının alt sınırı .001'dir; fakat tabloda iki ondalıkla ifade edildiği için .00 şeklinde gösterilmiştir. Bu iki dolaylı etki için güven aralığının alt sınırı 0'dan büyük olduğundan istatistiksel bakımdan önemli kabul edilmişlerdir.

Tablo 4'e göre;

Düşmanca [K] → Baskınlık [K] → Şiddet uygulama [K]: Kadınların düşmanca cinsiyetçilik düzeyi ile kadınlar tarafından uygulanan şiddet arasındaki ilişkide, kadınların baskınlık düzeyinin aracı rolü istatistiksel bakımdan önemsizdir ($B = .01$, $\beta = .01$, $t = 0.24$, %95 GA = $[-.06, .09]$).

Düşmanca [K] → Baskınlık [E] → Şiddet uygulama [K]: Kadınların düşmanca cinsiyetçilik düzeyi ile kadınların tarafından uygulanan şiddet arasındaki ilişkide erkeklerin baskınlık düzeyinin aracı rolü istatistiksel bakımdan önemsizdir ($B = -.01$, $\beta = -.01$, $t = -.65$, %95 GA = $[-.06, .00]$).

Korumacı [K] → Baskınlık [K] → Şiddet uygulama [K]: Kadınların korumacı cinsiyetçilik düzeyi ile kadınlar tarafından uygulanan şiddet arasındaki ilişkiye kadınların baskınlık düzeyi aracılık etmektedir ($B = .13$, $\beta = .17$, $t = 2.16$, %95 GA = $[.05, .26]$). Buna göre, kadının korumacı cinsiyetçiliği bir puan arttığında kadının baskınlığı .36 puan artmaktadır. Kadının baskınlığı bu .36 puanlık etkinin .35'ini kadının şiddet uygulamasına aktarmaktadır ($a*b = .36*.35 = .13$). Dolayısıyla kadının korumacı cinsiyetçiliğinin kadının şiddet uygulaması üzerindeki dolaylı etkisi .13 puandır. Böylelikle, kadının korumacı cinsiyetçiliğinin kadının şiddet uygulamasındaki toplam etkisi $.03+.13+.03$ (erkeğin baskın olduğu) = .19 puandır.

Korumacı [K] → Baskınlık [E] → Şiddet uygulama [K]: Kadınların korumacı cinsiyetçilik düzeyi ile kadınlar tarafından uygulanan şiddet arasındaki ilişkiye, erkeklerin baskınlık düzeyinin aracılık etmektedir ($B = .03$, $\beta = .04$, $t = 1.32$, %95 GA = $[.00, .09]$). Buna göre, kadının korumacı cinsiyetçiliği bir puan arttığında erkeğin baskınlığı .26 puan artmaktadır. Erkeğin baskınlığı bu .26 puanlık etkinin .12 puanını kadının şiddet uygulamasına aktarmaktadır ($a*b = .26*.12 = .03$). Dolayısıyla kadının korumacı cinsiyetçiliğinin kadının şiddet uygulaması üzerindeki dolaylı etkisi .03 puandır. Böylelikle, kadının korumacı cinsiyetçiliğinin kadının şiddet uygulaması üzerindeki toplam etkisi $.03+.03+.13$ (kadının baskın olduğu) = .19 puandır.

Düşmanca [E] → Baskınlık [K] → Şiddet uygulama [K]: Erkeklerin düşmanca cinsiyetçilik düzeyi ile kadınlar tarafından uygulanan şiddet arasındaki ilişkiye kadınların baskınlık

düzeyi aracılık etmektedir ($B = .09$, $\beta = .12$, $t = 2.33$, %95 GA = [.04, .17]). Buna göre, erkeğin düşmanca cinsiyetçilik düzeyi bir puan arttığında kadının baskınlığı .24 puan artmaktadır. Kadının baskınlığı bu .24 puanlık etkinin .35 puanını kadının şiddet uygulamasına aktarmaktadır ($a*b = .24*.35 = .08$). Dolayısıyla erkeğin düşmanca cinsiyetçiliğinin erkeğin şiddet uygulaması üzerindeki dolaylı etkisi .08 puandır. Böylelikle, erkeğin düşmanca cinsiyetçiliğinin kadının şiddet uygulaması üzerindeki toplam etkisi $.08+(-.03)+.07$ (erkeğin baskın olduğu) = .12 puandır.

Düşmanca [E] → Baskınlık [E] → Şiddet uygulama [K]: Erkeklerin düşmanca cinsiyetçilik düzeyi ile kadınlar tarafından uygulanan şiddet arasındaki ilişkide, erkeklerin baskınlık düzeyinin aracı rolü istatistiksel bakımdan önemsizdir ($B = .07$, $\beta = .10$, $t = 1.51$, %95 GA = [-.01, .15]).

Korumacı [E] → Baskınlık [K] → Şiddet uygulama [K]: Erkeklerin korumacı cinsiyetçilik düzeyi ile kadınlar tarafından uygulanan şiddet arasındaki ilişkide, kadınların baskınlık düzeyinin aracı rolü istatistiksel bakımdan önemsizdir ($B = -.00$, $\beta = -.00$, $t = -0.19$, %95 GA = [-.06, .04]).

Korumacı [E] → Baskınlık [E] → Şiddet uygulama [K]: Erkeklerin korumacı cinsiyetçilik düzeyi ile kadınlar tarafından uygulanan şiddet arasındaki ilişkide, erkeklerin baskınlık düzeyinin aracı rolü istatistiksel bakımdan önemsizdir ($B = -.01$, $\beta = -.01$, $t = -0.72$, %95 GA = [-.05, .00]).

Düşmanca [K] → Baskınlık [K] → Şiddet uygulama [E]: Kadınların düşmanca cinsiyetçilik düzeyi ile erkekler tarafından uygulanan şiddet arasındaki ilişkide, kadınların baskınlık düzeyinin aracı rolü istatistiksel bakımdan önemsizdir ($B = .00$, $\beta = .00$, $t = 0.21$, %95 GA = [-.02, .06]).

Düşmanca [K] → Baskınlık [E] → Şiddet uygulama [E]: Kadınların düşmanca cinsiyetçilik düzeyi ile erkekler tarafından uygulanan şiddet arasındaki ilişkide, erkeklerin baskınlık düzeyinin aracı rolü istatistiksel bakımdan önemsizdir ($B = -.03$, $\beta = -.03$, $t = -0.79$, %95 GA = [-.12, .02]).

Korumacı [K] → Baskınlık [K] → Şiddet uygulama [E]: Kadınların korumacı cinsiyetçilik düzeyi ile erkekler tarafından uygulanan şiddet arasındaki ilişkiye kadınların baskınlık düzeyi aracılık etmektedir ($B = .06$, $\beta = .07$, $t = 1.64$, %95 GA = [.01, .14]). Buna göre, kadının korumacı cinsiyetçilik düzeyi bir puan arttığında kadının baskınlığı .36 puan artmaktadır. Kadının baskınlığı .36 puanlık bu etkinin .17 puanını erkeğin şiddet uygulamasına aktarmaktadır ($a*b = .36*.17 = .06$). Dolayısıyla kadının korumacı cinsiyetçiliğinin erkeğin şiddet uygulaması üzerindeki dolaylı etkisi .06 puandır. Böylelikle kadının korumacı cinsiyetçiliğinin erkeğin şiddet uygulaması üzerindeki toplam etkisi $.06+.19+.10$ (erkeğin baskın olduğu) = .34 puandır.

Korumacı [K] → Baskınlık [E] → Şiddet uygulama [E]: Kadınların korumacı cinsiyetçilik düzeyi ile erkekler tarafından uygulanan yakın ilişki şiddeti arasındaki ilişkiye erkeklerin baskınlık düzeyi aracılık etmektedir ($B = .10$, $\beta = .10$, $t = 1.98$, %95 GA = [.03, .20]). Buna göre, kadının korumacı cinsiyetçilik düzeyi bir puan arttığında erkeğin baskınlığı .26 puan artmaktadır. Erkeğin baskınlığı .26 puanlık bu etkinin .36 puanını erkeğin şiddet uygulamasına aktarmaktadır ($a*b = .26*.36 = .10$). Dolayısıyla kadının korumacı cinsiyetçiliğinin erkeğin şiddet uygulaması üzerindeki dolaylı etkisi .10 puandır. Böylelikle kadının korumacı cinsiyetçiliğinin erkeğin şiddet uygulaması üzerindeki toplam etkisi $.10+.19+.06$ (kadının baskın olduğu) = .34 puandır.

Düşmanca [E] → Baskınlık [K] → Şiddet uygulama [E]: Erkeklerin düşmanca cinsiyetçilik düzeyi ile erkeklerin tarafından uygulanan şiddet arasındaki ilişkiye kadınların baskınlık düzeyi aracılık etmektedir ($B = .04$, $\beta = .05$, $t = 1.46$, %95 GA = [.01, .11]). Erkeğin düşmanca cinsiyetçilik düzeyi bir puan arttığında kadının baskınlığı .24 puan artmaktadır. Kadının baskınlığı .24 puanlık bu etkinin .17 puanını erkeğin şiddet uygulamasına aktarmaktadır ($a*b = .24*.17 = .04$). Dolayısıyla erkeğin düşmanca cinsiyetçiliğinin erkeğin şiddet uygulaması üzerindeki dolaylı etkisi .04 puandır. Böylelikle erkeğin düşmanca cinsiyetçiliğinin erkeğin şiddet uygulaması üzerindeki toplam etkisi $.04+.04+.21$ (erkeğin baskın olduğu) = .29 puandır.

Düşmanca [E] → Baskınlık [E] → Şiddet uygulama [E]: Erkeklerin düşmanca cinsiyetçilik düzeyi ile erkekler tarafından uygulanan şiddet arasındaki ilişkiye erkeklerin baskınlık düzeyi aracılık etmektedir ($B = .21, \beta = .24, t = 2.48, \%95 \text{ GA} = [.08, .36]$). Erkeğin düşmanca cinsiyetçilik düzeyi bir puan arttığında erkeğin baskınlığı .58 puan artmaktadır. Erkeğin baskınlığı .58 puanlık bu etkinin .36 puanını erkeğin şiddet uygulamasına aktarmaktadır ($a*b = .58*.36 = .04$). Dolayısıyla erkeğin düşmanca cinsiyetçiliğinin erkeğin şiddet uygulaması üzerindeki dolaylı etkisi .21 puandır. Böylelikle erkeğin düşmanca cinsiyetçiliğinin erkeğin şiddet uygulaması üzerindeki toplam etkisi $.04+.21+.04$ (kadının baskın olduğu) = .29 puandır.

Korumacı [E] → Baskınlık [K] → Şiddet uygulama [E]: Erkeklerin korumacı cinsiyetçilik düzeyi ile erkekler tarafından uygulanan şiddet arasındaki ilişkide, kadınların baskınlık düzeyinin aracı rolü istatistiksel bakımdan önemsizdir ($B = -.00, \beta = -.00, t = -.09, \%95 \text{ GA} = [-.04, .02]$).

Korumacı [E] → Baskınlık [E] → Şiddet uygulama [E]: Erkeklerin korumacı cinsiyetçilik düzeyi ile erkekler tarafından uygulanan şiddet arasındaki ilişkide, erkeklerin baskınlık düzeyinin aracı rolü istatistiksel bakımdan önemsizdir ($B = -.03, \beta = -.03, t = -0.96, \%95 \text{ GA} = [-.10, .01]$).

Düşmanca [K] → Baskınlık [K] → Şiddete maruz kalma [K]: Kadınların düşmanca cinsiyetçilik düzeyi ile kadınların maruz kaldığı şiddet düzeyi arasındaki ilişkide, kadınların baskınlık düzeyinin aracı rolü istatistiksel bakımdan önemsizdir ($B = .02, \beta = .02, t = 0.25, \%95 \text{ GA} = [-.10, .13]$).

Düşmanca [K] → Baskınlık [E] → Şiddete maruz kalma [K]: Kadınların düşmanca cinsiyetçilik düzeyi ile kadınların maruz kaldığı şiddet düzeyi arasındaki ilişkide, erkeklerin baskınlık düzeyinin aracı rolü istatistiksel bakımdan önemsizdir ($B = -.00, \beta = -.00, t = -0.26, \%95 \text{ GA} = [-.04, .01]$).

Korumacı [K] → Baskınlık [K] → Şiddete maruz kalma [K]: Kadınların korumacı cinsiyetçilik düzeyi ile kadınların maruz kaldığı yakın ilişki şiddeti arasındaki ilişkiye kadınların baskınlık düzeyi aracılık etmektedir ($B = .20, \beta = .24, t = 2.68, \%95 \text{ GA} = [.04, .20]$). Kadının korumacı

cinsiyetçilik düzeyi bir puan arttığında kadının baskınlığı .36 puan artmaktadır. Kadının baskınlığı .36 puanlık bu etkinin .56 puanını kadının şiddete maruz kalmasına aktarmaktadır ($a*b = .36*.56 = .20$). Dolayısıyla kadının korumacı cinsiyetçiliğinin kadının şiddete maruz kalması üzerindeki dolaylı etkisi .20 puandır. Böylelikle kadının korumacı cinsiyetçiliğinin kadının şiddete maruz kalması üzerindeki toplam etkisi $.00+.20+.01$ (erkeğin baskın olduğu) = .21 puandır.

Korumacı [K] → Baskınlık [E] → Şiddete maruz kalma [K]: Kadınların korumacı cinsiyetçilik düzeyi ile kadınların maruz kaldığı yakın ilişki şiddeti arasındaki ilişkide, erkeklerin baskınlık düzeyinin aracı rolü istatistiksel bakımdan önemsizdir ($B = .01, \beta = .01, t = 0.42, \%95 \text{ GA} = [-.02, .06]$).

Düşmanca [E] → Baskınlık [K] → Şiddete maruz kalma [K]: Erkeklerin düşmanca cinsiyetçilik düzeyi ile kadınların maruz kaldığı şiddet arasındaki ilişkiye kadınların baskınlık düzeyi aracılık etmektedir ($B = .13, \beta = .17, t = 2.92, \%95 \text{ GA} = [.07, .23]$). Erkeğin düşmanca cinsiyetçilik düzeyi bir puan arttığında kadının baskınlığı .24 puan artmaktadır. Kadının baskınlığı .24 puanlık bu etkinin .56 puanını kadının şiddete maruz kalmasına aktarmaktadır ($a*b = .24*.56 = .13$). Dolayısıyla erkeğin düşmanca cinsiyetçiliğinin kadının şiddete maruz kalması üzerindeki dolaylı etkisi .13 puandır. Böylelikle erkeğin düşmanca cinsiyetçiliğinin kadının şiddete maruz kalması üzerindeki toplam etkisi $-.03+.13+.02$ (erkeğin baskın olduğu) = .12 puandır.

Düşmanca [E] → Baskınlık [E] → Şiddete maruz kalma [K]: Erkeklerin düşmanca cinsiyetçilik düzeyi ile kadınların maruz kaldığı şiddet arasındaki ilişkide, erkeklerin baskınlık düzeyinin aracı rolü istatistiksel bakımdan önemsizdir ($B = .02, \beta = .03, t = 0.44, \%95 \text{ GA} = [-.06, .11]$).

Korumacı [E] → Baskınlık [K] → Şiddete maruz kalma [K]: Erkeklerin korumacı cinsiyetçilik düzeyi ile kadınların maruz kaldığı şiddet arasındaki ilişkide, kadınların baskınlık düzeyinin aracı rolü istatistiksel bakımdan önemsizdir ($B = -.00, \beta = -.00, t = -0.10, \%95 \text{ GA} = [-.01, .07]$).

Korumacı [E] → Baskınlık [E] → Şiddete maruz kalma [K]: Erkeklerin korumacı cinsiyetçilik düzeyi ile kadınların maruz kaldığı şiddet arasındaki ilişkide, erkeklerin baskınlık düzeyinin aracı rolü istatistiksel bakımdan önemsizdir ($B = -.00$, $\beta = -.00$, $t = -0.29$, %95 GA = [-.04, .00]).

Düşmanca [K] → Baskınlık [K] → Şiddete maruz kalma [E]: Kadınların düşmanca cinsiyetçilik düzeyi ile erkeklerin maruz kaldığı yakın ilişki şiddeti arasındaki ilişkide, kadınların baskınlık düzeyinin aracı rolü istatistiksel bakımdan önemsizdir ($B = .01$, $\beta = .01$, $t = 0.23$, %95 GA = [-.04, .09]).

Düşmanca [K] → Baskınlık [E] → Şiddete maruz kalma [E]: Kadınların düşmanca cinsiyetçilik düzeyi ile erkeklerin maruz kaldığı yakın ilişki şiddeti arasındaki ilişkide, erkeklerin baskınlık düzeyinin aracı rolü istatistiksel bakımdan önemsizdir ($B = -.03$, $\beta = -.02$, $t = -0.74$, %95 GA = [-.09, .01]).

Korumacı [K] → Baskınlık [K] → Şiddete maruz kalma [E]: Kadınların korumacı cinsiyetçilik düzeyi ile erkeklerin maruz kaldığı yakın ilişki şiddeti arasındaki ilişkiye kadınların baskınlık düzeyi aracılık etmektedir ($B = .11$, $\beta = .11$, $t = 2.29$, %95 GA = [.04, .20]). Kadının korumacı cinsiyetçilik düzeyi bir puan arttığında kadının baskınlığı .36 puan artmaktadır. Kadının baskınlığı .36 puanlık bu etkinin .30 puanını erkeğin şiddete maruz kalmasına aktarmaktadır ($a*b = .36*.30 = .11$). Dolayısıyla kadının korumacı cinsiyetçiliğinin erkeğin şiddete maruz kalması üzerindeki dolaylı etkisi .11 puandır. Böylelikle kadının korumacı cinsiyetçiliğinin erkeğin şiddete maruz kalması üzerindeki toplam etkisi $.17 + .11 + .06$ (erkeğin baskın olduğu) = .34 puandır.

Korumacı [K] → Baskınlık [E] → Şiddete maruz kalma [E]: Kadınların korumacı cinsiyetçilik düzeyi ile erkeklerin maruz kaldığı yakın ilişki şiddeti arasındaki ilişkiye erkeklerin baskınlık düzeyi aracılık etmektedir ($B = .06$, $\beta = .67$, $t = 1.71$, %95 GA = [.02, .14]). Kadının korumacı cinsiyetçilik düzeyi bir puan arttığında erkeğin baskınlığı .26 puan artmaktadır. Erkeğin baskınlığı .26 puanlık bu etkinin .24 puanını erkeğin şiddete maruz kalmasına aktarmaktadır ($a*b = .26*.24 = .06$). Dolayısıyla kadının korumacı cinsiyetçiliğinin erkeğin şiddete maruz kalması üzerindeki dolaylı etkisi .06 puandır. Böylelikle kadının korumacı cinsiyetçiliğinin

erkeğin şiddete maruz kalması üzerindeki toplam etkisi $.17+.06+.11$ (kadının baskın olduğu) = $.34$ puandır.

Düşmanca [E] → Baskınlık [K] → Şiddete maruz kalma [E]: Erkeklerin düşmanca cinsiyetçilik düzeyi ile erkeklerin maruz kaldığı yakın ilişki şiddeti arasındaki ilişkiye kadınların baskınlık düzeyi aracılık etmektedir ($B = .07, \beta = .08, t = 2.03, \%95 \text{ GA} = [.03, .15]$). Erkeğin düşmanca cinsiyetçilik düzeyi bir puan arttığında kadının baskınlığı $.24$ puan artmaktadır. Kadının baskınlığı $.24$ puanlık bu etkinin $.30$ puanını erkeğin şiddete maruz kalmasına aktarmaktadır ($a*b = .24*.30 = .07$). Dolayısıyla erkeğin düşmanca cinsiyetçiliğinin erkeğin şiddete maruz kalması üzerindeki dolaylı etkisi $.07$ puandır. Böylelikle erkeğin düşmanca cinsiyetçiliğinin erkeğin şiddete maruz kalması üzerindeki toplam etkisi $.13+.07+.14$ (erkeğin baskın olduğu) = $.34$ puandır.

Düşmanca [E] → Baskınlık [E] → Şiddete maruz kalma [E]: Erkeklerin düşmanca cinsiyetçilik düzeyi ile erkeklerin maruz kaldığı yakın ilişki şiddeti arasındaki ilişkiye erkeklerin baskınlık düzeyi aracılık etmektedir ($B = .14, \beta = .15, t = 1.98, \%95 \text{ GA} = [.04, .26]$). Erkeğin düşmanca cinsiyetçilik düzeyi bir puan arttığında erkeğin baskınlığı $.58$ puan artmaktadır. Erkeğin baskınlığı $.58$ puanlık bu etkinin $.24$ puanını erkeğin şiddete maruz kalmasına aktarmaktadır ($a*b = .58*.24 = .14$). Dolayısıyla erkeğin düşmanca cinsiyetçiliğinin erkeğin şiddete maruz kalması üzerindeki dolaylı etkisi $.14$ puandır. Böylelikle erkeğin düşmanca cinsiyetçiliğinin erkeğin şiddete maruz kalması üzerindeki toplam etkisi $.13+.14+.07$ (kadının baskın olduğu) = $.34$ puandır.

Korumacı [E] → Baskınlık [K] → Şiddete maruz kalma [E]: Erkeklerin korumacı cinsiyetçilik düzeyi ile erkeklerin maruz kaldığı yakın ilişki şiddeti arasındaki ilişkide, kadınların baskınlık düzeyinin aracı rolü istatistiksel bakımdan önemsizdir ($B = -.00, \beta = -.00, t = -0.10, \%95 \text{ GA} = [-.05, .04]$).

Korumacı [E] → Baskınlık [E] → Şiddete maruz kalma [E]: Erkeklerin korumacı cinsiyetçilik düzeyi ile erkeklerin maruz kaldığı yakın ilişki şiddeti arasındaki ilişkide, erkeklerin baskınlık düzeyinin aracı rolü istatistiksel bakımdan önemsizdir ($B = -.02, \beta = -.02, t = -0.88, \%95 \text{ GA} = [-.08, .00]$).

Dolaylı etkiler incelendiğinde, kadının ve erkeğin baskınlık düzeyinin aracılığında, korumacı cinsiyetçilik düzeyinin artmasının kadının uyguladığı şiddeti, erkeğin ise uyguladığı ve maruz kaldığı şiddeti arttırdığı görülmektedir. Aynı zamanda kadının baskınlık düzeyinin aracılığında, kadının korumacı cinsiyetçilik düzeyi, kadının maruz kaldığı şiddeti de arttırmaktadır. Benzer bir durum ise erkeğin düşmanca cinsiyetçilik düzeyi için geçerlidir. Kadının ve erkeğin baskınlık düzeyleri aracılık ettiğinde, erkeğin düşmanca cinsiyetçilik düzeyi erkeğin uyguladığı ve maruz kaldığı şiddetin artmasına neden olmaktadır. Bu ilişkiye kadının baskınlık düzeyi aracılık ettiğinde ise erkeğin düşmanca cinsiyetçilik düzeyinin yükselmesi, kadının uyguladığı ve maruz kaldığı şiddet düzeyini arttırmaktadır.

Sonuç olarak, doğrudan ve dolaylı etkiler birlikte değerlendirildiğinde; kadının korumacı cinsiyetçiliğinin, erkeğin ise düşmanca cinsiyetçiliğinin hem kadının hem erkeğin baskınlık düzeyini arttırdığı görülmektedir. Kadının ve erkeğin baskınlık düzeyinin artması ise hem kadın hem erkek için uygulanan ve maruz kalınan yakın ilişki şiddetini arttırmaktadır. Yakın ilişki şiddeti üzerinde doğrudan etkisi olan ise korumacı cinsiyetçiliktir ve erkeğin korumacı cinsiyetçiliğinin artmasının hem kadın hem erkek için uygulanan ve maruz kalınan yakın ilişki şiddetini azalttığı görülmüştür. Kadının korumacı cinsiyetçiliğinin yakın ilişki şiddeti üzerinde doğrudan bir etkisi bulunmazken, partnerlerden birinin (kadının ya da erkeğin) baskınlığı bu ilişkiye aracılık ettiğinde, kadının korumacı cinsiyetçilik düzeyinin kadının uyguladığı şiddeti, erkeğin ise uyguladığı ve maruz kaldığı şiddeti arttırdığı görülmüştür. Benzer bir durum, erkeğin düşmanca cinsiyetçilik düzeyi için de geçerlidir. Düşmanca cinsiyetçiliğin yakın ilişki şiddeti üzerinde doğrudan yordayıcı bir etkisi bulunmamaktadır; fakat partnerlerden birinin (kadının ya da erkeğin) baskınlık düzeyi arttığında erkeğin düşmanca cinsiyetçiliği erkeğin hem uyguladığı hem maruz kaldığı şiddet düzeyi arttırmaktadır. Diğer bir deyişle, kadının korumacı cinsiyetçiliği ve erkeğin düşmanca cinsiyetçiliği yakın ilişki şiddeti üzerinde doğrudan etkili olmazken; bu ilişkiye partnerlerin baskınlığı aracılık ettiğinde kadın ve erkek için uygulanan ve maruz kalınan şiddet artmaktadır. Bu durumda, kadınlar ve erkekler için farklı cinsiyetçilik türlerinin, partnerlerin baskınlığı durumunda yakın ilişki şiddetini ortaya çıkardığı söylenebilir. Ayrıca partnerlerden

herhangi birinin baskınlığı söz konusu olduğunda, erkeğin korumacı cinsiyetçiliğinin yakın ilişki şiddetini azaltması yönündeki etki de ortadan kalkmaktadır.

Bölüm 5

Sonuç ve Öneriler

Bu bölümde bulgular, araştırma problemlerinin sırasına uygun olarak tartışılmıştır. Öncelikle BÖ'nün uyarlama çalışması, ardından katılımcıların ayırt edilebilirliği ile ilgili bulgular tartışılmış, son olarak aktör-partner karşılıklı bağımlı aracılık modelinden elde edilen bulgular değerlendirilmiştir. Ayrıca araştırmanın güçlü ve zayıf yönleri incelenmiş, araştırmadan elde edilen sonuçlar çerçevesinde gelecek araştırmalar ve uygulama alanı için önerilerde bulunulmuştur.

BÖ'nün Türkçe Formundan Elde Edilen Ölçümlerin Geçerlik ve Güvenirlik Katsayılarına İlişkin Tartışma

Bu araştırmada, Hamby (1996) tarafından romantik ilişkilerdeki baskınlığı ölçmek amacıyla geliştirilen BÖ'nün Türkçe uyarlama çalışması yapılmıştır. Ölçeğin dilsel eşdeğerliğini sağlamak için aynı örnekleme uygulanan ölçeğin Türkçe ve İngilizce formları arasında bulunan yüksek korelasyon, çeviri sırasında ölçek maddelerinin anlamlarının korunduğunu göstermektedir. Diğer bir deyişle, Türkçe ve İngilizce ölçek maddeleri, katılımcılar için aynı anlamı ifade etmektedir. Ölçeğin güvenirlilik katsayıları hesaplanırken çiftlere ait veri üzerinden hem alt boyutlar hem de ölçek geneli için güvenirlilik katsayıları aktör (kadın) ve partner (erkek) için ayrı ayrı hesaplanmıştır. Hem alt ölçeklerin hem de ölçek genelinin Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı, sınır değer olarak kabul edilen .70'in (Büyüköztürk, 2015) üzerindedir. Aktör ve partner için ayrı ayrı hesaplanan güvenirlilik katsayılarının birbirine yakın olduğu ve hem aktör hem partner için en düşük güvenirlilik katsayılarının aşağılama boyutunda olduğu görülmektedir. Madde faktör yükleri incelendiğinde, aşağılama boyutundaki madde faktör yüklerinin diğer alt boyutlardaki madde faktör yüklerinden daha düşük olduğu ve en düşük madde faktör yüküne sahip maddenin de bu boyutta bulunduğu görülmektedir. Bu durumun, aşağılama alt boyutunun Cronbach alfa katsayısını düşürmüş olabileceği düşünülmektedir. Ayrıca aşağılama

boyutundaki maddelerin partnere yönelik olumsuz tutumları doğrudan ifade ediyor olması ve bu alt boyutun sosyal beğenirlikten daha fazla etkilenmesi de aşağılama boyutunun güvenirlik katsayılarını düşürmüş olabilir.

BÖ'nün orijinal formunun geliştirildiği çalışmada alt boyutlar kuramsal temele göre oluşturulmuş ve her bir alt boyut için tek faktörlü çözüm uygulanmıştır. Bu çalışmada da orijinal çalışmaya benzer şekilde, her alt boyut tek faktörlü çözümle değerlendirilmiştir. Aşağılama boyutunda yer alan bir madde hariç (12. madde), diğer maddelerin madde faktör yükleri, genel olarak kabul gören madde faktör yük değeri olan .30'dan (Brown, 2015) yüksektir. Bu madde, aşağılama boyutunda ters maddedir. Kuramsal olarak bu maddenin, aşağılama boyutunda yer alması gerektiğinden, düşük yük değerine rağmen ölçekten çıkarılmamıştır.

Çiftlerin Değişkenler Arasında İlişkilerinin Ele Alınması: Ayırt Edilebilir ve Ayırt Edilemez Modeller ile İlgili Tartışma

Aracılık model testi yapılmadan önce, uygun analiz yöntemini seçmek amacıyla, katılımcıların ayırt edilebilirliğini test etmek için analizler yapılmış ve bu analizler sonucunda katılımcıların ayırt edilebilir olarak değerlendirilmesine karar verilmiştir. Aktör-partner karşılıklı bağımlılık modelinde, diyadın (çiftin) üyeleri ayırt edilebilir ve ayırt edilemez üyeler olmak üzere ikiye ayrılmaktadır ve çift üyelerinin ayırt edilebilirliği, seçilecek veri analizi yöntemini belirlemektedir (Kenny ve Ledermann. 2010).

Çift üyeleri arasında ayırt edilebilirlikle ilgili ayrımın hem ampirik hem teorik olarak anlamlı bir faktöre göre yapılması gerekmektedir (Kenny vd., 2006). Araştırılan konu bağlamında değerlendirildiğinde, çift üyeleri belli bir faktör açısından birbirinden farklılaşıyorsa burada ayırt edilebilir çift üyeleri söz konusudur (Ledermann ve Macho, 2014). Örneğin; bir çiftin üyeleri heteroseksüel partnerler, ebeveyn-çocuk, işveren-çalışan olduğunda teorik olarak bu çift üyeleri ayırt edilebilirdir. Ayırt edilemez çift üyelerine ise homoseksüel partnerler, ikiz kardeşler, iş arkadaşları örnek verilebilir.

Teorik olarak değerlendirildiğinde, bu araştırma heteroseksüel çiftlerle yürütüldüğü için, çift üyeleri ayırt edilebilirdir. Bununla birlikte, çift üyelerinin ayırt edilebilirliğine karar vermek için sadece teorik olarak ayırt edici bir unsurun bulunması yeterli olmamaktadır (Kenny vd., 2006). Kenny vd. çift üyeleri teorik olarak ayırt edilebilir olsa da bunun istatistiksel olarak da test edilmesi gerektiğini ve üyelerin verdikleri cevaplar istatistiksel olarak önemli şekilde farklılaşıyorsa sonraki analizlerin, çift üyelerinin ayırt edilebilir olarak kabul edilerek yapılması gerektiğini savunmuşlardır.

Çift üyelerinin ayırt edilebilir olması, kadınlardan ve erkeklerden elde edilen verilerin, cinsiyete göre istatistiksel olarak önemli şekilde farklılaştığı anlamında gelirken; çift üyelerinin ayırt edilemez oluşu ise kadınlar ve erkeklerin ölçek maddelerine verdikleri cevapların istatistiksel olarak önemli şekilde farklılaşmadığını ifade etmektedir (Kenny vd., 2006). Buradan hareketle, çift üyelerinin ayırt edilebilirliğini test etmek için öncelikle hiçbir sınırlandırmanın bulmadığı model için genel iyilik ve karşılaştırma katsayıları hesaplanmıştır. Hiçbir sınırlandırmanın yapılmadığı model, çift üyelerinin ayırt edilebilir olduğu kabul edilen doymuş modeli temsil etmektedir (Ledermann vd., 2011). Daha sonra kadınlardan ve erkeklerden elde edilen verilerin çeşitli doğrudan ve dolaylı etkileri aşamalı olarak sınırlandırılmış, ayırt edilebilir modelden ayırt edilemez modele doğru ilerlenmiştir. Sınırlandırmalar arttıkça ve ayırt edilebilir modelden ayırt edilemez modele ilerlendikçe ki-karenin büyüdüğü ve genel uyum katsayılarının bozulduğu görülmüştür. Bu durum, ayırt edilebilir modelin verilere daha uygun olduğunu ve çift üyelerinin cinsiyet açısından ayırt edilebilir olduğunu göstermektedir. Diğer bir deyişle, bu çalışmada çiftin iki üyesi olan kadınlar ve erkekler, ölçek maddelerine verdikleri cevaplar açısından cinsiyet düzeyinde istatistiksel açıdan önemli şekilde farklılaşmaktadır. Bu nedenle, bu araştırmanın verileri analiz edilirken hiçbir sınırlandırmanın bulunmadığı, ayırt edilebilir katılımcılar için aktör-partner karşılıklı bağımlı aracılık modeli kullanılmıştır.

Cinsiyetçilik Türleri ile Yakın İlişki Şiddeti Arasındaki İlişkide Baskınlığın Aracı Rolüne İlişkin Tartışma

Araştırmada “Bir romantik ilişkideki partnerlerin cinsiyetçilik türleri ile yakın ilişki şiddeti uygulama ve yakın ilişki şiddetine maruz kalma düzeyleri arasındaki ilişkide baskınlık düzeyinin dolaylı etkisi istatistiksel olarak önemli midir?” sorusuna yanıt aranmıştır. Araştırma bulguları, doğrudan ve dolaylı etkiler olmak üzere iki başlık altında tartışılmıştır.

Doğrudan Etkilerle İlgili Tartışma

Bu başlıkta, çelişik duygulu cinsiyetçilik ile yakın ilişki şiddeti arasındaki yordama ilişkileri tartışılmaktadır.

Cinsiyetçilik Türlerinin Yakın İlişki Şiddeti Üzerindeki Doğrudan Etkisi. Bu araştırmada, cinsiyetçilik türlerinin yakın ilişki şiddeti uygulama ve yakın ilişki şiddetine maruz kalma üzerindeki etkisi incelendiğinde, erkeklerin korumacı cinsiyetçilik düzeyleri arttıkça, erkeklerin hem uyguladığı hem de maruz kaldığı şiddet düzeyinin istatistiksel olarak önemli şekilde azaldığı bulunmuştur. Bu bulgu, partner etkilerinde de doğrulanmıştır. Diğer bir deyişle, erkeklerin korumacı cinsiyetçilik düzeyi yükseldikçe, kadınların uyguladığı ve maruz kaldığı şiddet de azalmaktadır. Düşmanca cinsiyetçiliğin ise hem aktör hem partner için yakın ilişki şiddeti uygulama ya da yakın ilişki şiddetine maruz kalma üzerinde bir etkisi yoktur.

Düşmanca cinsiyetçilikle ilgili önceki araştırmalar düşmanca cinsiyetçiliğin yakın ilişki şiddeti uygulama konusunda önemli bir yordayıcı olduğunu ortaya koymaktadır (Ibabe vd., 2016). Ayrıca düşmanca cinsiyetçiliğin kadınlarla ilgili olumsuz kalıp yargılar (Glick ve Fiske, 1996) ve partnerin yaşadığı acıya düşük hassasiyet (Vecina ve Piñuela, 2017) içermesi, düşmanca cinsiyetçilik düzeyi yüksek olan erkekleri partnerlerine şiddet uygulamaya daha yatkın hale getirmektedir. Düşmanca cinsiyetçilik düzeyi yüksek olan kişiler, kadına yönelik şiddet olaylarında kurbanı daha fazla suçlamakta ve şiddeti daha fazla meşrulaştırmaktadır (Üzümçeker ve Akfırat, 2018). Tüm bunlar, düşmanca

cinsiyetçiliği yakın ilişki şiddeti uygulama konusunda bir risk faktörü haline getirmektedir. Bu doğrultuda, düşmanca cinsiyetçilik düzeyi yüksek olan erkeklerin partnerlerine daha fazla şiddet uyguladığını gösteren çok sayıda araştırma vardır (Renzetti vd., 2018). Bu araştırmada ise düşmanca cinsiyetçilik ile şiddet uygulama ve şiddete maruz kalma arasında ne aktör ne de partner etkisi açısından anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ve araştırmanın bu bulgusu, literatürdeki diğer araştırmalarla çelişir niteliktedir. Bu durum, çelişik duygulu cinsiyetçiliğin tutum, yakın ilişki şiddetinin de (CTS2) doğrudan şiddet davranışlarının sayısı şeklinde ölçülmesinden kaynaklanabilir. Tutumların biliş, duygu ve davranış olmak üzere üç bileşeni olduğu ve tutumların her zaman somut davranışlara dönüşmediği bilinmektedir (Kağıtçıbaşı ve Cemalcılar, 2014). Bu araştırmada da düşmanca cinsiyetçilikle ilgili tutumların, doğrudan şiddet davranışına dönüşmemiş olabileceği düşünülmektedir. Düşmanca cinsiyetçilik ile yakın ilişki şiddeti uygulama ve maruz kalma arasında anlamlı dolaylı etkiler bulunmuş, bunlar dolaylı etkiler başlığında tartışılmıştır. Bu durum, düşmanca cinsiyetçiliğin şiddet uygulama davranışına doğrudan sebep olmasa da başka değişkenlerin aracılığında düşmanca cinsiyetçiliğin yakın ilişki şiddeti uygulamanın bir öncülü olduğunu ortaya koymaktadır.

Bu araştırmada, korumacı cinsiyetçilik düzeyinin hem aktör hem partner etkisi için yakın ilişki şiddeti uygulamayı ve yakın ilişki şiddetine maruz kalmayı azalttığı bulunmuştur. Diğer bir deyişle, korumacı cinsiyetçilik düzeyi yüksek olan erkekler partnerlerine daha az şiddet uygulamakta ve daha az şiddete maruz kalmaktadırlar; aynı zamanda, partnerinin korumacı cinsiyetçilik düzeyi yüksek olan kadınlar da partnerlerinden daha az şiddet görmekte ve partnerlerine daha az şiddet uygulamaktadır. Çelişik duygulu cinsiyetçilik kuramı, korumacı cinsiyetçiliğin düşmanca cinsiyetçilik gibi, kadınların yetersizliğini savunan bir düşünce yapısına dayandığı ileri sürmektedir (Glick ve Fiske, 2001). Ayrıca feminist kuram toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin, yakın ilişki şiddetine yol açtığını savunmaktadır (Lawson, 2012). Bununla birlikte, araştırma bulguları bu görüşleri kısmen doğrulamaktadır. Bulguların feminist kuramın görüşlerini desteklemediği nokta,

erkeğin korumacı cinsiyetçiliğinin yakın ilişki şiddetini azaltmasıdır. Bulguların bu şekilde elde edilmesi, çelişik duygulu cinsiyetçilik kuramının bir diğer kavramı olan korumacı ataerkillikle açıklanabilir. Korumacı ataerkillik, erkeğin kadını koruyup desteklemesi gerektiği ve kadının buna muhtaç olduğu düşüncesine dayanmaktadır (Sakallı-Uğurlu, 2002). Korumacı cinsiyetçilik ile yakın ilişki şiddeti uygulama arasındaki ilişkiyi ele alan araştırmalar, bu konuda tutarsız bulgulara sahiptir. Örneğin; Testoni vd. (2019) tarafından yapılan araştırmada, korumacı cinsiyetçilikle düşmanca cinsiyetçiliğin nasıl iç içe geçmiş olduğu gösterilmiştir. Korumacı cinsiyetçiliğin yakın ilişki şiddeti uygulama ile bir ilişkisinin olmadığını gösterildiği araştırmalar (Ibabe vd., 2016; Renzetti vd., 2018) olduğu gibi korumacı cinsiyetçiliğin erkeklerin partnerlerine uyguladıkları şiddet konusunda koruyucu bir faktör olarak işlev gördüğünü gösteren araştırmalar (Allen vd., 2008) da mevcuttur. Bu araştırma bulguları, erkeğin korumacı cinsiyetçiliğinin kadına yönelik şiddet konusunda koruyucu olmasıyla tutarlıdır. Buna ek olarak, araştırmada çiftlere ait veri kullanılması sayesinde, korumacı cinsiyetçilik düzeyi yüksek olan erkeklerin partnerlerinden daha az şiddet gördükleri de bulunmuştur. Bu durumun, korumacı cinsiyetçiliğin kadınlarla ilgili olumlu kalıp yargılarla, geleneksel toplumsal cinsiyet rolleriyle sınırlı şekilde de olsa, kadının korunup desteklenmesiyle ilişkili olmasından (Glick ve Fiske, 1996) kaynaklanıyor olabileceği ileri sürülebilir. Ayrıca erkeğin kadınlarla ilgili olumlu kalıp yargıları, ilişkide olumlu bir duygusal iklim yaratıyor, aynı zamanda kadının erkeğe uyguladığı şiddeti de azaltıyor olabilir. Yakın ilişkilerde şiddet genellikle karşılıklı şekilde ortaya çıkmaktadır (Hamberger, 2005; Ibabe vd., 2016; Renner ve Whitney, 2009). Kadınların uyguladığı şiddetin erkeklerin uyguladığı şiddete bir cevap ve karşılık olarak ortaya çıktığı savunulmaktadır (Allen vd., 2008). Bu bağlamda korumacı cinsiyetçilik tutumuna sahip erkeğin uyguladığı şiddet azaldığında, kadının uyguladığı şiddetin de azaldığı söylenebilir.

Erkeklerin korumacı cinsiyetçiliğinin erkeklerin uyguladığı yakın ilişki şiddeti üzerindeki etkisiyle ilgili çelişkili araştırma bulguları, kadının geleneksel toplumsal cinsiyet rollerine uyma düzeyinden de kaynaklanıyor görünmektedir. Çelişik duygulu cinsiyetçilik

kuramına göre, çelişik duygulu cinsiyetçilik düzeyi yüksek olan kişiler, kadınları, geleneksel toplumsal cinsiyet rollerine uyma düzeylerine göre “iyi” ve “kötü” olmak üzere sınıflandırılır (Chen vd., 2009). Geleneksel toplumsal cinsiyet rollerine uyan kadınlar korumacı cinsiyetçilikle ödüllendirilirken; geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin dışına çıkan kadınlar düşmanca cinsiyetçilik ile cezalandırılırlar (Allen vd., 2008). Araştırmalar da kadınların geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinden çıktıkça, düşmanca cinsiyetçilikle karşılaştıklarını göstermektedir (Alvarez vd., 2018). Bu araştırmada kadınların geleneksel toplumsal cinsiyet rollerini ne ölçüde benimsedikleri incelenmemiştir. Dolayısıyla, bu araştırmada kadınlar geleneksel toplumsal cinsiyet rollerini benimsiyor oldukları için korumacı cinsiyetçiliğin bu koruyucu etkisinin ortaya çıkmış olabileceği düşünülmektedir.

Dolaylı Etkilerle İlgili Tartışma

Bu bölümde dolaylı etkiler; çiftlere yönelik model kullanıldığından şu başlıklar altında ele alınmıştır:

- a) Çelişik duygulu cinsiyetçiliğin baskınlık aracılığıyla yakın ilişki şiddetini ortaya çıkarması,
- b) Korumacı cinsiyetçilik ve yakın ilişki şiddeti arasındaki ilişkide baskınlığın aracı rolü
- c) Düşmanca cinsiyetçilik ve yakın ilişki şiddeti arasındaki ilişkide, baskınlığın aracı rolü

Çelişik Duygulu Cinsiyetçiliğin Baskınlık Aracılığıyla Yakın İlişki Şiddetini Ortaya Çıkarması. Bu araştırmada, çelişik duygulu cinsiyetçiliğin, yakın ilişki şiddetini ortaya çıkarma konusunda doğrudan bir etkisi olmadığı bulunmuştur. Bununla birlikte, çelişik duygulu cinsiyetçiliğin, baskınlığın aracı rolü söz konusu olduğunda yakın ilişki şiddetini ortaya çıkardığı görülmektedir. Bu durum, kadınlarda ve erkeklerde farklı cinsiyetçilik türlerinin baskınlık ile birleştiğinde yakın ilişki şiddeti uygulama ve yakın ilişki şiddetine maruz kalma ihtimalinin artması ile ilgilidir.

Bu araştırmada cinsiyetçilik türleri ile baskınlık arasındaki aktör etkisi incelendiğinde; kadınların korumacı cinsiyetçilik düzeylerinin hem kendilerinin hem partnerlerinin baskınlığını arttırdığı görülmüştür. Erkeklerin ise düşmanca cinsiyetçilik düzeyleri hem kendilerinin hem partnerlerinin baskınlığını arttırmaktadır. Diğer bir deyişle, kadınların korumacı cinsiyetçilik düzeyi, erkeklerin de düşmanca cinsiyetçilik düzeyleri arttığında, her iki partnerin de baskınlık düzeyleri artmaktadır.

Literatürde cinsiyetçilik türleri ile çiftlerin baskınlık düzeyleri arasındaki ilişkinin doğrudan incelendiği araştırmalara rastlanmadığından, bulgular çelişik duygulu cinsiyetçilik kuramı doğrultusunda yorumlanmıştır. Bu araştırma bulgusunun ortaya çıkmasında belirleyici olan unsurun yakın ilişkilerde baskınlığın çiftler arasında bir karşılıklık içinde ve çift yönlü şekilde ortaya çıkmasıyla (Straus, 2008) ilgili olduğu düşünülmektedir. Kadının korumacı cinsiyetçilik düzeyinin yüksek olması, kadınların geleneksel toplumsal cinsiyet rollerini benimseyip sürdürmesi ve erkeğin görece olarak daha baskın konumda olmasını kabullenmesi anlamına gelmektedir (Hammond vd., 2017). Bu nedenle kadınların korumacı cinsiyetçilik düzeylerinin yükselmesinin bir sonucu olarak partnerlerinin baskınlık düzeylerini arttırması beklendik bir durumdur. Benzer şekilde, düşmanca cinsiyetçilik de kadınların yetersizliği fikrini merkeze alarak erkekleri kadınlardan daha üstün gören, kadın in erkeğin hakimiyetinde olması gerektiğini savunan bir düşünce yapısını ifade eder ve erkeğin kadın üzerindeki gücünü ve baskınlığını meşrulaştırır (Cross vd., 2019). Düşmanca cinsiyetçilik düzeyleri yüksek olan erkeklerin ilişkide daha baskın olup, partnerleri üzerinde kontrol sağlamaya çalışmaları hem çelişik duygulu cinsiyetçilik kuramının hem de feminist kuramın öngördüğü bir durumdur. Feminist kurama göre hem korumacı cinsiyetçilik hem de düşmanca cinsiyetçilik kadınla erkek arasındaki toplumsal cinsiyet eşitsizliğini derinleştirmekte (Glick ve Fiske, 2011) ve bu durum da erkeğin kadın üzerinde baskınlık sağlamasına hizmet etmektedir. Ayrıca erkeklerin düşmanca cinsiyetçilik düzeylerinin, baskınlığın alt boyutlarından biri olan otoriterlik ile ilişkili olduğu da bilinmektedir (Loveland ve Raghavan, 2017). Bu iki durumda da çelişik duygulu cinsiyetçilik kuramı ve feminist

kuram bağlamında değerlendirildiğinde kadınların baskınlık düzeyinin yüksek olması beklenmemektedir. Bu durumun, yakın ilişkilerde baskınlığın tek taraflı şekilde ortaya çıkmaması, genellikle taraflardan biri diğeri üzerinde baskıcı kontrol uyguladığında diğerin de bu duruma benzer şekilde karşılık vermesi ve baskınlığın ilişki içinde bir davranış örüntüsüne dönüşmesiyle ilgili olduğu düşünülmektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde, araştırmalar baskınlığın genellikle çift taraflı olarak sergilendiğini göstermektedir (Robertson ve Murachver, 2011). Felson ve Outlaw (2007) tarafından yapılan araştırmaya göre kadınlar ve erkekler baskıcı kontrol sağlama motivasyonları açısından değil, baskıcı kontrol uygulama konusunda kullanılan stratejiler açısından farklılaşmaktadır. Özellikle eşitlikçi tutumların olmadığı ve partnerler arasındaki eşitsizliğin çelişik duygulu cinsiyetçilik aracılığıyla desteklendiği ilişkilerde, partnerlerin birbirleri üzerinde baskınlık sağlamaya çalıştığı ve partnerlerden birinin baskınlığının, diğesinde de benzer davranış örüntüsünü ortaya çıkardığı görülmektedir.

Bu araştırmada, çelişik duygulu cinsiyetçilik yakın ilişki şiddeti üzerinde doğrudan bir etkiye sahip olmasa da baskınlık aracılığıyla bu etkiyi yarattığı ortaya konmuştur. Baskınlığın yakın ilişki şiddetine nasıl aracılık ettiği incelendiğinde; aktör etkileri söz konusu olduğunda, kadınların baskınlık düzeyinin artmasının hem kadınların uyguladığı hem de maruz kaldığı şiddeti arttırdığı görülmüştür. Bu durumla tutarlı olarak, kadınların baskınlık düzeyi arttıkça partnerlerinin maruz kaldıkları şiddet de artmaktadır. Aynı durum erkekler için de geçerlidir. Erkeklerin baskınlık düzeyi arttıkça hem uyguladıkları hem maruz kaldıkları şiddet düzeyi artmaktadır.

Erkeklerin baskınlık düzeyleri arttıkça, partnerlerine karşı uyguladıkları şiddetin arttığı yönündeki araştırma bulgusu, literatürdeki diğeri araştırmalarla tutarlık göstermektedir. Örneğin; Tager vd. (2010) tarafından yapılan araştırmada, baskınlığın, erkeklerin kadınlara yönelik uyguladığı şiddetteki varyansın %25'ini açıkladığı bulunmuştur. Ayrıca baskınlık düzeyi yüksek olan erkeklerin sorunların çözümünde şiddeti daha fazla meşrulaştırdığı bilinmektedir (Diaz-Aguado ve Martinez, 2015). Literatürde, bu araştırmanın

bulgularından biri olan, baskınlık düzeyinin yükselmesinin kadınların uyguladığı şiddet düzeyini de arttırdığını gösteren bazı araştırmalar vardır (Robertson ve Murachver, 2011 gibi). Robertson ve Murachver tarafından yapılan araştırmada, baskınlığın cinsiyet fark etmeksizin saldırgan kişilerin bir kişilik eğilimi olduğu ve baskınlık düzeyi yüksek olan kadınların partnerlerine şiddet uygulama olasılıklarının daha yüksek olduğu ortaya konmuştur. Benzer şekilde, Lasley ve Durtschi (2015) tarafından yapılan araştırmada da cinsiyetin etkisi kontrol edildiğinde, baskınlığın yakın ilişki şiddeti uygulamayı yordadığı bulunmuştur. Schnurr vd. (2013) tarafından yapılan araştırmada da kadınların baskınlık düzeyleri ile yakın ilişki şiddeti uygulamaları arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu bulunmuştur. Diğer bir deyişle, baskınlığın hem kadın hem erkek için yakın ilişki şiddetini arttırması yönündeki araştırma bulgusu, literatürde baskınlık ve yakın ilişki şiddeti arasındaki ilişkinin araştırıldığı diğer araştırmalarla da tutarlıdır. Baskınlık, Hamby (1996) tarafından yakın ilişki şiddetinin hem öncülü hem de katalizörünü olarak tanımlanmıştır. Partnere yönelik uygulanan şiddet, partner üzerinde baskınlık sağlamanın bir aracı olarak kullanıldığından, kişinin sahip olduğu baskınlık düzeyinin partnerine yönelik uyguladığı şiddeti arttırması beklendik bir araştırma bulgusudur.

Bu araştırmanın bulgularından bir diğeri, baskınlığın sadece uygulanan değil, maruz kalınan yakın ilişki şiddetini de arttırmasıdır. Ayrıca bu etki, cinsiyetten bağımsız olarak hem kadınlarda hem erkeklerde gözlemlenmektedir. Bu bulgu yakın ilişki şiddeti mağdurlarının baskınlık düzeylerini inceleyen araştırmalarla tutarlıdır. Baskınlığın ilişkilerdeki görünümünden biri olan baskıcı kontrolünü, yakın ilişki şiddetinin faileri kadar mağdurları da kullanmaktadır (Robertson ve Murachver, 2011). Baskınlık düzeyi yüksek olan kadın ve erkekler, yakın ilişkilerinde daha fazla şiddet uygulamalarının yanı sıra, şiddete de maruz kalmaktadırlar (Lasley ve Durtschi, 2015). Nitekim, Karakurt vd. (2013) tarafından yapılan araştırmada baskınlık düzeyi yüksek olan kadınların ve erkeklerin yakın ilişki şiddetine daha fazla maruz kaldıkları ortaya konmuştur. Bu durumun, baskınlığın ilişkilerdeki karşılıklı doğasıyla ilgisi olabilir. Partnerlerden birinin baskınlık düzeyi yüksek olduğunda ve kişi

şiddet yoluyla partneri üzerinde baskınlık sağlamaya çalıştığında, diğer partner bu duruma tepki olarak şiddet uygulamaktadır. Araştırmalar, şiddetin tek yönlü, diğer bir deyişle, partnerlerden birinin diğerine uyguladığı şiddet şeklinde ortaya çıkmaktan ziyade, her iki partnerin de karşılıklı şekilde birbirine şiddet uyguladığı bir şekilde ve çift yönlü olarak ortaya çıktığını göstermektedir (Hamberger, 2005; Ibabe vd., 2016; Renner ve Whitney, 2009). Bu nedenle baskınlık düzeyi yüksek olan partner şiddet uyguladığında, diğer partnerin de bu şiddete şiddetle karşılık verdiği ve bu durumun baskınlık düzeyi yüksek olan partnerin de şiddete maruz kalmasına neden olduğu söylenebilir.

Bu araştırmadan elde edilen sonuçlar, partnerlerden birinin baskınlığı durumunda hem kadın hem erkek için yakın ilişki şiddeti uygulama ve şiddete maruz kalma ihtimalinin arttığını göstermektedir. Bu durum, bir cinsiyet simetrisine işaret etmektedir. Yakın ilişki şiddeti araştırmalarında, cinsiyet simetrisi/asimetrisi ile ilgili elde edilen sonuçların seçilen örnekleme ile ilgili olabileceği ve seçilen örnekleme bağlı olarak yakın ilişki şiddeti araştırmalarından farklı sonuçlar elde edilebileceği öne sürülmüştür (Hamberger ve Larsen, 2015). Yakın ilişki şiddeti araştırmalarında yöntemsel olarak üzerinde durulan bir diğer nokta, klinik örneklem ve toplum örnekleme ayrımıdır (Lawson, 2012). Temsil edici örnekleme yapılan tarama çalışmalarında genellikle yaygın çift şiddeti görülmekte ve bu araştırmalarda, şiddetin türüne de bağlı olarak, cinsiyet simetrisi bulunmaktadır (Johnson vd., 2014). Bu bilgiyi destekler nitelikte, bu araştırmada da şiddetin karşılıklı olarak ortaya çıktığı ve yakın ilişki şiddeti konusunda bir cinsiyet simetrisi olduğu bulunmuştur. Hamberger ve Larsen, bu tür araştırmaları, klinik örneklemin yeterince temsil edilmediği ve bu araştırmalardan elde edilen sonuçların klinik örnekleme de genellendiği konusunda eleştirmişlerdir. Diğer taraftan, Johnson vd. gibi araştırmacılar, klinik örneklemden elde edilen bilgilerin yakın ilişki terörü adında farklı bir şiddet türünü yansıttığını ve bu şiddet türünün birbirinden ayrılması gerektiğini savunmaktadır. Bu araştırmada, toplum örnekleminde veri toplanmış ve bu alandaki literatürün öngördüğü şekilde yakın ilişki şiddetinde partnerler arasında bir cinsiyet simetrisi bulunmuştur. Diğer taraftan, bu

araştırma klinik örnekleme yürütülmediği için bu araştırmadan elde edilen sonuçların, klinik örnekleme genellenmesi uygun değildir.

Bu araştırmada cinsiyet simetrisiyle ilgili elde edilen sonuçların, örneklemin yanı sıra, aynı zamanda seçilen ölçme aracıyla da ilgili olduğunu düşünülmektedir. Bu araştırmada yakın ilişki şiddetinin CTS2 aracılığıyla ölçülmesi, araştırmadan elde edilen sonuçları etkilemiş olabilir. CTS2, yakın ilişki şiddeti araştırmalarında en yaygın şekilde kullanılan ölçme aracı olmakla birlikte aynı zamanda araştırmacılar tarafından birçok konuda eleştirilmektedir (Hamby, 2015). CTS2 ile ilgili en çok eleştirilen noktalardan biri, bu ölçeğin doğrudan şiddet davranışının uygulanıp uygulanmadığı ve kaç kere uygulandığı üzerinden şiddeti değerlendirmesi, şiddetin bağlamsal koşullarıyla ilgili bir bilgi vermemesidir (Hamberger, 2005). Hamberger'e göre bu ölçek, şiddetin nasıl bir motivasyonla ortaya çıktığı, şiddeti başlatan tarafın kim olduğu, şiddetin karşı taraf üzerindeki sonuçları gibi bağlamsal koşulları göz ardı ettiği için, şiddetin eksik bir şekilde değerlendirilmesine yol açmaktadır. Örneğin; partnerler tarafından uygulanan aynı şiddet davranışı birbirinden oldukça farklı motivasyonlar sonucunda ortaya çıkıyor ve partnerler üzerinde birbirinden farklı etkiler yaratıyor olabilir. Günümüzde feminist kuram, kadınların da erkeklere şiddet uyguladığını kabul etmekle birlikte, bu şiddetin ortaya çıktığı bağlamsal koşulların da önemli olduğunu ileri sürmektedir (Johnson, 2011). Feminist kurama göre kadınların uyguladığı şiddet, genellikle erkeğin şiddetine bir tepki olarak ortaya çıkmakta ve erkeklerin uyguladığı şiddetle kıyaslandığında karşı taraf üzerinde fiziksel açıdan daha az hasara neden olmaktadır (Hamberger ve Larsen, 2015). Bununla birlikte, bu araştırmada yakın ilişki şiddeti CTS2 aracılığıyla ölçüldüğünden, bu bağlamsal koşullarla ilgili bilgi toplanamamıştır. Bu araştırmadan elde edilen bulgular değerlendirilirken, CTS2'nin kısıtlılıklarının farkında olmak, daha güvenilir bir değerlendirme sağlayabilir. Bu araştırmada, yakın ilişki şiddeti doğrudan uygulanan ve maruz kalınan şiddetin varlık-yokluğu üzerinden kavramsallaştırılmıştır; dolayısıyla bu araştırmada ortaya konan cinsiyet simetrisi yorumlanırken dikkatli olunmalı, kadınlar ve erkekler eşit düzeyde şiddet davranışı

sergiliyor görünmesine rağmen partnerler tarafından uygulanan şiddetin doğasının birbirinden farklı olabileceği göz önünde bulundurulmalıdır.

Korumacı cinsiyetçilik ve yakın ilişki şiddeti arasındaki ilişkide, baskınlığın aracı rolüyle ilgili tartışma. Kadının korumacı cinsiyetçiliğinin yakın ilişki şiddeti üzerinde doğrudan bir etkisi bulunmamaktadır. Kadın ya da erkek baskın olduğunda, kadının korumacı cinsiyetçiliği, hem kendisinin ve partnerinin uyguladığı şiddetin artmasına hem de hem de kendisinin ve partnerinin maruz kaldığı şiddetin artmasına yol açmaktadır. Erkeğin korumacı cinsiyetçiliği kadın ve erkek için uygulanan ve maruz kalınan yakın ilişki şiddetini doğrudan azaltmaktadır. Bununla birlikte, partnerlerden birinin baskınlığı arttığında, erkeğin korumacı cinsiyetçiliğinin yakın ilişki şiddeti üzerindeki etkisi ortadan kalkmaktadır.

Kadınların korumacı cinsiyetçilik düzeylerinin erkeğin baskınlığını artırması ve bunun yakın ilişki şiddetini ortaya çıkarması, önceki araştırmaların sonuçlarıyla tutarlıdır. Örneğin; Fasanelli vd. (2020) tarafından yapılan araştırmada, korumacı cinsiyetçilik düzeyi yüksek olan kadınların partnerlerinden gördükleri şiddeti daha fazla meşrulaştırdıkları ortaya konulmuştur. Korumacı cinsiyetçiliği yüksek olan kadınların erkek şiddetini meşrulaştırmaları aynı zamanda ilişkide erkeğin baskınlığını meşrulaştırmaları anlamında da gelmektedir. Ayrıca ilişkide erkeğin baskınlığını meşrulaştıran kadınların, meşrulaştırmayanlara kıyasla daha fazla şiddete maruz kaldığı bilinmektedir (Faramarzi vd., 2005). Bu nedenle korumacı cinsiyetçilik düzeyi yüksek olan kadınların, erkeğin baskınlığını meşrulaştırması ve korumacı cinsiyetçilik düzeyi yüksek kadınların baskınlık düzeyi yüksek bir partnerleri olduğunda yakın ilişki şiddetine maruz kalmaları olasıdır. Dolayısıyla bulgular önceki sonuçlarla tutarlıdır. Aynı zamanda ilişkilerde baskınlığı normalleştiren erkekler de daha fazla şiddet uygulamaktadırlar (Diaz-Aguado ve Martinez, 2015). Sonuç olarak, literatürle tutarlı şekilde, kadının korumacı cinsiyetçiliği erkeğin baskınlığıyla birleştiğinde, erkeğin uyguladığı ve kadının maruz kaldığı şiddet artmaktadır. Bu sonuç literatürle uyumlu ve beklenen bir durumdur. Diğer yandan, bu ilişkide kadın sadece şiddete maruz kalmamaktadır.

Erkeğin baskınlığı, kadının uyguladığı şiddeti de artırmaktadır. Benzer durum, literatürde de çeşitli araştırmalarda gösterilmiştir (Robertson ve Murachver, 2011). Yüksek düzeyde baskınlık, yakın ilişki şiddeti uygulamanın yanı sıra (Goldenberg vd., 2016; Loveland ve Raghaven, 2017; Whitaker vd., 2013), ilişki şiddetine daha fazla maruz kalmayla da (Lasley ve Durstchi, 2015) ilişkilidir. Ibabe vd. (2016) yakın ilişki şiddetine maruz kalmanın, ilişki şiddeti uygulamanın en önemli yordayıcılardan biri olduğunu dile getirmektedirler. Burada ilgi çeken sonuç, erkek baskın olsa da kadın korumacılığının, erkeğin daha fazla şiddete maruz kalmasına neden olmasıdır. Robertson ve Murachver'e göre, baskınlık düzeyi yüksek partnerler, daha fazla şiddet uygulamanın yanı sıra, daha fazla şiddete de maruz kalmaktadırlar. Bu araştırmada bu durumun hem kadın hem de erkek için geçerli olduğu gösterilmiştir.

Sonuçlar, ayrıca kadının korumacı cinsiyetçiliği ile şiddet uygulama ve maruz kalma ilişkisine kendi baskınlık düzeyinin de aracılık ettiğini göstermektedir. Buna göre, kadının baskınlık düzeyi yüksek olduğunda, kadının korumacı cinsiyetçi tutumu hem kendisinin hem de partnerinin maruz kaldığı şiddeti artırmaktadır. Kadının bir ilişkide baskın olması, geleneksel toplumsal cinsiyet rolleriyle uyuşmayan bir durumdur. Cinsiyetçi tutumların hâkim olduğu ilişkilerde kadınların, geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinden çıktıklarında şiddete maruz kalma ihtimalleri artmaktadır (Alvarez vd., 2018). Bu nedenle kadınların baskınlık düzeyleri arttığında, şiddetle daha çok karşılaşılıyor olabilecekleri ileri sürülebilir. Bu durum partnerler arasında şiddetin genellikle çift yönlü ve karşılıklı şekilde ortaya çıkıyor olmasına (Hamberger, 2005; Ibabe vd., 2016; Renner ve Whitney, 2009) bağlanabilir. Ayrıca bu araştırmada, partnerlerden birinin baskınlık düzeyi arttığında, erkeğin korumacı cinsiyetçilik düzeyinin kadın ve erkeklerin uyguladığı ve maruz kaldığı şiddeti azaltmadığı bulunmuştur. Baskınlık, şiddetin var olduğu ilişkilerin bir özelliğidir (Lasley ve Durtschi, 2015; Robertson ve Murachver, 2011). Dolayısıyla, taraflardan birinin baskınlığı durumunda ilişkide bir şiddet kültürü oluşması oldukça muhtemeldir; bu nedenle korumacı cinsiyetçiliğin

yakın ilişki şiddeti konusundaki koruyuculuğu, yalnızca taraflardan her ikisinin de ilişkide eşitlikçi tutumlar benimsemesi durumunda ortaya çıkmaktadır.

Düşmanca cinsiyetçilik ve yakın ilişki şiddeti arasındaki ilişkide, baskınlığın aracı rolüyle ilgili tartışma. Bulgular düşmanca cinsiyetçiliğinin yakın ilişki şiddetini doğrudan etkilemediğini göstermektedir. Bununla birlikte, erkeğin düşmanca cinsiyetçilik düzeyi, erkeğin baskın olması durumunda, kendi uyguladığı ve maruz kaldığı şiddeti artırırken; kadının, yani partnerinin baskın olması durumunda, kadının uyguladığı ve maruz kaldığı şiddeti artırmaktadır.

Düşmanca cinsiyetçilik tutumu, partnerinin çektiği acıya ve haklarına duyarsız olmayla (Vecina ve Pinuela, 2017); mağduru suçlayıp olumsuz atıflarda bulunmayla (Üzümçeker ve Akfırat, 2018) açıklanmaktadır. Düşmanca cinsiyetçilik düzeyi yüksek olan erkeklerin partnerlerine daha fazla şiddet uyguladığını gösteren çok sayıda araştırma bulunmaktadır (Ibabe vd., 2016; Renzetti vd., 2018; Whitaker, 2013). Bununla birlikte, araştırmanın doğrudan etkileri, önceki çalışma bulgularıyla tutarlı değildir. Kağıtçıbaşı ve Cemalcılar (2014) bir tutum güçlendikçe, o tutumun davranışa dönüşme ihtimalinin daha yüksek olduğunu belirtmektedirler. Bu bağlamda, doğrudan etkilere ilişkin bulgular her olumsuz tutumun saldırganlık düzeyinde davranışa dönüşmemesiyle açıklanabilir. Diğer yandan, önceki çalışmalar baskınlığın güçsüzlük duygularıyla başa çıkmak için (Gilbar vd., 2020) ya da geleneksel erkeklik normlarını sağlamak için (Gage, 2013) bir araç olarak kullandığını ve yakın ilişki şiddetine sebep olduğunu ortaya koymaktadır. Bu durumda düşmanca tutumun, erkeklere partnerleri üzerinde baskınlık kurma fırsatı verdiği ileri sürülebilir (Loveland ve Raghavan, 2017; Robertson ve Murachver, 2011; Schnurr vd., 2013). Böylelikle, erkeğin baskın olma çabası daha fazla şiddet uygulamasına, daha fazla şiddet kadının karşılık vermesine (Lasley ve Durtschi, 2015), bunun sonucunda da daha fazla şiddete maruz kalmaya yol açmaktadır.

Kadının baskın olmasının geleneksel toplumsal cinsiyet rollerine uygun olmadığı ve kadın geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinden uzaklaştıkça, bunun düşmanca

cinsiyetçilikle ve şiddetle sonuçlandığı, çeşitli araştırmalar tarafından gösterilmiştir (Alvarez vd., 2018). Bu araştırmada da kadınlara yönelik olumsuz kalıp yargılara sahip olan erkeklerin, baskın davranan partnerlerine karşı şiddet uyguladıkları bulunmuştur. Dolayısıyla kadının baskınlığı durumunda, kadının maruz kaldığı şiddetin, hem kadının geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin dışına çıkıyor olmasından hem de düşmanca tutumlara sahip olan erkeğin partnerini kontrol altına alma çabasından kaynaklanıyor olduğu ileri sürülebilir. Diğer durumlarla benzer şekilde, burada da şiddet karşılıklı şekilde ortaya çıkmakta ve erkeğin kadına uyguladığı şiddet, erkeğin de şiddete maruz kalması ile sonuçlanmaktadır.

Sonuç ve Öneriler

Öncelikle araştırmadan elde edilen sonuçlar genel olarak özetlenmiş, ardından bu sonuçların gelecek araştırmalar ve uygulama alanında kullanılabilmesi için önerilerde bulunulmuştur.

Sonuç

Çelişik duygulu cinsiyetçilik ve baskınlık, yakın ilişki şiddetinin ortaya çıkmasını çeşitli şekillerde etkilemektedir. Önceki çalışmalar çoğunlukla çelişik duygulu cinsiyetçilik ve baskınlık ile yakın ilişki şiddeti ilişkilerini ayrı ayrı ele almıştır. Bu çalışmanın, çelişik duygulu cinsiyetçilik ve yakın ilişki şiddetinde baskınlığın aracılığını çift modeli kullanarak göstermesi ve BÖ'nün Türkçeye uyarlanması bakımından, yakın ilişki şiddeti literatürüne katkı sağladığı ileri sürülebilir. Bu araştırmadan elde edilen sonuçlar, aşağıda genel olarak bir araya getirilmiş ve özetlenmiştir:

Bu araştırmadan elde edilen en önemli sonuçlardan biri, şiddetin karşılıklı olarak ortaya çıkıyor olmasıdır. Bu araştırmaya göre, uygulanan ve maruz kalınan şiddet bir arada ortaya çıkmakta; cinsiyetten bağımsız olarak, şiddet uygulayan taraf, aynı zamanda tutarlı şekilde şiddete maruz kalmaktadır. Bu durum, şiddetin ilişkilerde tek yönlü olmaktan ziyade çift yönlü olarak ortaya çıktığını, şiddet uygulamanın şiddete maruz kalmakla sonuçlandığını

ve bu durumun cinsiyetler arasında farklılaşmadığını göstermektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde, bu araştırmadan elde edilen bulgular, yakın ilişki şiddeti konusunda bir cinsiyet simetrisinin hedef grup için de söz konusu olduğunu göstermektedir.

Bu araştırmanın önemli sonuçlarından bir diğeri, kadın için korumacı cinsiyetçiliğin, erkek ise düşmanca cinsiyetçiliğin partnerlerden birinin baskınlığının aracılığında yakın ilişki şiddetine sebep olmasıdır. Bu araştırmaya göre, cinsiyetçilikle ilgili tutumlar şiddetin doğrudan nedeni olmayıp, diğer bazı başka psikolojik değişkenlerin varlığında ortaya çıkmaktadır. Bu araştırmada baskınlığın, cinsiyetçiliğin var olduğu durumlarda bir şiddet katalizörü ve öncülü olarak işlev gördüğü gösterilmiştir. Ek olarak, kadının korumacı cinsiyetçiliği ya da erkeğin düşmanca cinsiyetçiliğinin var olduğu durumlarda, kadın ya da erkekten kimin baskın olduğuna bakılmaksızın, partnerlerden birinin baskınlık düzeyinin yüksek olması, uygulanan ve maruz kalınan şiddetin artmasına neden olmaktadır. Bu durum, baskınlığın, yakın ilişki şiddetinin güçlü bir yordayıcısı olduğunu göstermektedir. Özetle, cinsiyetçiliğin ve baskınlığın var olduğu ilişkilerde, şiddet bir sonuç olarak ve karşılıklı şekilde ortaya çıkmaktadır. Bu bilgiler feminist kuram çerçevesinde değerlendirildiğinde, feminist kuramın temel kavramlarından biri toplumsal cinsiyet eşitsizliğini besleyen çelişik duygulu cinsiyetçiliğin, yakın ilişki şiddetinin ortaya çıkmasını dolaylı şekilde etkilediği söylenebilir. Ayrıca bu etkinin nasıl ortaya çıktığı, cinsiyet temelinde şekillenmekte; kadınlar ve erkekler için farklı şekillerde gelişmektedir.

Bu araştırmadan elde edilen bir diğeri önemli bulgu ise baskınlığın etkisi kontrol edildiğinde, erkeğin korumacı cinsiyetçiliğinin yüksek olmasının hem kadın hem erkek için yakın ilişki şiddeti uygulama ve şiddete maruz kalma konusunda koruyucu bir faktör olarak ortaya çıkarken, taraflardan birinin baskınlığı durumunda erkeğin korumacı cinsiyetçiliğinin şiddeti azaltan bu etkisinin ortadan kalkmasıdır. Baskınlık hem şiddete maruz kalmakla hem de şiddet uygulamakla ilişkili olduğu için, taraflardan birinin baskınlığı, erkeğin korumacı cinsiyetçiliğinin şiddeti azaltan bu etkisini ortadan kaldırmak için yeterli olmaktadır.

Öneriler

Bu bölümde, bu araştırmadan elde edilen bilgiler doğrultusunda gelecek araştırmalar için ve uygulama alanı için ayrı ayrı öneriler sunulmuştur.

Gelecek Araştırmalar için Öneriler.

- Bu araştırmada, korumacı cinsiyetçilik ile yakın ilişki şiddeti arasındaki ilişkinin baskınlığa göre farklılaştığı gösterilmiştir. Bu iki değişken arasındaki ilişkiyi etkileyen başka değişkenlerin de olabileceği düşünülmektedir. Araştırmalarda bu farklı yaratan diğer değişkenlerin (kadınların toplumsal cinsiyet rollerine uyma düzeyi gibi) neler olduğunu tespit etmek amacıyla başka değişkenlerin aracı etkisi incelenebilir. Ayrıca korumacı cinsiyetçilik düzeyi yüksek olup yakın ilişki şiddeti uygulayan erkekler ile uygulamayanlar arasındaki farklılıkların altında yatan belirleyicileri keşfetmek için nitel araştırmalar da yürütülebilir.

- Bu araştırmada, katılımcıların saldırganlık düzeyi ile ilgili bir bilgi toplanmamıştır. Saldırgan kişilik eğiliminin yakın ilişki şiddetini yordayıcı olduğu düşünüldüğünde, ileriki araştırmalarda bu değişkenlerin arasındaki ilişkiler incelenirken saldırgan kişilik eğiliminin de bu ilişkideki etkisi araştırılabilir. İleriki araştırmalarda çelişik duygulu cinsiyetçilik, baskınlık ve yakın ilişki şiddeti arasındaki ilişkide saldırgan kişilik eğiliminin etkisi kontrol edildiğinde, bu değişkenlerin yakın ilişki şiddeti üzerindeki etkisi daha iyi anlaşılabilir.

- Bu araştırma Covid-19 pandemisinin olduğu ve üniversitelerde uzaktan ve hibrit eğitimin yürütüldüğü dönemde gerçekleşmiştir. Öğrencilerin tamamı üniversite kampüsünde bulunmadıkları için katılımcıların tamamından yüz yüze veri toplanamamıştır. Yüz yüze eğitime devam eden öğrencilerden kağıt-kalem formuyla veri toplanırken, geri kalanlardan çevrimiçi formlarla veri toplanmıştır. İleriki araştırmalarda partnerlerden her ikisinden de aynı yöntemle veri toplanmasının, elde edilecek sonuçların güvenilirliğini arttıracığı düşünülmektedir.

- Bu araştırma Covid-19 pandemisinin olduğu dönemde gerçekleştirilmiştir. Bu pandemi sebebiyle Türkiye’de uzun süre boyunca sokağa çıkma kısıtlamaları uygulanmış ve üniversitelerde uzaktan eğitim yürütülmüştür. Bu sokağa çıkma kısıtlamaları ve uzaktan

eğitim s¼reci, kişilerin romantik bir ilişkiye başlamaları ve var olan romantik ilişkilerini s¼rd¼rmeleri ¼zerinde olumsuz bir etkiye sahip olmuştur. Bu nedenle bu araştırma, ulaşılabilen az sayıda çiftle ve kısıtlı bir ¼rneklemle y¼r¼t¼lm¼řt¼r. İleriki araştırmalarda ¼rneklem b¼y¼kl¼đ¼ artırılabilir.

- Bu araştırmada şiddet t¼rleri arasındaki bir ayırım yapılmamış, yakın ilişki şiddeti toplam puan ¼zerinden incelenmiştir. Sonraki araştırmalarda, s¼z konusu ilişkilerin farklı şiddet t¼rlerine g¼re nasıl farklılaştığı incelenebilir.

- Bu araştırma heteroseks¼el çiftlerle y¼r¼t¼lm¼řt¼r. Çelişik duygulu cinsiyetçilik ve baskınlığın eşcinsel ilişkilerde yakın ilişki şiddetine yansımalarını incelemek için homoseks¼el çiftlerle çalışmalar y¼r¼t¼lebilir.

- Bu araştırmanın katılımcılarının tamamı ¼niversite eğitimi alan kişilerden oluşmaktadır ve katılımcıların b¼y¼k çoğunluğu orta sosyoekonomik d¼zeye sahiptir. Çelişik duygulu cinsiyetçilik ve baskınlığın yakın ilişki şiddeti ¼zerindeki sonuçları, d¼ř¼k sosyoekonomik d¼zeye sahip kişiler için farklı olabilir. Bu farkı incelemek amacıyla, ileriki araştırmalarda bu değişkenler arasındaki ilişkiler, farklı ¼zelliklere sahip katılımcı gruplarıyla incelenebilir.

Uygulama Alanı için ¼neriler.

- Bu araştırmada hem kadınlar hem erkekler için çelişik duygulu cinsiyetçiliğin yakın ilişki şiddetiyle çeşitli şekillerde ilişkili olduğu g¼sterilmiřtir. Bu nedenle, çocukluktan itibaren toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamaya y¼nelik çalışmaların y¼r¼t¼lmesi ¼nemlidir.

- Toplumsal cinsiyet eşitliğiyle ilgili farkındalığı arttırmak amacıyla okul psikolojik danışmanları; çocuklara, ergenlere, ailelere, buldukları kurumlardaki diğer çalışanlara y¼nelik psikoeğitim programları d¼zenleyebilir. Toplumsal cinsiyet eşitizliliğinin bireysel ve toplumsal d¼zeydeki sonuçları ile ilgili toplumsal farkındalık sağlanmasına katkıda bulunabilir.

- Toplumsal cinsiyet eşitliğiyle ilgili toplumsal farkındalığı yükseltmek, yakın ilişkilerde toplumsal cinsiyet eşitliğinin ve eşitlikçi tutumların ön planda olmasını sağlamak için kamu politikaları bu yönde şekillendirilebilir; eğitimden hukuka kadar toplumsal cinsiyet eşitliğini ön plana çıkaracak çalışmalar yapılabilir.

- Çelişik duygulu cinsiyetçilik ve baskınlığın yakın ilişki şiddeti üzerindeki etkisinin farkında olan psikologlar ve psikolojik danışmanlar, yakın ilişkilerde eşitlikçi tutumların öneminin farkında olarak, danışanlarıyla yürüttükleri bireysel psikolojik danışmaların yanı sıra çift ve aile terapisi uygulamalarını da bu bilgi çerçevesinde şekillendirebilir.

Kaynaklar

- Aba, Y. A. (2008). *Çatışmaların Çözümüne Yaklaşım Ölçeği'nin üniversite öğrencilerinde geçerlik ve güvenirlik çalışması* (Tez No. 242164) [Yüksek lisans tezi, Akdeniz Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Aba, Y. A., & Kulakaç, Ö. (2016). Çatışmaların çözümüne yaklaşım ölçeği: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Bakırköy Tıp Dergisi*, 12(1), 33-43. <https://doi.org/h2jq>
- Abrams, D., Viki, G. T., Masser, B., & Bohner, G. (2003). Perceptions of stranger and acquaintance rape: The role of benevolent and hostile sexism in victim blame and rape proclivity. *Journal of Personality and Social Psychology*, 84(1), 111–125. <https://doi.org/ccm87n>
- Abramsky, T., Watts, C. H., Garcia-Moreno, C., Devries, K., Kiss, L., Ellsberg, M., Jansen, H. A., & Heise, L. (2011). What factors are associated with recent intimate partner violence? findings from the WHO multi-country study on women's health and domestic violence. *BMC Public Health*, 11(1). <https://doi.org/chscmh>
- Afifi, T. O., Henriksen, C. A., Asmundson, G. J. G., & Sareen, J. (2012). Victimization and perpetration of intimate partner violence and substance use disorders in a nationally representative sample. *The Journal of Nervous and Mental Disease*, 200(8), 684–691. <https://doi.org/h2jr>
- Agadullina, E., Lovakov, A., Gulevich, O., & Balezina, M. (2021). Ambivalent sexism and violence toward women: A meta-analysis. (Baskıda) *European Journal of Social Psychology*. Erişim adresi: <https://scholar.archive.org/work/dmli6hxtffdyzbnzja7x4fpbu/access/wayback/https://files.osf.io/v1/resources/bt5y3/providers/osfstorage/6151fc7968797200bd88017d?action=download&direct&version=1>
- Ali, P. A., & McGarry, J. (2018). Supporting people who experience intimate partner violence. *Nursing Standard*, 32(24), 54-62. <https://doi.org/h2js>

- Ali, P. A., & Naylor, P. B. (2013). Intimate partner violence: A narrative review of the feminist, social and ecological explanations for its causation. *Aggression and Violent Behavior, 18*(6), 611–619. <https://doi.org/gf64h3>
- Ali, P. A., Dhingra, K., & McGarry, J. (2016a). A literature review of intimate partner violence and its classifications. *Aggression and Violent Behavior, 31*, 16-25. <https://doi.org/gkxtbm>
- Ali, P. A., McGarry, J., & Dhingra, K. (2016b). Identifying signs of intimate partner violence. *Emergency Nurse: The Journal of the RCN Accident and Emergency Nursing Association, 23*(9), 25-29. <https://doi.org/h2jt>
- Allen, C. T., Swan, S. C., & Raghavan, C. (2008). Gender symmetry, sexism, and intimate partner violence. *Journal of Interpersonal Violence, 24*(11), 1816–1834. <https://doi.org/ctxrq9>
- Allen, M. (2011). Is there gender symmetry in intimate partner violence? *Child & Family Social Work, 16*(3), 245–254. <https://doi.org/bx58zb>
- Alvarez, C., Lameiras-Fernandez, M., Holliday, C. N., Sabri, B., & Campbell, J. (2018). Latina and Caribbean immigrant women's experiences with intimate partner violence: A story of ambivalent sexism. *Journal of Interpersonal Violence, 36*, 3831-3854. <https://doi.org/gdnjfp>
- Anderson, E. J., Krause, K. C., Meyer Krause, C., Welter, A., McClelland, D. J., Garcia, D. O., Ernst, K., Lopez, E. C., & Koss, M. P. (2019). Web-based and mHealth interventions for intimate partner violence victimization prevention: A systematic review. *Trauma, Violence, & Abuse, XX*(X), 1-15. <https://doi.org/ghqrb>
- Ansara, D. L., & Hindin, M. J. (2011). Psychosocial consequences of intimate partner violence for women and men in Canada. *Journal of Interpersonal Violence, 26*(8), 1628–1645. <https://doi.org/bgqpd>

- Archer, J. (2000). Sex differences in aggression between heterosexual partners: a meta-analytic review. *Psychological Bulletin*, 126(5), 651–668. <https://doi.org/c7xsgz>
- Archer, J. (2018). Violence to partners: Gender symmetry revisited. (J. L. Ireland, P. B. Birch ve C. A. Ireland, Ed.), *The Routledge international handbook of human aggression* (s. 155-169) içinde. London: Routledge
- Arroyo, K., Lundahl, B., Butters, R., Vanderloo, M., & Wood, D. S. (2016). Short-term interventions for survivors of intimate partner violence. *Trauma, Violence, & Abuse*, 18(2), 155–171. <https://doi.org/ghbnpf>
- Artz, S., Jackson, M. A., Rossiter, K. R., Nijdam-Jones, A., Géczy, I., & Porteous, S. (2014). A comprehensive review of the literature on the impact of exposure to intimate partner violence on children and youth. *International Journal of Child, Youth and Family Studies*, 5(4), 493–587. <https://doi.org/h2jv>,
- Australian Bureau of Statistics (2022, 25 Haziran). *Sample size calculator*. <https://www.abs.gov.au/websitedbs/d3310114.nsf/home/sample+size+calculator>
- Ayhan-Balık, C. H., & Bilgin, H. (2019). Experiences of minority stress and intimate partner violence among homosexual women in Turkey. *Journal of Interpersonal Violence*, 36(19), 8984–9007. <https://doi.org/h2jw>
- Babcock, J. C., Waltz, J., Jacobson, N. S., & Gottman, J. M. (1993). Power and violence: the relation between communication patterns, power discrepancies, and domestic violence. *Journal of Consulting And Clinical Psychology*, 61(1), 40 –50. <https://doi.org/btbdmg>
- Badenes-Ribera, L., Sánchez-Meca, J., & Longobardi, C. (2017). The relationship between internalized homophobia and intimate partner violence in same-sex relationships: A meta-analysis. *Trauma, Violence, & Abuse*, 20(3), 331-343. <https://doi.org/ggxd52>
- Bateman, A., O'Connell, J., Lorenzini, N., Gardner, T., & Fonagy, P. (2016). A randomised controlled trial of mentalization-based treatment versus structured clinical

- management for patients with comorbid borderline personality disorder and antisocial personality disorder. *BMC Psychiatry*, 16(1), 1-11. <https://doi.org/f8zqxw>
- Bates, E. A. (2020). "No one would ever believe me": An exploration of the impact of intimate partner violence victimization on men. *Psychology of Men & Masculinities*, 21(4), 497–507. <https://doi.org/gnntv2>
- Behling, O., & Law, K. S. (2019). *Ölçeklerin ve diğer ölçme araçlarının uyarlanması: Problemler ve çözümler* (A. Özer, Çev. Ed.). Ankara: Anı Yayıncılık
- Beydoun, H. A., Williams, M., Beydoun, M. A., Eid, S. M., & Zonderman, A. B. (2017). Relationship of physical intimate partner violence with mental health diagnoses in the Nationwide Emergency Department sample. *Journal of Women's Health*, 26(2), 141–151. <https://doi.org/f9tqhb>
- Bosch, J., Weaver, T. L., Arnold, L. D., & Clark, E. M. (2015). The impact of intimate partner violence on women's physical health: Findings from the Missouri Behavioral Risk Factor Surveillance System. *Journal of Interpersonal Violence*, 32(22), 3402–3419. <https://doi.org/gcgw3g>
- Breiding, M., Basile, K. C., Smith, S. G., Black, M. C., & Mahendra, R. R. (2015). *Intimate partner violence surveillance: Uniform definitions and recommended data elements*. Atlanta: National Center for Injury Prevention and Control, Centers for Disease Control and Prevention
- Brown, T. A. (2015). *Confirmatory factor analysis for applied research*. New York: Guildford Press
- Bulut, M., Aslan, R., & Arslantaş, H. (2020). Kabul edilmemesi gereken toplumsal bir gerçek: Yakın partner şiddeti. *Sakarya Tıp Dergisi*, 10(2), 334-347. <https://doi.org/h2jx>
- Burge, S. K., Katerndahl, D. A., Wood, R. C., Becho, J., Ferrer, R. L., & Talamantes, M. (2016). Using complexity science to examine three dynamic patterns of intimate partner violence. *Families, Systems, & Health*, 34(1), 4–14. <https://doi.org/f8fn6f>

- Burt, M. R. (1980). Cultural myths and supports for rape. *Journal of Personality and Social Psychology, 38*(2), 217–230. <https://doi.org/b9j778>
- Büyüköztürk, Ş. (2015). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem Akademi
- Caetano, R., Schafer, J., & Cunradi, C. B. (2017). Alcohol-related intimate partner violence among white, black, and Hispanic couples in the United States. In *Domestic Violence* (pp. 153-160). Routledge.
- Campbell, J. C. (2002). Health consequences of intimate partner violence. *The Lancet, 359*(9314), 1331–1336. <https://doi.org/dmdw43>
- Cannon, C., & Buttell, F. (2015). Illusion of inclusion: The failure of the gender paradigm to account for intimate partner violence in LGBT relationships. *Partner Abuse, 6*(1), 65–77. <https://doi.org/h2jz>
- Cannon, C., Lauve-Moon, K., & Buttell, F. (2015). Re-theorizing intimate partner violence through post-structural feminism, queer theory, and the sociology of gender. *Social Sciences, 4*(3), 668–687. <https://doi.org/ghtd75>
- Capaldi, D. M., Kim, H. K., & Shortt, J. W. (2007). Observed initiation and reciprocity of physical aggression in young, at-risk couples. *Journal of Family Violence, 22*(2), 101–111. <https://doi.org/c56vz5>
- Capaldi, D. M., Knoble, N. B., Shortt, J. W., & Kim, H. K. (2012). A systematic review of risk factors for intimate partner violence. *Partner Abuse, 3*(2), 231–280. <https://doi.org/cr22>
- Carr, J. L., & Vandusen, K. M. (2002). The relationship between family of origin violence and dating violence in college men. *Journal of Interpersonal Violence, 17*(6), 630–646. <http://doi.org/10.1177/0886260502017006003>
- Carvalho, A. F., Lewis, R. J., Derlega, V. J., Winstead, B. A., & Viggiano, C. (2011). Internalized sexual minority stressors and same-sex intimate partner violence. *Journal of Family Violence, 26*(7), 501–509. <https://doi.org/bh6df2>

- Chan, K. L. (2011). Gender symmetry in the self-reporting of intimate partner violence. *Journal of Interpersonal Violence, 27*(2), 263–286. <https://doi.org/b79tgh>
- Chandra, P. S., Satyanarayana, V. A., & Carey, M. P. (2009). Women reporting intimate partner violence in India: Associations with PTSD and depressive symptoms. *Archives of Women's Mental Health, 12*(4), 203–209. <https://doi.org/fhgvnn>
- Chen, Z., Fiske, S. T., & Lee, T. L. (2009). Ambivalent sexism and power-related gender-role ideology in marriage. *Sex Roles, 60*(11-12), 765–778. <https://doi.org/bjx837>
- Cheung, A. K., & Choi, S. Y. (2013). Economic insecurity and husband-to-wife physical assault (W-J. J. Yeung ve M. T. Yap, Ed.). *Hong Kong: The role of husband's power motive. In Economic stress, human capital, and families in Asia* (s. 105-127) içinde. Dordrecht: Springer
- Connected Papers. (2022, 20 Mayıs). *Explore connected papers in a visual graph.* <https://www.connectedpapers.com/>
- Connor, R. A., Glick, P., & Fiske, S. T. (2017). Ambivalent sexism in the twenty-first century. *The Cambridge Handbook of the Psychology of Prejudice, 295–320.* <https://doi.org/gw4q>
- Conroy, A. A. (2014). Gender, power, and intimate partner violence. *Journal of Interpersonal Violence, 29*(5), 866–888. <https://doi.org/f5qg5n>
- Cools, S., & Kotsadam, A. (2017). Resources and intimate partner violence in Sub-Saharan Africa. *World Development, 95*, 211–230. <https://doi.org/gf44hk>
- Crane, C. A., & Easton, C. J. (2017). Integrated treatment options for male perpetrators of intimate partner violence. *Drug and Alcohol Review, 36*(1), 24–33. <https://doi.org/gnr56v>
- Cross, E. J., Overall, N. C., Low, R. S. T., & McNulty, J. K. (2019). An interdependence account of sexism and power: Men's hostile sexism, biased perceptions of low

- power, and relationship aggression. *Journal of Personality and Social Psychology*, 117(2), 338–363. <https://doi.org/gf583k>
- Crossman, R. K., Stith, S. M., & Bender, M. M. (1990). Sex role egalitarianism and marital violence. *Sex Roles*, 22(5-6), 293–304. <https://doi.org/d57kms>
- Dahl, J., Vescio, T., & Weaver, K. (2015). How threats to masculinity sequentially cause public discomfort, anger, and ideological dominance over women. *Social Psychology*, 46(4), 242–254. <https://doi.org/f7pkxr>
- Dalkılıç, R. A. (2021). Kadına yönelik şiddetle mücadele: Kamu politikası süreç analizi. *REFLEKTİF Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1), 61-82. <https://doi.org/h2j2>
- DeKeseredy, W. S., & Dragiewicz, M. (2007). Understanding the complexities of feminist perspectives on woman abuse: A commentary on Donald G. Dutton's Rethinking domestic violence. *Violence Against Women*, 13(8), 874-884. <https://doi.org/fn38q2>
- Diaz-Aguado, M. J., & Martinez, R. (2015). Types of adolescent male dating violence against women, self-esteem, and justification of dominance and aggression. *Journal of Interpersonal Violence*, 30(15), 2636-2658. <https://doi.org/f7nzc3>
- Dillon, G., Hussain, R., Loxton, D., & Rahman, S. (2013). Mental and physical health and intimate partner violence against women: A review of the literature. *International Journal of Family Medicine*, 2013, 1–15. <https://doi.org/gb64hv>
- Dobash, R. P., & Dobash, R. E. (1979). *Violence against wives: A case against the patriarchy*. New York: Free Press
- Dobash, R. P., Dobash, R. E., Cavanagh, K., & Lewis, R. (1998). Separate and intersecting realities: A comparison of men's and women's accounts of violence against women. *Violence Against Women*, 4(4), 382–415. <https://doi.org/cvr9v6>
- Drijber, B. C., Reijnders, U. J. L., & Ceelen, M. (2013). Male victims of domestic violence. *Journal of Family Violence*, 28(2), 173–178. <https://doi.org/ghz5zw>

- Dutton, D. (2006). *Rethinking domestic violence*. Vancouver: UBC Press
- Dutton, D. G., & Nicholls, T. L. (2005). The gender paradigm in domestic violence research and theory: Part 1—The conflict of theory and data. *Aggression and Violent Behavior, 10*(6), 680–714. <https://doi.org/ft94r3>
- Dünya Sağlık Örgütü (2013). *Global and regional estimates of violence against women: Prevalence and health effects of intimate partner violence and nonpartner sexual violence*.
http://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/85239/9789241564625_eng.pdf;jsessionid=977D5FFE267D66D23A7FB7451CCB7617?sequence=1
- Dünya Sağlık Örgütü (2021, 10 Nisan). *Violence against women*. <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/violence-against-women#:~:text=Intimate%20partner%20violence%20refers%20to,psychological%20abuse%0and%20controlling%20behaviours>
- Eagly, A. H., & Wood, W. (2012). Social role theory. (P. Van Lange, A. W. Kruglanski & E. T. Higgins, Ed.), *Handbook of theories of social psychology* (s. 458–476) içinde. London: Sage
- Eisner, M. (2021). The gender symmetry problem in physical teen dating violence: A commentary and suggestions for a research agenda. *New Directions For Child And Adolescent Development, 2021*(178), 157-168. <https://doi.org/h2j3>
- Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Örgütü (2019). *Violence against women*. <https://data.oecd.org/inequality/violence-against-women.htm>
- Erkurt, A. (2015). *Kadına yönelik şiddet: Çelişik duygulu cinsiyetçilik, yetkecilik ve sosyal baskınlık yönelimi açısından bir inceleme* (Tez No. 396524) [Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.

- Evans, S.E., Davies, C., & DiLillo, D. (2008). Exposure to domestic violence: A meta-analysis of child and adolescent outcomes. *Aggression and Violent Behavior, 13*, 131–140. <https://doi.org/dg7sv7>
- Faramarzi, M., Esmailzadeh, S., & Mosavi, S. (2005). A comparison of abused and non-abused women's definitions of domestic violence and attitudes to acceptance of male dominance. *European Journal of Obstetrics & Gynecology and Reproductive Biology, 122*(2), 225–231. <https://doi.org/bvhdf8>
- Fasanelli, R., Galli, I., Grassia, M. G., Marino, M., Cataldo, R., Lauro, C. N., Castiello, C., Grassia, F., Arcidiacono, C., & Procentese, F. (2020). The use of partial least squares–Path modelling to understand the impact of ambivalent sexism on violence-justification among adolescents. *International Journal of Environmental Research and Public Health, 17*(14), 4991. <https://doi.org/gnntk8>
- Felson, R. B., & Feld, S. L. (2009). When a man hits a woman: moral evaluations and reporting violence to the police. *Aggressive Behavior, 35*(6), 477–488. <https://doi.org/dbf32r>
- Felson, R. B., & Messner, S. F. (2000). The control motive in intimate partner violence. *Social Psychology Quarterly, 63*(1), 86-94. <https://doi.org/fvw886>
- Felson, R. B., & Outlaw, M. C. (2007). The control motive and marital violence. *Violence and Victims, 22*(4), 387–407. <https://doi.org/c2rtx3>
- Ferdos, J., & Rahman, M. (2018). Exposure to intimate partner violence and malnutrition among young adult Bangladeshi women: Cross-sectional study of a nationally representative sample. *Cadernos de Saúde Pública, 34*(7), 1-11. <https://doi.org/gd2b8f>
- Filson, J., Ulloa, E., Runfola, C., & Hokoda, A. (2010). Does powerlessness explain the relationship between intimate partner violence and depression? *Journal of Interpersonal Violence, 25*(3), 400–415. <https://doi.org/fj43h8>

- Finneran, C., & Stephenson, R. (2012). Intimate partner violence among men who have sex with men. *Trauma, Violence, & Abuse, 14*(2), 168–185. <https://doi.org/f4nvsn>
- Flenar, D. J., Tucker, C. M., & Williams, J. L. (2017). Sexual minority stress, coping, and physical health indicators. *Journal of Clinical Psychology in Medical Settings, 24*(3), 223–233. <https://doi.org/gcnj4w>
- Flentje, A., Heck, N. C., Brennan, J. M., & Meyer, I. H. (2019). The relationship between minority stress and biological outcomes: A systematic review. *Journal of Behavioral Medicine, 43*(5), 673–694. <https://doi.org/gnbwf8>
- Fraenkel, J. R., Wallen, N. E., & Hyun, H. H. (2012). *How to design and evaluate research in education*. New York: McGraw-Hill.
- Frankland, A., & Brown, J. (2013). Coercive control in same-sex intimate partner violence. *Journal of Family Violence, 29*(1), 15–22. <https://doi.org/f5r82h>
- Frost, D. M., Lehavot, K., & Meyer, I. H. (2013). Minority stress and physical health among sexual minority individuals. *Journal of Behavioral Medicine, 38*(1), 1–8. <https://doi.org/dtv4>
- Fulginiti, A., Rhoades, H., Mamey, M. R., Klemmer, C., Srivastava, A., Weskamp, G., & Goldbach, J. T. (2020). Sexual minority stress, mental health symptoms, and suicidality among LGBTQ youth accessing crisis services. *Journal of Youth and Adolescence, 50*, 893–905. <https://doi.org/gnxktq>
- Fulu, E., Jewkes, R., Roselli, T., & Garcia-Moreno, C. (2013). Prevalence of and factors associated with male perpetration of intimate partner violence: findings from the UN Multi-country Cross-sectional Study on Men and Violence in Asia and the Pacific. *The Lancet Global Health, 1*(4), e187–e207. <https://doi.org/nrd>
- Gage, A. J., & Hutchinson, P. L. (2006). Power, control, and intimate partner sexual violence in Haiti. *Archives of Sexual Behavior, 35*(1), 11–24. <https://doi.org/ds7w2b>

- Gage, A. N. (2013). *An exploration of the link between masculinity and intimate partner violence* [Doktora Tezi, The University of Memphis]. Electronic Theses and Dissertations. <https://bit.ly/3yjlpc>
- García-Moreno, C., Zimmerman, C., Morris-Gehring, A., Heise, L., Amin, A., Abrahams, N., Montoya, O., Bhate-Deosthali, P., Kilonzo, N. & Watts, C. (2015). Addressing violence against women: a call to action. *The Lancet*, 1-11. <https://doi.org/f27mzj>
- Garnefski, N., Kraaij, V., & Etten, M. (2005). Specificity of relations between adolescents cognitive emotion regulation strategies and internalizing and externalizing psychopathology. *Journal of Adolescence*, 28, 619-631. <https://doi.org/cbmrkf>
- George, J., & Stith, S. M. (2014). An updated feminist view of intimate partner violence. *Family Process*, 53(2), 179–193. <https://doi.org/f57hts>
- Gilbar, O., Taft, C., & Dekel, R. (2020). Male intimate partner violence: Examining the roles of childhood trauma, PTSD symptoms, and dominance. *Journal of Family Psychology*, 34(8), 1004-1013. <https://doi.org/h2j4>
- Glick, P., & Fiske, S. T. (1996). The Ambivalent Sexism Inventory: Differentiating hostile and benevolent sexism. *Journal of Personality and Social Psychology*, 70(3), 491–512. <https://doi.org/hb2>
- Glick, P., & Fiske, S. T. (2001). An ambivalent alliance: Hostile and benevolent sexism as complementary justifications for gender inequality. *American Psychologist*, 56(2), 109-118. <https://doi.org/h2j5>
- Glick, P., & Whitehead, J. (2010). Hostility toward men and the perceived stability of male dominance. *Social Psychology*, 41(3), 177–185. <https://doi.org/dr2ss>
- Glick, P., Diebold, J., Bailey-Werner, B., & Zhu, L. (1997). The two faces of Adam: Ambivalent sexism and polarized attitudes toward women. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 23, 1323–1334. <https://doi.org/bw6pdh>

- Glick, P., Sakalli-Ugurlu, N., Ferreira, M. C., & de Souza, M. A. (2002). Ambivalent sexism and attitudes toward wife abuse in Turkey and Brazil. *Psychology of Women Quarterly, 26*(4), 292–297. <https://doi.org/bn5dmz>
- Goldenberg, T., Stephenson, R., Freeland, R., Finneran, C., & Hadley, C. (2016). “Struggling to be the alpha”: sources of tension and intimate partner violence in same-sex relationships between men. *Culture, Health & Sexuality, 18*(8), 875–889. <https://doi.org/h2j6>
- Graham, K., Bernards, S., Flynn, A., Tremblay, P. F., & Wells, S. (2012). Does the relationship between depression and intimate partner aggression vary by gender, victim–perpetrator role, and aggression severity? *Violence and Victims, 27*(5), 730–743. <https://doi.org/ggpmttd>
- Graham-Bermann, S. A., & Brescoll, V. (2000). Gender, power, and violence: Assessing the family stereotypes of the children of batterers. *Journal of Family Psychology, 14*(4), 600–612. <https://doi.org/cczpsz>
- Graham-Kevan, N., & Archer, J. (2003). Intimate Terrorism and Common Couple Violence. *Journal of Interpersonal Violence, 18*(11), 1247–1270. <https://doi.org/dzgqrf>
- Hamberger, L. K. (2005). Men’s and women’s use of intimate partner violence in clinical samples: Toward a gender-sensitive analysis. *Violence and Victims, 20*(2), 131–151. <https://doi.org/fx8mqm>
- Hamberger, L. K., & Larsen, S. E. (2015). Men’s and women’s experience of intimate partner violence: A review of ten years of comparative studies in clinical samples; Part I. *Journal of Family Violence, 30*(6), 699-717. <https://doi.org/gh2z53>
- Hamberger, L. K., Larsen, S., E. & Campbell, J. (2016). Methodological contributions to the gender symmetry debate and its resolution. *Journal of Family Violence, 31*(8), 989–993. <https://doi.org/f9hd7q>

- Hamby, S. (2015). A scientific answer to a scientific question: The gender debate on intimate partner violence. *Trauma, Violence, & Abuse, 18*(2), 145–154. <https://doi.org/f9xbng>
- Hamby, S. L. (1996). The dominance scale: Preliminary psychometric properties. *Violence and Victims, 11*(3), 199-212. <https://doi.org/gnbxzi>
- Hamel, J. (2007). Toward a gender-inclusive conception of intimate partner violence research and theory: Part 1-traditional perspectives. *International Journal of Mens Health, 6*(1), 36-53. <https://doi.org/ft9cms>
- Hamel, J. (2014). *Gender inclusive treatment of intimate partner abuse: Evidence-based approaches*. New York: Springer Publishing
- Hammond, M. D., Milojev, P., Huang, Y., & Sibley, C. G. (2017). Benevolent sexism and hostile sexism across the ages. *Social Psychological and Personality Science, 9*(7), 863-874. <https://doi.org/gfp39s>
- Hayes, A. F. (2009). Beyond Baron and Kenny: Statistical mediation analysis in the new millennium. *Communication Monographs, 76*(4), 408-420. <https://doi.org/dtshrq>
- Heckhausen, J., & Schulz, R. (1995). A life-span theory of control. *Psychological Review, 102*, 284 – 304. <https://doi.org/cgn6nc>
- Helfrich, C. A., Fujiura, G. T., & Rutkowski-Kmitta, V. (2008). Mental health disorders and functioning of women in domestic violence shelters. *Journal of Interpersonal Violence, 23*(4), 437–453. <https://doi.org/cmvmf22>
- Hines, D. A., & Douglas, E. M. (2010). Intimate terrorism by women towards men: Does it exist? *Journal of Aggression, Conflict and Peace Research, 2*(3), 36–56. <https://doi.org/btqsps>
- Hines, D. A., Brown, J., & Dunning, E. (2007). Characteristics of callers to the domestic abuse helpline for men. *Journal of Family Violence, 22*(8), 773–773. <https://doi.org/fsb6bs>

- Houry, D., Kemball, R., Rhodes, K. V., & Kaslow, N. J. (2006). Intimate partner violence and mental health symptoms in African American female ED patients. *The American Journal of Emergency Medicine, 24*(4), 444-450. <https://doi.org/bfn2jc>
- Howell, K. H., Barnes, S. E., Miller, L. E., & Graham-Bermann, S. A. (2016). Developmental variations in the impact of intimate partner violence exposure during childhood. *Journal of Injury and Violence Research, 8*(1), 1–15. <https://doi.org/h2j7>
- Huang, Y., Osborne, D., & Sibley, C. G. (2018). The gradual move toward gender equality. *Social Psychological and Personality Science, XX*(X), 1-10. <https://doi.org/gn7fj8>
- Hurwitz, E. J. H., Gupta, J., Liu, R., Silverman, J. G., & Raj, A. (2006). Intimate partner violence associated with poor health outcomes in U.S. South Asian Women. *Journal of Immigrant and Minority Health, 8*(3), 251–261. <https://doi.org/c3rmxk>
- Ibabe, I., Arnoso, A., & Elgorriaga, E. (2016). Ambivalent sexism inventory: Adaptation to Basque population and sexism as a risk factor of dating violence. *The Spanish Journal of Psychology, 19*, 1-9. <https://doi.org/gcnq>
- Jackson, M. A., Sippel, L. M., Mota, N., Whalen, D., & Schumacher, J. A. (2015). Borderline personality disorder and related constructs as risk factors for intimate partner violence perpetration. *Aggression and Violent Behavior, 24*, 95–106. <https://doi.org/f7x89z>
- Jaffe, P. G., Campbell, M., Hamilton, L. H. A., & Juodis, M. (2012). Children in danger of domestic homicide. *Child Abuse & Neglect, 36*(1), 71–74. <https://doi.org/fxj95f>
- Jin, X., & Keat, J. E. (2010). The effects of change in spousal power on intimate partner violence among Chinese immigrants. *Journal of Interpersonal Violence, 25*(4), 610–625. <https://doi.org/c4nq5s>
- Johnson, M. P. (1995). Patriarchal terrorism and common couple violence: Two forms of violence against women. *Journal of Marriage and the Family, 57*, 283-294. <https://doi.org/fb94pb>

- Johnson, M. P. (2006). Conflict and control. *Violence Against Women*, 12(11), 1003–1018.
<https://doi.org/b32h97>
- Johnson, M. P. (2011). Gender and types of intimate partner violence: A response to an anti-feminist literature review. *Aggression and Violent Behavior*, 16(4), 289-296.
<https://doi.org/frv4x3>
- Johnson, M. P., & Leone, J. M. (2005). The differential effects of intimate terrorism and situational couple violence: Findings from the National Violence Against Women Survey. *Journal of Family Issues*, 26(3), 322-349. <https://doi.org/fn2pff>
- Johnson, M. P., Leone, J. M., & Xu, Y. (2014). Intimate Terrorism and Situational Couple Violence in General Surveys. *Violence Against Women*, 20(2), 186–207.
<https://doi.org/f5wstb>
- Jordan, C. E., Campbell, R., & Follingstad, D. (2010). Violence and women's mental health: The Impact of physical, sexual, and psychological aggression. *Annual Review of Clinical Psychology*, 6(1), 607–628. <https://doi.org/cxw77h>
- Jose, A., Graña, J. L., O'Leary, K. D., Redondo, N., & Jose, R. (2018). Psychopathological factors and perpetration of intimate partner aggression: A multivariate model. *Journal of Interpersonal Violence*, 00(0), 1-21. <https://doi.org/gdw3gn>
- Juarros-Basterretxea, J., Overall, N., Herrero, J., & Rodríguez-Díaz, F. J. (2019). Considering the effect of sexism on psychological intimate partner violence: A study with imprisoned men. *The European Journal of Psychology Applied to Legal Context*, 11, 61-69. <https://doi.org/h2j8>
- Kağıtçıbaşı, Ç. ve Cemalcılar, Z. (2014). *Dünden bugüne insan ve insanlar: Sosyal psikolojiye giriş*. Evrim Yayınevi: İstanbul
- Kalokhe, A. S., Iyer, S., Katendra, T., Gadhe, K., Kolhe, A. R., Paranjape, A., Rio, C., Stephenson, R., & Sahay, S. (2019). Primary prevention of intimate partner violence among recently married dyads residing in the slums of Pune, India: Development

- and rationale for a dyadic intervention. *JMIR Research Protocols*, 8(1).
<https://doi.org/gk4ts5>
- Karaçanta, H. (2002). *Üniversite öğrencilerinin sosyal baskınlık yönelimi ve bazı değişkenler açısından karşılaştırılması* (Tez No. 117539) [Doktora tezi, Ankara Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi
- Karakurt, G., & Cumbie, T. (2012). The relationship between egalitarianism, dominance, and violence in intimate relationships. *Journal of Family Violence*, 27(2), 115–122.
<https://doi.org/fzqtj6>
- Karakurt, G., Keiley, M., & Posada, G. (2013). Intimate relationship aggression in college couples: Family-of-origin violence, egalitarian attitude, attachment security. *Journal of Family Violence*, 28(6), 561–575. <https://doi.org/f5dtsb>
- Kenny, D. A., & Ledermann, T. (2010). Detecting, measuring, and testing dyadic patterns in the actor–partner interdependence model. *Journal of Family Psychology*, 24(3), 359–366. <https://doi.org/dd4b3w>
- Kenny, D. A., Kashy, D. A., & Cook, V. L. (2006). *Dyadic data analysis*. London: The Guilford Press
- Kitzmann, K. M., Gaylord, N. K., Holt, A. R., & Kenny, E. D. (2003). Child witnesses to domestic violence: A meta-analytic review. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 71(2), 339–352. <https://doi.org/dtqwgb>
- Lagdon, S., Armour, C., & Stringer, M. (2014). Adult experience of mental health outcomes as a result of intimate partner violence victimisation: a systematic review. *European Journal of Psychotraumatology*, 5(1), 1-12. <https://doi.org/f6g5sz>
- Lalley-Chareczko, L., Segal, A., Perlis, M. L., Nowakowski, S., Tal, J. Z., & Grandner, M. A. (2015). Sleep disturbance partially mediates the relationship between intimate partner violence and physical/mental health in women and men. *Journal of Interpersonal Violence*, 32(16), 2471–2495. <https://doi.org/gbqjtf>

- Lamers-Winkelmann, F., Schipper, J., & Oosterman, M. (2012). Children's physical health complaints after exposure to intimate partner violence. *British Journal of Health Psychology, 17*(4), 771–784. <https://doi.org/f38x6q>
- Lasley, C. Y., & Durtschi, J. (2015). The roles of dominance, jealousy, and violent socialization in Chinese dating abuse. *Journal of Interpersonal Violence, 32*(8), 1209–1234. <https://doi.org/f943hq>
- Latzer, B. (2018). Subcultures of violence and African American crime rates. *Journal of Criminal Justice, 54*, 41–49. <https://doi.org/gmq32g>
- Lawson, J. (2012). Sociological theories of intimate partner violence. *Journal of Human Behavior in the Social Environment, 22*(5), 572–590. <https://doi.org/d62q>
- Ledermann, T., & Macho, S. (2014). Analyzing change at the dyadic level: The common fate growth model. *Journal of Family Psychology, 28*(2), 204–213. <https://doi.org/gj4djb>
- Ledermann, T., Macho, S., & Kenny, D. A. (2011). Assessing mediation in dyadic data using the Actor-Partner Interdependence Model. *Structural Equation Modeling: A Multidisciplinary Journal, 18*(4), 595–612. <https://doi.org/bfxb2n>
- Lewis, R. J., Milletich, R. J., Kelley, M. L., & Woody, A. (2012). Minority stress, substance use, and intimate partner violence among sexual minority women. *Aggression and Violent Behavior, 17*(3), 247–256. <https://doi.org/f3xr78>
- Li, D., & Zheng, L. (2021). Intimate partner violence and controlling behavior among male same-sex relationships in China: Relationship with ambivalent sexism. *Journal of Interpersonal Violence, 36*(1-2) 208–230. <https://doi.org/gcrqbp>
- Lilly, M. M., & Graham-Bermann, S. A. (2010). Intimate partner violence and PTSD: The moderating role of emotion-focused coping. *Violence and Victims, 25*(5), 604–616. <https://doi.org/dr69wc>

- Lipsky, S., Caetano, R., & Roy-Byrne, P. (2011). Triple jeopardy: impact of partner violence perpetration, mental health and substance use on perceived unmet need for mental health care among men. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 46(9), 843–852. <https://doi.org/cqk37t>
- Longobardi, C., & Badenes-Ribera, L. (2017). Intimate partner violence in same-sex relationships and the role of sexual minority stressors: A systematic review of the past 10 years. *Journal of Child and Family Studies*, 26(8), 2039–2049. <https://doi.org/gbqf3w>
- Loper, A. B., Mahmoodzadegan, N., & Warren, J. I. (2008). Childhood maltreatment and cluster B personality pathology in female serious offenders. *Sexual Abuse*, 20(2), 139-160. <https://doi.org/d7txzf>
- Loveland, J. E., & Raghavan, C. (2017). Coercive control, physical violence, and masculinity. *Violence and Gender*, 4(1), 5–10. <https://doi.org/gnnst9>
- Lowe, P., Humphreys, C., & Williams, S. J. (2007). Night terrors. *Violence Against Women*, 13(6), 549–561. <https://doi.org/bp68jz>
- Loxton, D., Dolja-Gore, X., Anderson, A. E., & Townsend, N. (2017). Intimate partner violence adversely impacts health over 16 years and across generations: A longitudinal cohort study. *PLOS ONE*, 12(6), 1-10. <https://doi.org/gbjj93>
- Loxton, D., Schofield, M., Hussain, R., & Mishra, G. (2006). History of domestic violence and physical health in midlife. *Violence Against Women*, 12(8), 715-731. <https://doi.org/cp3wxz>
- Ludermir, A. B., Schraiber, L. B., D'Oliveira, A. F. P. L., França-Junior, I., & Jansen, H. A. (2008). Violence against women by their intimate partner and common mental disorders. *Social Science & Medicine*, 66(4), 1008–1018. <https://doi.org/bcgnrs>

- Machado, A., Hines, D., & Matos, M. (2016). Help-seeking and needs of male victims of intimate partner violence in Portugal. *Psychology of Men & Masculinity, 17*(3), 255–264. <https://doi.org/f8vqn2>
- Machisa, M. T., Christofides, N., & Jewkes, R. (2016). Structural pathways between child abuse, poor mental health outcomes and male-perpetrated intimate partner violence (IPV). *PLOS ONE, 11*(3), 1-15. <https://doi.org/f8vw7k>
- Mackay, J., Bowen, E., Walker, K., & O'Doherty, L. (2018). Risk factors for female perpetrators of intimate partner violence within criminal justice settings: A systematic review. *Aggression and Violent Behavior, 41*, 128–146. <https://doi.org/d62s>
- MacMillan, H. L., & Wathen, C. N. (2014). Children's exposure to intimate partner violence. *Child and Adolescent Psychiatric Clinics of North America, 23*, 295–308. <https://doi.org/f3h77n>
- Macmillan, R., & Gartner, R. (1999). When she brings home the bacon: labor-force participation and the risk of spousal violence against women. *Journal of Marriage and the Family, 61*(4), 947-958. <https://doi.org/b529zv>
- Mahalik, J. R., Locke, B. D., Ludlow, L. H., Diemer, M. A., Scott, R. P. J., Gottfried, M., & Freitas, G. (2003). Development of the conformity to masculine norms inventory. *Psychology of Men & Masculinity, 4*(1), 3–25. <https://doi.org/c8mvqv>
- Maldonado, A. I., Murphy, C. M., Davis, M., Evans, M. K., & Zonderman, A. B. (2022). Racial discrimination, mental health symptoms, and intimate partner violence perpetration in Black adults. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 90*(3), 209-220. <https://doi.org/c8mvqv>
- Malik, N. M., & Lindahl, K. M. (1998). Aggression and dominance: The roles of power and culture in domestic violence. *Clinical Psychology: Science and Practice, 5*(4), 409–423. <https://doi.org/cftrrx>

- McCloskey, L. A. (1996). Socioeconomic and coercive power within the family. *Gender & Society, 10*(4), 449–463. <https://doi.org/dvnxm4>
- McCloskey, L. A., Boonzaier, F., Steinbrenner, S. Y., & Hunter, T. (2016). Determinants of intimate partner violence in sub-Saharan Africa: A review of prevention and intervention programs. *Partner Abuse, 7*(3), 277–315. <https://doi.org/gj25ht>
- McConnell, E. A., Janulis, P., Phillips, G., Truong, R., & Birkett, M. (2018). Multiple minority stress and LGBT community resilience among sexual minority men. *Psychology of Sexual Orientation and Gender Diversity, 5*(1), 1–12. <https://doi.org/dxbq>
- McTavish, J. R., MacGregor, J. C., Wathen, C. N., & MacMillan, H. L. (2016). Children's exposure to intimate partner violence: An overview. *International Review of Psychiatry, 28*(5), 504-518. <https://doi.org/ggtrkx>
- Medeiros, R. A., & Straus, M. A. (2006). Risk factors for physical violence between dating partners: Implications for gender-inclusive prevention and treatment of family violence. (J. C. Hamel & T. Nicholls, Ed.), *Family approaches to domestic violence: a practitioners guide to gender-inclusive research and treatment* (s. 59–87). Dordrecht: Springer
- Meyer, I. H. (2003). Prejudice, social stress, and mental health in lesbian, gay, and bisexual populations: Conceptual issues and research evidence. *Psychological Bulletin, 129*(5), 674–697. <https://doi.org/ctz7wp>
- Mikołajczak, M., & Pietrzak, J. (2014). Ambivalent sexism and religion: Connected through values. *Sex Roles, 70*(10), 387-399. <https://doi.org/f56bzv>
- Miller, E., & McCaw, B. (2019). Intimate partner violence. *New England Journal of Medicine, 380*(9), 850-857. <https://doi.org/gm4636>
- Mondal, D., & Paul, P. (2020). Association between intimate partner violence and child nutrition in India: Findings from recent National Family Health Survey. *Children and Youth Services Review, 119*, 1-12. <https://doi.org/h2kq>

National Coalition Against Domestic Violence (2022, 28 Nisan). *Statistics*
<https://ncadv.org/STATISTICS>

O'Leary, K. D. (2007). Through a psychological lens: Personality traits, personality disorders, and levels of violence (R. J. Gelles & D. K. Loseke, Ed.), *Current controversies on family violence* (s. 7-19) içinde. California: Sage

O'Campo, P., Kub, J., Woods, A., Garza, M., Jones, A. S., Gielen, A. C., Dienemann, J., & Campbell, J. (2006). Depression, PTSD, and comorbidity related to intimate partner violence in civilian and military women. *Brief Treatment and Crisis Intervention, 6*(2), 99-110. <https://doi.org/c2t3n9>

Okenwa-Emegwa, L., Lawoko, S., & Jansson, B. (2016). Attitudes toward physical intimate partner violence against women in Nigeria. *Sage Open, 6*(4), 1-10. <https://doi.org/f3t6qp>

Okutan, N., & Büyükşahin-Sunal, A. (2011). Eşcinsellere yönelik tutumlar, cinsiyetçilik ve romantik ilişkilerle ilgili kalıpyargılar: Yetişkin bağlanma biçimleri açısından bir değerlendirme. *Türk Psikoloji Yazıları, 14*(27), 69-77. Erişim adresi: <https://bit.ly/3xQT5zi>

Olofsson, N., Lindqvist, K., Shaw, B. A., & Danielsson, I. (2012). Long-term health consequences of violence exposure in adolescence: A 26-year prospective study. *BMC Public Health, 12*(1). <https://doi.org/f237fk>

Öztürk, M. (2021). Şiddet'i 'cinsiyet'e bölmek: Erkeğe yönelik şiddetin perdelenmesi. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 13*(27), 15-27. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1619893>

Paquette, R. V. (2011). Emotionally focused family therapy in cases of intimate partner violence: Exploring psychotherapist views [Doktora tezi, University of Lethbridge, Faculty of Education]. <https://bit.ly/3OJyMu7>

- Pasquale, M. K., Dufour, R., Schaaf, D., Reiners, A. T., Mardekian, J., Joshi, A. V., & Patel, N. C. (2013). Pain conditions ranked by healthcare costs for members of a national health plan. *Pain Practice, 14*(2), 117–131. <https://doi.org/f5sxqn>
- Pengpid, S., & Peltzer, K. (2020). Associations of physical partner violence and sexual violence victimization on health risk behaviours and mental health among university students from 25 countries. *BMC Public Health, 20*(1). <https://doi.org/h2kr>
- Pigeon, W. R., Cerulli, C., Richards, H., He, H., Perlis, M., & Caine, E. (2011). Sleep disturbances and their association with mental health among women exposed to intimate partner violence. *Journal of Women's Health, 20*(12), 1923–1929. <https://doi.org/fhzxwv>
- Potter, L. C., Morris, R., Hegarty, K., García-Moreno, C., & Feder, G. (2020). Categories and health impacts of intimate partner violence in the World Health Organization multi-country study on women's health and domestic violence. *International Journal of Epidemiology, 50*(2), 652-662. <https://doi.org/gp4wzm>
- Pratto, F., Sidanius, J., Stallworth, L. M., & Malle, B. F. (1994). Social dominance orientation: A personality variable predicting social and political attitudes. *Journal of Personality and Social Psychology, 67*(4), 741–763. <https://doi.org/fq8zch>
- Rauer, A. J., Kelly, R. J., Buckhalt, J. A., & El-Sheikh, M. (2010). Sleeping with one eye open: Marital abuse as an antecedent of poor sleep. *Journal of Family Psychology, 24*(6), 667–677. <https://doi.org/ftr4xb>
- Renner, L. M., & Whitney, S. D. (2009). Examining symmetry in intimate partner violence among young adults using socio-demographic characteristics. *Journal of Family Violence, 25*(2), 91–106. <https://doi.org/dbqfs2>
- Renzetti, C. M. (2018). Feminist perspectives. (W. S. DeKeseredy ve M. Dragiewicz, Ed.), *Routledge handbook of critical criminology* (s. 74-82) içinde. London: Routledge

- Renzetti, C. M., Lynch, K. R., & DeWall, C. N. (2018). Ambivalent sexism, alcohol use, and intimate partner violence perpetration. *Journal of Interpersonal Violence, 33*(2), 183-210. <https://doi.org/gcrqcg>
- Robertson, K., & Murachver, T. (2011). Women and men's use of coercive control in intimate partner violence. *Violence and Victims, 26*, 208–217. <https://doi.org/cn7crq>
- Rogers, W. S., Bidwell, J., & Wilson, L. (2005). Perception of and satisfaction with relationship power, sex, and attachment styles: A couples level analysis. *Journal of Family Violence, 20*(4), 241–251. <https://doi.org/bf8kjjw>
- Rollè, L., Giardina, G., Caldarera, A. M., Gerino, E., & Brustia, P. (2018). When intimate partner violence meets same sex couples: A review of same sex intimate partner violence. *Frontiers in Psychology, 9*, 1-13. <https://doi.org/gd45gp>
- Rosen, K. H., & Bird, K. (1996). A case of woman abuse: Gender ideologies, power paradoxes, and unresolved conflict. *Violence Against Women, 2*(3), 302–321. <https://doi.org/fq4dgd>
- Rostosky, S. S., Riggle, E. D. B., Gray, B. E., & Hatton, R. L. (2007). Minority stress experiences in committed same-sex couple relationships. *Professional Psychology: Research and Practice, 38*(4), 392–400. <https://doi.org/chq4mm>
- Ruiz-Perez, I., Plazaola-Castano, J., & Rio-Lozano, M. (2007). Physical health consequences of intimate partner violence in Spanish women. *The European Journal of Public Health, 17*(5), 437–443. <https://doi.org/ct5zn5>
- Ruiz-Pérez, I., Rodríguez-Barranco, M., Cervilla, J. A., & Ricci-Cabello, I. (2017). Intimate partner violence and mental disorders: Co-occurrence and gender differences in a large cross-sectional population based study in Spain. *Journal of Affective Disorders, 229*, 69–78. <https://doi.org/gcwb8q>

- Russell, B. L., & Trigg, K. Y. (2004). Tolerance of sexual harassment: An examination of gender differences, ambivalent sexism, social dominance, and gender roles. *Sex Roles: A Journal of Research*, 50(7-8), 565–573. <https://doi.org/cpxvn9>
- Sakallı, N. (2000). *Cinsiyet Rollerine İlişkin Kalıpyargılar Ölçeği'nin geçerlik ve güvenirlik çalışması*. Yayınlanmamış makale.
- Sakallı-Uğurlu, N. (2002). Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 17(49), 47-58. Erişim adresi: <https://bit.ly/39Ob8hz>
- Scarduzio, J. A., Carlyle, K. E., Harris, K. L., & Savage, M. W. (2016). “Maybe she qas provoked.” *Violence Against Women*, 23(1), 89–113. <https://doi.org/f9dws8>
- Schnurr, M. P., Mahatmya, D., & Basche, R. A. (2013). The role of dominance, cyber aggression perpetration, and gender on emerging adults' perpetration of intimate partner violence. *Psychology of Violence*, 3(1), 70-83. <https://doi.org/f4pcwx>
- Schwartz, J. P., Hage, S. M., Bush, I., & Burns, L. K. (2006). Unhealthy parenting and potential mediators as contributing factors to future intimate violence. *Trauma, Violence, & Abuse*, 7(3), 206–221. <https://doi.org/fcpbph>
- Semiatin, J. N., Torres, S., LaMotte, A. D., Portnoy, G. A., & Murphy, C. M. (2017). Trauma exposure, PTSD symptoms, and presenting clinical problems among male perpetrators of intimate partner violence. *Psychology of Violence*, 7(1), 91–100. <https://doi.org/f9rwcv>
- Sesar, K., Dodaj, A., & Šimić, N. (2018). Mental health of perpetrators of intimate partner violence. *Mental Health Review Journal*, 23(4), 221-239. <https://doi.org/gmn6xh>
- Sidanius, J. ve Pratto, F. (1999). *Social dominance*. Cambridge: University Press.
- Snelgrove, S., & Lioffi, C. (2013). Living with chronic low back pain: a metasynthesis of qualitative research. *Chronic Illness*, 9(4), 283–301. <https://doi.org/gg5hwf>

- Sommer, J., Babcock, J., & Sharp, C. (2017). A dyadic analysis of partner violence and adult attachment. *Journal of Family Violence, 32*(3), 279–290. <https://doi.org/f943fr>
- Sommer, J., Iyican, S., & Babcock, J. (2016). The relation between contempt, anger, and intimate partner violence. *Journal of Interpersonal Violence, 34*(8), 1-21. <https://doi.org/gm463s>
- Sonego, M., Pichiule, M., Gandarillas, A., Polo, C., & Ordobás, M. (2018). Mental health in girls and boys exposed to intimate partner violence. *Public Health, 164*, 26–29. <https://doi.org/h2kt>
- South, S. C., Turkheimer, E., & Oltmanns, T. F. (2008). Personality disorder symptoms and marital functioning. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 76*(5), 769–780. <https://doi.org/bfdpcv>
- Sparrow, K., Kwan, J., Howard, L., Fear, N., & MacManus, D. (2017). Systematic review of mental health disorders and intimate partner violence victimisation among military populations. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology, 52*(9), 1059–1080. <https://doi.org/gbwfqz>
- Spencer, C. M., Stith, S. M., & Cafferky, B. (2019a). Risk markers for physical intimate partner violence victimization: A meta-analysis. *Aggression and Violent Behavior, 44*, 8–17. <https://doi.org/ghv5q2>
- Spencer, C., Mallory, A. B., Cafferky, B. M., Kimmes, J. G., Beck, A. R., & Stith, S. M. (2019b). Mental health factors and intimate partner violence perpetration and victimization: A meta-analysis. *Psychology of Violence, 9*(1), 1–17. <https://doi.org/gf8mxn>
- Stafford, L. & Kuiper, K. (2022). Social exchange theories: Calculating the rewards and costs of personal relationships (D. O. Braithwaite ve P. Schrod, Ed.), Engaging theories in interpersonal communication (s. 379-390) içinde. <https://doi.org/h2kv>

- Stanos, S., Brodsky, M., Argoff, C., Clauw, D. J., Arcy, D., Donevan, S., & Watt, S. (2016). Rethinking chronic pain in a primary care setting. *Postgraduate Medicine, 128*(5), 502–515. <https://doi.org/gdzz5p>
- Stark, L., Seff, I., Weber, A. M., Cislighi, B., Meinhart, M., Bermudez, L. G., Atuchukwu, V., Onutu, D., & Darmstadt, G. L. (2020). Perpetration of intimate partner violence and mental health outcomes: sex- and gender-disaggregated associations among adolescents and young adults in Nigeria. *Journal of Global Health, 10*(1). <https://doi.org/h2kw>
- Stewart, D. E., MacMillan, H., & Wathen, N. (2013). Intimate partner violence. *The Canadian Journal of Psychiatry, 58*(6), 1-15. <https://doi.org/ghgv3c>
- Stiles-Shields, C., & Carroll, R. A. (2015). Same-sex domestic violence: Prevalence, unique aspects, and clinical implications. *Journal of Sex & Marital Therapy, 41*, 636–648. <https://doi.org/gcpbbz>
- Stöckl, H., Devries, K., Rotstein, A., Abrahams, N., Campbell, J., Watts, C., & Moreno, C. G. (2013). The global prevalence of intimate partner homicide: a systematic review. *The Lancet, 382*, 859–865. <https://doi.org/f2f27d>
- Straus, M. A. (1979). Measuring intrafamily conflict and violence: The Conflict Tactics (CT) Scales. *Journal of Marriage and the Family, 41*(1), 75. <https://doi.org/fdr55h>
- Straus, M. A. (1990). The Conflict Tactics Scales and its critics: An evaluation and new data on validity and reliability. (M. A. Straus & R. J. Gelles, Ed.), *Physical violence in American societies: Risk factors and adaptations to violence in 8,145 families* (s. 49-73). New Brunswick, NJ: Transaction Publications
- Straus, M. A. (1999). The controversy over domestic violence by women: A methodological, theoretical, and sociology of science analysis (X. B. Arriaga & S. Os-kamp, Ed.), *Violence in intimate relationships* (s. 17-44) içinde. Thousand Oaks: Sage.

- Straus, M. A. (2008). Dominance and symmetry in partner violence by male and female university students in 32 nations. *Children and Youth Services Review, 30*(3), 252–275. <https://doi.org/cq28fg>
- Straus, M. A. (2009). Gender symmetry in partner violence: Evidence and implications for prevention and treatment. (D. J. Whitaker & J. R. Lutzker, Ed.), *Preventing partner violence: Research and evidence-based intervention strategies* (s. 245–271) içinde. American Psychological Association.
- Straus, M. A., Hamby, S. L., Boney-McCoy, S. U. E., & Sugarman, D. B. (1996). The revised conflict tactics scales (CTS2) development and preliminary psychometric data. *Journal of Family Issues, 17*(3), 283-316. <https://doi.org/bd7wmt>
- Suarez, N. A., Mimiaga, M. J., Garofalo, R., Brown, E., Bratcher, A. M., Wimbly, T., Hidalgo, M. A., Hoehnle, S. Thai, J., Kahle, E., Sullivan, P. S., & Stephenson, R. (2018). Dyadic reporting of intimate partner violence among male couples in three US cities. *American Journal Of Men's Health, 12*(4), 1039-1047. <https://doi.org/ghtfds>
- Taft, C. T., O'Farrell, T. J., Doron-LaMarca, S., Panuzio, J., Suvak, M. K., Gagnon, D. R., & Murphy, C. M. (2010). Longitudinal risk factors for intimate partner violence among men in treatment for alcohol use disorders. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 78*(6), 924–935. <https://doi.org/c47bw4>
- Tager, D., Good, G. E., & Brammer, S. (2010). "Walking over "em": An exploration of relations between emotion dysregulation, masculine norms, and intimate partner abuse in a clinical sample of men." *Psychology of Men & Masculinity, 11*(3), 233–239. <https://doi.org/fkc4tj>
- Taylor, C. A., & Sorenson, S. B. (2005). Community-based norms about intimate partner violence: Putting attributions of fault and responsibility into context. *Sex Roles, 53*(7), 573-589. <https://doi.org/ctx2vb>

- Testoni, I., Branciforti, G., Zamperini, A., Zuliani, L., & Nava, F. A. (2019). Prisoners' ambivalent sexism and domestic violence: a narrative study. *International Journal of Prisoner Health*, 15(4), 332-348. <https://doi.org/ghqq94>
- Tomasulo, G. C., & McNamara, J. R. (2007). The relationship of abuse to women's health status and health habits. *Journal of Family Violence*, 22(4), 231–235. <https://doi.org/ckhpgx>
- Torgersen, S., Czajkowski, N., Jacobson, K., Reichborn-Kjennerud, T., Røysamb, E., Neale, M. C., & Kendler, K. S. (2008). Dimensional representations of DSM-IV cluster B personality disorders in a population-based sample of Norwegian twins: a multivariate study. *Psychological Medicine*, 38(11), 1617-1625. <https://doi.org/bvrfgj>
- Tsui, V. (2014). Male victims of intimate partner abuse: Use and helpfulness of services. *Social Work*, 59(2), 121–130. <https://doi.org/f54pk3>
- Ulloa, E. C., & Hammett, J. F. (2014). The Effect of Gender and Perpetrator–Victim Role on Mental Health Outcomes and Risk Behaviors Associated With Intimate Partner Violence. *Journal of Interpersonal Violence*, 31(7), 1184–1207. <https://doi.org/f8drpp>
- Üzümçeker, E. ve Akfırat, S. (2018). Kadın cinayetlerine yönelik atıfların cinsiyet grubuyla özdeşleşme, çelişik duygulu cinsiyetçilik ve siyasi ideolojilerle ilişkisi. *Psikoloji Çalışmaları-Studies in Psychology*, 38(1), 1-32. <https://doi.org/h2k9>
- Vaeth, P. A. C., Ramisetty-Mikler, S., & Caetano, R. (2010). Depression among couples in the United States in the context of intimate partner violence. *Journal of Interpersonal Violence*, 25(5), 771–790. <https://doi.org/frfnz2>
- Vecina, M. L., & Piñuela, R. (2017). Relationships between ambivalent sexism and the five moral foundations in domestic violence: is it a matter of fairness and authority?. *The Journal of Psychology*, 151(3), 334-344. <https://doi.org/ggqjsw>
- Vescio, T. K., Gervais, S. J., Snyder, M., & Hoover, A. (2005). Power and the creation of patronizing environments: The stereotype-based behaviors of the powerful and their

- effects on female performance in masculine domains. *Journal of Personality and Social Psychology*, 88(4), 658–672. <https://doi.org/cmkn57>
- Vilariño, M., Amado, B. G., Vázquez, M. J., & Arce, R. (2018). Psychological harm in women victims of intimate partner violence: Epidemiology and quantification of injury in mental health markers. *Psychosocial Intervention*, 27, 145-152. <https://doi.org/gfqvmm>
- Vives-Cases, C., Ruiz-Cantero, M. T., Escriba-Aguir, V., & Miralles, J. J. (2010). The effect of intimate partner violence and other forms of violence against women on health. *Journal of Public Health*, 33(1), 15–21. <https://doi.org/c4j6>
- Walker, L. E. (1989). Psychology and violence against women. *American Psychologist*, 44(4), 695–702. <https://doi.org/bxzm8p>
- Wallace, H., Roberson, C., & Globokar, J. L. (2019). Family Violence: Legal, medical and social perspectives. London: Routledge
- Walters, M., Chen, J., & Breiding, M. (2013). The National Intimate Partner and Sexual Violence Survey (NISVS): 2010 Findings on victimization by sexual orientation.
- Walters, M., Chen, J., & Breiding, M. (2013). *The National Intimate Partner and Sexual Violence Survey (NISVS): 2010 Findings on victimization by sexual orientation*. Atlanta, GA: National Center for Injury Prevention and Control, Centers for Disease Control and Prevention. Erişim adresi: <https://bit.ly/3A3AHFP>
- Whitaker, M. P. (2013). Centrality of control-seeking in men's intimate partner violence perpetration. *Prevention Science*, 14(5), 513–523. <https://doi.org/f4849j>
- Yakubovich, A. R., Stöckl, H., Murray, J., Melendez-Torres, G. J., Steinert, J. I., Glavin, C. E., & Humphreys, D. K. (2018). Risk and protective factors for intimate partner violence against women: Systematic review and meta-analyses of prospective–longitudinal studies. *American Journal of Public Health*, 108(7), 1-11. <https://doi.org/gd3fnh>

EK-A: Ölçeklerin Kullanım İzinleri**EK-A1: Çatışmaların Çözümüne Yaklaşım Ölçeği Kullanım İzni**

Yilda Arzu ABA Evvelsi gün
Alıcılar: ben ▾

← ⋮

Sayın Aras,

Geçerlik ve güvenilirlik analizlerini yapmış olduğumuz *Çatışmaların Çözümüne Yaklaşım Ölçeği*'ni (CTS 2) çalışmanızda referans göstererek kullanabilirsiniz. Ölçek ile ilgili olarak ekte yer alan formlar araştırmanızda katkı sağlayacaktır.

İyi çalışmalar dileklerim ve sevgilerimle,

Doç. Dr. Yilda Arzu ABA
Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Fakültesi
Hemşirelik Bölümü Öğretim Üyesi

BANDIRMA ONYEDİ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
Sağlık Bilimleri Fakültesi Kurtuluş Cad.
Askerlik Şubesi Yanı No:98 Bandırma/BALIKESİR
0266 718 64 00

EK-A: Ölçeklerin Kullanım İzinleri

EK-A2: Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği Kullanım İzni

 Prof. Dr. Nuray Sakallı Evvelsi gün
Alicılar: ben ▾

Merhaba Buse,

Ölçeği kullanabilirsin. Ölçek ektedir.

İlgili yayınlarıma aittaki linkten ulaşabilirsin.

https://www.researchgate.net/profile/Nuray_Sakalli

KOlay gelsin

[Alıntılanan metni göster](#)

—

Prof. Dr. Nuray Sakallı

<https://avesis.metu.edu.tr/nurays/yayinlar>
https://www.researchgate.net/profile/Nuray_Sakalli
 ORCID: 0000-0003-4984-8427
 Researcher ID: Q-1854-2017
 Scopus ID: 6603269626

[Tüm iletiyi görüntüle](#)

Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği - CDC Ö
 İngilizce: Ambivalent Sexism Inventory-ASI (Glick & Fiske, 1996)

This ölçek Glick ve Fiske (1996) tarafından geliştirilmiştir. © Sakallı - Ölçek (2022)
 her hakkı saklıdır ve korumalıdır. Bu ölçeği yalnızca akademik amaçlarla kullanabilirsiniz.

 Glick&Fiske...ceölçek.doc

EK-A: Ölçeklerin Kullanım İzinleri

EK-A3: Baskınlık Ölçeği Türkçe Formu İçin Uyarılma ve Kullanım İzni

EK-B: Bilgilendirilmiş Onam Formu

Bu form, sizi katılacağınız araştırma ile ilgili bilgilendirmek ve araştırmaya katılımı ilgili yazılı onayınızı almak amacıyla hazırlanmıştır. Bilgilendirilmiş Onam Formu'nu okuduktan sonra varsa sorularınız araştırmacıya sorabilir, açık yanıtlar isteyebilirsiniz.

Bu araştırma Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık (RPD) programında Prof. Dr. Arif ÖZER danışmanlığında yürütülen bir yüksek lisans tez çalışmasıdır ve araştırma için Hacettepe Üniversitesi Etik Kurul Senatosu'ndan gerekli izinler alınmıştır. Araştırmanın amacı, bazı psikolojik değişkenlerin yakın ilişkilerde yaşanabilecek anlaşmazlıklarla ilişkisini incelemektir. Araştırmaya katılımınız için hiçbir kimlik bilgis istenmemektedir. Araştırmaya katılımınız sonucunda elde edilecek bilgiler, kimlik bilgileriniz olmaksızın ve sadece bilimsel amaçla kullanılacaktır.

Araştırmaya katılım tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Cevaplayacağınız sorularla ilgili aklınıza takılan noktaları araştırmacıya sorabilir, sorularla ilgili rahatsızlık hissetmeniz durumunda araştırmacıdan yardım isteyebilir ve araştırmadan çekilebilirsiniz. Araştırmaya katılmamanız ya da araştırmanın herhangi bir noktasında araştırmadan çekilmeniz size herhangi bir yaptırım getirmeyecektir. Cevaplayacağınız sorular herhangi bir doğru cevabı olan sorular değildir, soruların cevabı kişiden kişiye farklılık gösterebilir; bu nedenle önemli olan soruları sizi en iy yansıttığını düşündüğünüz şekilde cevaplamaktır. Soruları içtenlikle cevaplamanız, araştırma sonuçları açısından büyük bir önem arz etmektedir. Araştırma süreci ve sonuçları ile ilgili bilgi almak isterseniz ya da herhangi bir sorunuz olursa araştırmacı ile ... adresinden iletişim kurabilirsiniz.

Buse Aras

Araştırmaya katılımı ilgili yukarıdaki bilgileri okudum, anladım. Eksik kaldığını düşündüğüm noktaları araştırmacıya sordum ve yeterli yanıtları aldım.

Yukarıda verilen bilgiler doğrultusunda araştırmaya katılmayı ve vereceğim bilgilerin bilimsel amaçla kullanılmasını kabul ediyorum.

Katılımcı:

Adı soyadı:

Tarih:

İmza:

Sorumlu Araştırmacı:

Prof. Dr. Arif ÖZER

Hacettepe Üniversitesi/Eğitim

Bilimleri Bölümü, Beytepe Kampüsü/Çankaya/ANKARA

Tel:

İmza:

Araştırmacı:

Buse ARAS

Sağlık Bakanlığı

Ankara Ceza İnfaz Kurumları Kampüs Devlet Hastanesi

Tel:

İmza:

EK-C: Kişisel Bilgi Formu

Size ait verileri partnerinizin verileri ile eşleştirebilmek için isim bilginiz alınmaktadır. İsmiğiniz, sadece verileri eşleştirmek için kullanılacak olup başka hiçbir amaçla kullanılmayacaktır.

Yaşınız:

Cinsiyetiniz:

Kadın Erkek

Sizin isminiz: _____

Partnerinizin ismi: _____

Annenizin eğitim durumu:

İlkokul Ortaokul Lise

Babanızın eğitim durumu:

İlkokul Ortaokul Lise Üniversite

Sosyoekonomik düzeyiniz:

Düşük Orta Yüksek

İlişki durumunuz:

Flört/Sevgili Nişanlı Evli

Romantik ilişkinizin süresi (yıl ve ay): _____

EK-Ç: Örnek Ölçek Maddeleri**EK-Ç3: Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği Örnek Maddeler**

Lütfen her bir ifade ile ne derece hemfikir olup olmadığınızı verilen ölçekteki sayılardan uygun olanı ifadenin yanındaki boşluğa yazarak belirtiniz.

1	2	3	4	5	6
Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Biraz katılmıyorum	Biraz katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum

___ 1)- Ne kadar başarılı olursa olsun bir kadının sevgisine sahip olmadıkça bir erkek gerçek anlamda bütün bir insan olamaz.

___ 8)- Birçok kadın çok az erkekte olan bir saflığa sahiptir.

___ 16)- Adaletli bir yarışmada kadınlar erkeklere karşı kaybettikleri zaman tipik olarak kendilerinin ayrımcılığa maruz kaldıklarından yakınırırlar.

___ 20)- Erkekler hayatlarındaki kadın için mali yardım sağlamak için kendi rahatlarını gönüllü olarak feda etmelidirler

EK-Ç: Örnek Ölçek Maddeleri

EK-Ç3: Baskınlık Ölçeği Örnek Maddeler

İnsanların birbirleriyle ilişki kurmalarının birçok farklı yolu vardır. Aşağıda partnerinizle ilişkinize veya onunla ilgili düşüncelerinize dair ifadeler yer almaktadır. “Partner” ifadesi sevgiliniz, flörtünüz, eşiniz ya da nişanlınız gibi romantik ilişki içinde olduğunuz kişileri ifade etmektedir. Lütfen tüm maddeleri yanıtlayın ve seçenekler arasında kararsız kaldığınızda sizi daha çok yansıttığını düşündüğünüz ifadeyi seçin.

1	2	3	4
Kesinlikle katılmıyorum	Biraz katılıyorum	Biraz katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum

	1	2	3	4
10. Partnerim ve ben kararlar hakkında eşit söz hakkında sahibizdir.				
16. Partnerimin yaptığı her şeyi bilmeye hakkım var.				
25. Partnerim çok sayıda hata yapar.				
29. Partnerim toplum içinde nasıl davranacağını bilmez.				

EK-D: Araştırma Etik Komisyonu Onay Bildirimi

T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Rektörlük

Sayı : E-35853172-300-00001822049
Konu : Buse ERAS (Etik Komisyon İzni)

15.10.2021

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi: 28.09.2021 tarihli ve E-51944218-300-00001785573 sayılı yazı.

Enstitünüz Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencilerinden **Buse ARAS'ın Doç. Dr. Arif ÖZER** danışmanlığında yürüttüğü "**Cinsiyetçilik Türleri ile Yakın İlişki Şiddeti Arasındaki İlişkide Baskınlık Düzeyinin Aracı Rolü**" başlıklı tez çalışması Üniversitemiz Senatosu Etik Komisyonunun **12 Ekim 2021** tarihinde yapmış olduğu toplantıda incelenmiş olup, etik açıdan uygun bulunmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Vural GÖKMEN
Rektör Yardımcısı

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu: 025492E6-3DAA-41DE-8D6C-5F6D63D0B954

Belge Doğrulama Adresi: <https://www.turkiye.gov.tr/lu-ebys>

Adres: Hacettepe Üniversitesi Rektörlük 06100 Sıhhiye-Ankara

Bilgi için: Sevda TOPAL

E-posta: yazimd@hacettepe.edu.tr İnternet Adresi: www.hacettepe.edu.tr Elektronik

Bilgisayar İşletmeni

Ağ: www.hacettepe.edu.tr

Telefon: 0 (312) 305 3001-3002 Faks:0 (312) 311 9992

Telefon: 03123051008

Kep: hacettepeuniversitesi@hs01.kep.tr

EK-E: Etik Beyanı

Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada,

- * tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- * görsel, işitsel ve yazılı bütün bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- * başkalarının eserlerinden yararlanması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu,
- * atıfta bulunduğum eserlerin bütününe kaynak olarak gösterdiğimi,
- * kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı,
- * bu tezin herhangi bir bölümünü bu üniversitede veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı

beyan ederim.

...../...../.....

(İmza)

Ad SOYADI

EK-F: Yüksek Lisans/Doktora Tez Çalışması Orijinallik Raporu

25/07/2022

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı Başkanlığına,

Tez Başlığı : Heteroseksüel Çiftlerde Cinsiyetçilik Türleri ile Yakın İlişki Şiddeti Arasındaki İlişkide Baskınlık Düzeyinin Aracı Rolü

Yukarıda başlığı verilen tez çalışmamın tamamı (kapak sayfası, özetler, ana bölümler, kaynakça) aşağıdaki filtreler kullanılarak **Turnitin** adlı intihal programı aracılığı ile kontrol edilmiştir. Kontrol sonucunda aşağıdaki veriler elde edilmiştir:

Rapor Tarihi	Sayfa Sayısı	Karakter Sayısı	Savunma Tarihi	Benzerlik Oranı	Gönderim Numarası
25/07/2022	168	265252	04/07/2022	4	1874943859

Uygulanan filtreler:

1. Kaynaklar hariç
2. Alıntılar dâhil
3. 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esaslarını inceledim ve çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan eder, gereğini saygılarımla arz ederim.

Ad Soyadı: Buse ARAS

Öğrenci No.: N19224149

Ana Bilim Dalı: Eğitim Bilimleri

İmza

Programı: Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık

Statüsü: Y.Lisans Doktora Bütünleşik Dr.

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.

(Unvan, Ad Soyadı, İmza)

EK-G: Thesis/Dissertation Originality Report

25/07/2022

HACETTEPE UNIVERSITY
Graduate School of Educational Sciences
To The Department of Guidance and Psychological Counseling

Thesis Title: The Mediator Role Of Dominance Levels in the Relationship Between Sexism Types And Intimate Partner Violence On Heterosexual Dyads

The whole thesis that includes the *title page, introduction, main chapters, conclusions and bibliography section* is checked by using **Turnitin** plagiarism detection software take into the consideration requested filtering options. According to the originality report obtained data are as below.

Time Submitted	Page Count	Character Count	Date of Thesis Defense	Similarity Index	Submission ID
25/07/2022	168	265252	04/07/2022	4	1874943859

Filtering options applied:

1. Bibliography excluded
2. Quotes included
3. Match size up to 5 words excluded

I declare that I have carefully read Hacettepe University Graduate School of Educational Sciences Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports; that according to the maximum similarity index values specified in the Guidelines, my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge.

I respectfully submit this for approval.

Name Lastname: Buse ARAS

Student No.: N19224149

Department: Educational Sciences

Program: Guidance and Psychological Counseling

Status: Masters Ph.D. Integrated Ph.D.

Signature

ADVISOR APPROVAL

APPROVED
(Title, Name Lastname, Signature)

EK-H: Yayınlanma ve Fikrî Mülkiyet Hakları Beyanı

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin/raporumun tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kâğıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinlerin yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan "**Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına ilişkin Yönerge**" kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- O Enstitü/Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihinden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- O Enstitü/Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ... ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- O Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

..... / ..... / .....

(imza)

Öğrencinin Adı SOYADI

"Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge"

- (1) Madde 6. 1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezine erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.
  - (2) Madde 6. 2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3 şahıslara veya kurumlara haksız kazanç; imkânı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.
  - (3) Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir*. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.
- Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir
- *Tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu tarafından karar verilir.

